

Ludovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
38–39/2017
23. september 2017

Cena 1,- €

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

ŠTYRI STOROČIA SPIŠA
V MONUMENTÁLNOH DIELI
Strana 4.

PRIVATIZÁCIE VOJEN
A TRUMPOVI ŽOLDNIERI
Strana 6.

BUDÚCNOSŤ SLOVÁKOM VELÍ
NEPOLAVIŤ V OŠTRAŽITOSTI
Strana 9.

AGRÁRNÝ EXPERT PETER BACO
KRITICKY O STAVE REZORTU
Strana 10.

ŠTYRI PROGRAMOVO BOHATÉ
FESTIVALOVÉ DNI V TRNAVE
Strana 11.

SLOVO O SLOVENSKU

Slnko sa pomaly rozlúčilo s letom, vstáva čím ďalej neskôr, no o to skôr sa chýli k západu. Každý rok nám však na rozlúčku zvyčajne ešte rozšantene zamáva. V našich končinách máme na tento posledný letný pozdrav termín babie leto. Jednak preto, že sa s nami slnko na niekoľko mesiacov lúči poslednou štedrou nádielkou lúčov, a zrejme aj preto, že v ovzduší poletujú tenučké vlákna pavučín – biele ako vlasy starých mám. Jeseň, ktorá nadchádza, nesie so sebou čas bilancovania. Nevieť prečo, ale zdá sa, že v našom hlavnom meste začali bilancovať najmä cestári. Jesenný kolorit pestrofarebného lístia dopĺňajú v centre „krásavice na Dunaji“ zábrany, obchádzky, rachot zbijačiek, hukot ťažkých stavebných mechanizmov, poprehadzovaná mestská hromadná doprava a všeobecný dopravný chaos. Ľudia hundrú, prchkejší nadávajú, že tento rekonštrukčný bláznivec kompetentní načasovali just na začiatok školského roka, keď sa ráno presúvajú do škôl tisícky žiakov a študentov. Ako čerešnička na cestárskej torte je správa, že rekonštrukcia električkovej trate na jednej z najfrekventovanejších ulíc v centre Bratislavy je z akýchsi administratívnych príčin pozastavená. Samozrejme, hovorí sa aj o tom, že práve túto jeseň na nás čakajú komunálne voľby, a tak sa jednoducho musí rekonštruovať. Ako býva na Slovensku skôr pravidlom, len zopár komunálnych politikov zasadne po voľbách naspäť na svoje stoličky. Ale kampaň je kampaň a poukázať v nej na snahu o „zlepšenie dopravnej situácie v meste“ patrí takmer k povinným cvikom staronových a, prirodzene, aj nových kandidátov na starostov či županov. A keby aj voľby nevyšli, príslušná firma má už tak či tak zmluvu na rekonštrukciu podpísanú.

Spomínali sme v úvode jeseň. V jeseni zvyčajne dobrý gazda bilancoval, a prípadne sa pochválil svojou úrodou. Ale robil tak každý rok, nie raz za štyri roky.

Maroš M. BANČEJ

R - 2017034

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
39
9 770862 882007

Zrejme nesprtní študenti alebo výtržníci poškodili busty slovenských dejateľov

Znevážili podobizeň biskupa Moyses

Maroš SMOLEC – Foto: matiční korešpondenti

Busta Štefana Moyses v Košiciach a niekoľko ďalších búst slovenských dejateľov v Rimavskej Sobote – na osadení ktorých sa podieľala aj Matica slovenská – v ostatných týždňoch poškodili vandali. Neznámi páchatelia im previazali oči červenou šatkou, na ktorej bol nápis Pamätaj! Pravdepodobne ide o študentskú aktivitu, ktorá chce zabrániť zmene zákona o Ústave pamäti národa (ÚPN) v parlamente. Na jeho čele dnes pôsobí predseda Správnej rady ÚPN Ondrej Krajňák, ktorý podľa kontrolných orgánov ústavu nezvláda svoju funkciu. Viacerí matičiari sa takýmto konaním cítia byť urazení.

„V Košiciach sa už dlhší čas stretávame s hanobením najvýznamnejších slovenských predstaviteľov. Nevieť, komu leží v žalúdku busta Štefana Moyses, prvého predsedu Matice slovenskej, rozvíjateľa všeslovenskej vzájomnosti v Chorvátsku, reformátora školstva, keďže školstvo považoval za základ národnej vzdelanosti, čítateľa cyrilo-metodskej tradície. Práve jeho pričinením sa zrodila moysesovsko-kuzmányovská tradícia, ich porozumenie bolo a malo by byť príkladom budúcim slovenským generáciám. Vence, ktoré sa kladú k jeho buste, často niekto ukradne alebo zničí a nechá pohodené len tak v okolí rozdupané. Prečo, a kto je zodpovedný za takýto vandalizmus?“ uviedol pre Slovenské národné noviny Michal Matečka, predseda Oblastnej rady Matice slovenskej v Košiciach.

■ INICIATÍVA PAMÄTAJ

Zneuctenie busty Š. Moyses v košických matičiari nenechali len tak. Podali na páchatelov trestné oznámenia. O podobné chuligánske výčiny na bustách v Rimavskej Sobote sa tiež zaujíma polícia. Kontaktovala aj tamojší Dom Matice slovenskej, ktorá sa na inštalovaní búst národovcov podieľa. Matičiar M. Matečka nám k týmto nesúhlasným demonštráciám povedal: „Je to iniciatíva hnutia Pamätaj, ktoré

Zneuctená socha biskupa Štefana Moyses v Košiciach.

bojuje proti novele zákona o Ústave pamäti národa. Sú to mladí ľudia, ktorí takto vyjadrujú svoj postoj proti spolitizovaniu ÚPN, lenže pýtam sa, nie je už ÚPN dávno spolitizovaný? Historici, čo tam teraz pracujú, môžu písať len to, čo im prikážu, ak nie, sú prepustení. Pamätaj sa dovoláva pravdy a chce, aby zločiny komunizmu a nacizmu boli potrestané. Za nacizmus už pykali, a tí, čo ešte žijú, stoja na prahu smrti, a za komunizmu? Čo sa nemalo povedať, čo

Busta Pavla Jozefiho v Rimavskej Sobote mala tiež prekryté oči koncom augusta.

sa chcelo utuľtať, to sa už dávno skartovalo a zničilo a pravdu sa nikdy nedozvieme alebo o nej vieme, len mlčíme. Iniciatíva vychádza od mladých ľudí, lenže naozaj majú spoľahlivé poznatky o histórii, keď dochádza k toľkému falšovaniu? Prečo toľko zloby!? Veď busta Moyses v Košiciach nie je jediná, ktorá doplatila na primitivizmus pomýlených ľudí. V minulosti už boli poškodené, odcudzené alebo zhanobené viaceré košické pamiatky.

Busta národného dejateľa Jána Straku na ulici, ktorá nesie jeho meno, bola odcudzená, vyhotovenie repliky stálo tisícpäťsto eur. Na Poštovej ulici na budove gymnázia tiež kosi ukradol tabuľu slovenského národovca Emanuela (Teodora) Böhma a rovnako bolo treba vyhotoviť jej repliku. A treba spomenúť, že venčeky, ktoré pri rôznych príležitostiach dávajú matičiari a iní vlastenci k pamätníkom významných slovenských národných dejateľov, sústavne kosi ničí a roztrúsené po okolí alebo pošliapané len dokumentujú ustavičné vandalstvo alebo (možno aj) nenávisťný postoj k tomuto štátu. Takmer ani jeden nevydrží dlhšie ako dva týždne.“

■ ÚTOČIA NA SLOVÁKOV

Čosi napovedá fakt, že terčom útokov sú väčšinou busty Slovákov. Krátko pred odhalením dnes známeho pamätníka Andreja Hlinku v Bratislavskom Ružinovci vraj opitý mladík rozbil nápis pod jeho portrétovou bustou. Podobne v roku 2015 opäť adolescent poškodil v Rimavskej Sobote bustu Juraja Palkoviča, zhodil ju z podstavca a poškodil busty Ivana Kraska a Petra Kellnera Hostinského. Busty vytrhol z betónového základu a vyvalil. Spôsobil škodu vyše tristo eur. Naposledy si teda iniciatíva Pamätaj „podala“ aj busty slovenských dejateľov.

3 OTÁZKY PRE:

Danu POLAKOVIČOVÚ, predsedníčku Občianskeho združenia Žijeme TAK

Základom je spoľahlivo fungujúca rodina

• **Pôsobíte v občianskom združení Žijeme TAK, ktoré pomáha postihnutým spoluobčanom. Čo je základným predpokladom, aby ľudia s mentálnym znevýhodnením (MZ) mohli viesť plnohodnotný život?**

Je to jednoznačne fungujúca rodina. Samozrejme manželia, ale aj starí rodičia, súrodenci – skrátka, ten tradičný a súdržný útvar, ktorý aj napriek tlaku modernej doby, ktorá preferuje individualizmus a do istej miery aj egoizmus, na Slovensku ešte ako-tak pretrváva.

• **Nie je to tak dávno, keď sa rodina za mentálne postihnuté dieťa či člena domácnosti skôr hanbila a viac-menej ho pred verejnosťou schovávala. Aká situácia je dnes?**

Situácia sa veľmi zmenila vďaka nám podobným združeniam, ktoré sa v prvom rade usilujú o integráciu týchto ľudí do spoločnosti, a vďaka dobrovoľníctvu, ktoré v ostatných rokoch viditeľne svojou prácou prispieva práve k rozvoju občianskych združení a iniciatív. Aj nám sa podarilo získať skvelých dobrovoľníkov, ktorí nám pomáhajú obohacovať naše stretnutia. Ale aj tak môžeme povedať z vlastných skúseností, že rodina s MZ dieťaťom to vôbec nemá v tejto spoločnosti ľahké.

• **Slovenská republika vytvára legislatívny rámec na svoj vzťah k postihnutým občanom. Ako je na tom z vášho pohľadu súčasná legislatíva vo vzťahu k ľuďom s mentálnym znevýhodnením?**

Aj keď súčasná legislatíva pokročila, stále je čo doháňať. Stále je nedostatok zariadení pre ľudí s MZ, a teda sú dlhé čakacie lehoty na prijatie týchto ľudí. Treba vytvárať menšie zariadenia rodinného typu, kde budú mať možnosť plnohodnotne fungovať, či už sa to týka bývania, sebaobsluhy a v neposlednom rade aj ich zaradenia do pracovných aktivít.

Za jeden z najväčších nedostatkov považujem nedostatok vzdelávania ľudí s MZ. Konkrétne po skončení trojročnej praktickej školy nemajú možnosť pokračovať v ďalšom štúdiu. Bolo by dobré zvážiť možnosť ďalšieho štúdia, ktoré by im pomohlo v príprave na zaradenie sa do praktického života, keďže väčšina z nich je vzdelávateľných.

Zhovárať sa: Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

V SNN 40/2017
SI PREČÍTAŤE

■ Cisár František Jozef ani iní vladári a panovníci by sa nemali predstavovať tendenčne
■ Legenda športovej portrétnej karikatúry Jozef HRUŠOVSKÝ osemdesiatpäťročný
■ Súčasná justícia Slovenskej republiky stále zaostáva za duchovnými požiadavkami doby

Havranove pokračujúce nemastné-neslané večere v rádiotelevízii

Relácia pre ľudí s nulovou odbornosťou?

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Diskusná relácia Večera s Havranom na druhom programe RTVS je dlhodobo terčom kritiky. Len nedávno sa skončila séria SK – Dejiny, o ktorej historik Peter Mulík povedal, že vinou tohto evanjelického teológa a publicistu bola diskusia „takmer neodoborná, so silno propagandistickým zámerom, ústiaca do konfrontačných tendencií. Ba aj do urážok väčšinou cirkvi, respektíve katolíkov, ktorí nemali v relácii svojho zástupcu.“

Išlo o vysielanie z 15. augusta, v ktorej dostal priestor Peter Juščák, hovorca Ústavu pamäti národa. O jeho účinkovaní Peter Mulík povedal: „Hanbou celej relácie bol ‚spisovateľ‘ (neviem, čo píše) Peter Juščák, ktorého úplne nezmyselné a nelogické ‚rozbor‘ a ‚závery‘ dostávali od Havrana najväčší priestor. Jeho nevzdelané vstupy bez dostatočného poznania doby a osobností sa vyznačovali opovážlivo drzou kritikou takých vecí, do ktorých táto odborná nula nemá právo hovoriť.“

■ ODRIEKLI ÚČASŤ

V predvečer rokovania parlamentu o návrhu novely zákona o ÚPN bol hosťom u Havrana opäť Juščák. Ďalšími diskutérmi boli Jaroslav Franek, bývalý hovorca

Ústredného zväzu Židovských náboženských obcí, a Maroš Čaučík, občiansky aktivista. Havran vraj pozval do relácie aj bývalého šéfa ÚPN Ivana A. Petranského a členku redakčnej rady časopisu Pamäť národa Emiliu Hrabovcov. Obaja účasť v relácii odmietli. Profesorka Hrabovcov už druhýkrát. Ak erudovaní a rešpektovaní odborníci odmietajú účasť v Havranovej relácii, mal by to byť signál pre vedenie RTVS, že niečo nie je v poriadku. Napokon nie je tajomstvom, že v Havranovej „kaviarni“ diskutujú takmer výlučne jeho názoroví priatelia.

Založenie Ústavu pamäti národa inicioval a jeho prvým šéfom sa stal politik Ján Langoš. On položil základy tejto inštitúcie, ale dobudoval ju až jeho nástupca

Ivan A. Petranský. Vytvoril najmä jej vedeckú základňu. Až do nástupu Ondreja Krajňáka do funkcie predsedu Správnej rady ÚPN sa nestalo, aby šéf ústavu nerespektoval zákon o ÚPN a jeho stanov. Krajňák sa však už krátko po nástupe do funkcie v roku 2013 dostal do konfrontácie so Správnou radou ÚPN. Začiatkom roka 2014 otvoreným listom správna rada žiadala parlament, aby zastavil protiprávne konanie jej predsedu. Vtedajší predseda organizácie politických väzňov komunizmu (PV ZPKO) a člen Správnej rady ÚPN Arpad Tarnóczy situáciu komentoval slovami: „Modus vivendi v nezhodách či rozporoch medzi správnou radou a jej predsedom je v tom, že predstavy predsedu o fungovaní ústavu a o funkcii správnej rady sú v absolútnom rozpore

s existujúcimi a dosiaľ platnými stanovami. Súčasný konanie predsedu Správnej rady ÚPN poškodzuje ústav ako taký a slúži tým, ktorí jeho potrebu trvale spochybňujú.“

■ ROZVRAT ÚPN

O rozvrate ÚPN pod vedením Krajňáka svedčia najmä správy dozornej rady, najvyššieho kontrolného orgánu ÚPN. Hovorí o závažných ekonomických pochybeniach, o obchádzaní pravidiel pri verejnom obstarávaní, o ignorovaní stanov

v personálnej politike, ale najmä o úpadku vedeckej činnosti. No podľa Juščáka sa novelou zákona o ÚPN sleduje „návrat ústavu do kresťanských a národných vúd“.

V minulosti mala v Správnej rade ÚPN zastúpenie aj organizácia politických väzňov PV ZPKO. Dodnes sú v jej radoch politickí väzni, ktorí prešli Jáchymovom alebo Leopoldovom a sú živými svedkami totalitných režimov. Neprekvapuje, že takýchto ľudí Havran do relácie nepozval. Obrátili by mu scenár aj jeho svet naruby.

Počet žien vo vláde sa zvýšil, majú na starosti dva problémové rezorty Vzdelávanie zverili vzdelanej vedkyni

Text a foto: Štefan ZLATOŠ

Kríza na ministerstve školstva sa skončila. Do rezortnej ministerskej stoličky zasadla žena, ktorá mala doteraz s politikou veľmi málo spoločné, no na druhej strane s vedou a so vzdelaním sa už roky priateli. Zhodou okolností je z rodiny bývalého predsedu Slovenskej akadémie vied profesora Štefana Lubyho. Pozorovatelia jej vymenovanie vítajú. Je otázne, či takú náročnú funkciu aj zvládne. Nie je členkou SNS.

Predseda SNS, ktorej rezort školstva podľa koalíčných dohôd „patrí“, chcel do tejto funkcie vybrať človeka, ktorý dokáže spoločnosť upokojiť a hľadať konsenzus. Už podľa prvých reakcií sa mu to zrejme podarilo. Nová ministerka Martina Lubyová má podľa predsedu parlamentného výboru pre školstvo Ľubomíra Petráka (Smer) všetky predpoklady, aby sa stala dobrou ministerkou. Podľa neho má Martina Lubyová veľké skúsenosti z vedeckej oblasti

a medzinárodných organizácií. A tak sa – podľa vlastných slov – „teší na spoluprácu s novou šéfkou rezortu“.

■ OPOZÍCIA JE SPOKOJNÁ

„Pani Lubyová podľa hnutia OĽaNO nemusí byť zlou ministerkou... V každom prípade sa tešíme na spoluprácu a očakávame, že sa novej ministerke podarí zlepšiť krízový stav nášho školstva.“ Toto sa uvádza v stanovisku hnutia, ktoré bolo zverejnené hneď po nominácii

pani ministerky. M. Lubyová je nestranička, aj keď je verejným tajomstvom, že so SNS si môže byť v určitých témach názorovo blízka.

Nová ministerka školstva doteraz pôsobila ako zástupkyňa riaditeľky Centra spoločenských a psychologických vied SAV. Venuje sa oblasti ekonomiky zamestnanosti a trhu práce, migrácie, integrácie a celoživotného vzdelávania. Desiat rokov pôsobila tiež v Medzinárodnej organizácii práce ako špecialistka pre rozvoj zamestnanosti pre

Martina LUBYOVÁ je uznávaná odborníčka.

južnú Áziu. V minulosti stála na čele Prognostického ústavu SAV. Je členkou redakčných rád viacerých vedeckých časopisov, členkou OECD Expert Group on Migration. Je autorkou a spoluautorkou asi šesťdesiatich vedeckých publikácií,

cií, zameraných najmä na oblasť ekonomiky zamestnanosti a trhu práce, migrácie, integrácie, vzdelávania a celoživotného vzdelávania.

■ POZVANIE PREZIDENTA

Ešte predtým, ako ministerka Lubyová prvý raz zasadla v rokovacej miestnosti ministrov vládneho kabinetu, stretla sa v prezidentском paláci s hlavou štátu. Pri tej príležitosti prezident pripomenul potrebu zastaviť úpadok školstva a vedy na Slovensku. „Treba po škandále na ministerstve školstva zastaviť morálny rozklad, ktorý tam prebieha,“ povedal prezident. „Už dnes jej držím prsty,“ dodal. Sama dezignovaná ministerka iba poznamenala, že je rada a váži si ponuku, ktorú dostala. Keďže, ako sa zdá, podporu má naozaj širokú, nezostáva nič iné, ako želať jej úspešné pôsobenie vo vedení problémového rezortu.

VŠIMLI SME SI

„Zastavme poľovanie, posilníme sa...“ zaznieva nad areálom miniskanzenu a amfiteátra v Medzilaborciach zvučka lesníč. Nástroje v rukách sviatočne oblečených trubačov oznamujú koniec poľovačky – tentoraz však signál, ktorý na Dni sv. Huberta poteší všetkých prítomných, lebo bol znamením na začiatok slávnosti, ktorú poľovníci netrpezlivo očakávajú celý rok.

Hubertovské halali v Medzilaborciach

Predseda PZ Diviak v Čertižnom Peter PAČUTA a Martin VASILENKO ponúkajú z jelenieho guláša.

a, pravdaže, každý sa chce predviesť v čo najlepšom svetle, a tak sa vyberajú trofeje, pripravujú čo najpôsobivejšie výstavy, predvádzajú sa chovné stanice aj kynológovia, svoje umenie demonštrujú sokolári, ale nechýbajú ani stánky ochrancov prírody, výrobcov poľovníckych odevov či iných propriet, lebo niet takých švihákov a elegantných dám, ako sú tí a tie v zelenom... Deň sv. Huberta dozdobil program skupín historického šermu aj vystúpenia súborov s kultúrnym programom, ale vari najviac sa pretriasa, kto mal najchutnejšie receptúry polievok a jedál z diviny. Tentoraz uvarili „zlatý guláš“ nimród z Radvane nad Laborcom, vôňami i chuťami im konkurovali kolegovia z Habury, ale zahanbiť sa nedali ani víťazi spred troch rokov – poľovníci z Čertižného...

Text: Emil SEMANCO
Foto: Alena GALAJDOVÁ

Návrh SNS na prísnejšie dokladovanie pôvodu majetku politikov médiám unikal

Témy uhorkovej sezóny boli asi prednejšie

Je zvláštne, ak pre časť predstaviteľov spoločnosti, ako aj pre časť médií nie je čierna vždy čierna, práve tak ako pre nich biela je iba niekedy biela. Ako dlho sa už u nás hovorí o transparentnom preukazovaní pôvodu majetku? A čo sa dosiaľ? Nič. Téma je však vždy sezónnym hitom. Až na moment, ak s ňou opäť razantnejšie prichádza Slovenská národná strana.

Slovenská národná strana bude žiadať nové prísnejšie pravidlá na zverejňovanie majetkových priznaní verejných činiteľov. Je to pomerne nová informácia, zanikla však v časopriestore niekedy v období odvolávania profesora Plavčana z postu ministra školstva.

Presne 23. augusta totiž webové sídlo Slovenskej národnej strany zverejnilo informáciu, že „Slovenská národná strana je pripravená v piatok rokovať s koalíčnymi partnermi aj o nových, prísnejších pravidlách na zverejňovanie majetkových priznaní verejných činiteľov“.

Odvtedy nič, ani zmienka o tejto aktivite. Aj keď už jej samotná prezentácia mohla niektoré médiá zaujať. „Ak má naozaj vláda taký záujem bojovať proti korupcii, musí ísť sama príkladom. Pre žiadneho ministra ani pre verejného činiteľa nemôže byť problémom podrobne zdokladovať celý svoj majetok,“ vysvetlil požiadavku na koalíciu predseda Slovenskej národnej strany Andrej Danko. „Stabilná vláda musí mať dôveru u občanov a tú si vie iba získať aj pozitívnym príkladom zverejňovania podrobných majetkových pomerov jednotlivých verejných činiteľov. Pre každého, kto je v politike, vo vláde či na rôznych štátnych postoch, musí byť samozrejme,

že vie zdokladovať každé jedno euro alebo kúpu nehnuteľnosti či drahého auta a šperku,“ zdôrazňuje Andrej Danko.

ČO INÍ NEPÍŠU

Slovenská národná strana chce zároveň navrhnúť vytvorenie komisie, ktorá bude pracovať na návrhu úplne nového, detailného zverejňovania pôvodu majetku verejných činiteľov už v najbližších dňoch. Nuž, téma viac ako dobrá, ale takmer nikto o nej neinformuje. Aj preto sa priam natíska otázka o úprimnosti „boja

za čistú spoločnosť“ zo strany mnohých – aspoň na prvý pohľad v tomto smere veľmi angažovaných predstaviteľov.

Generálny prokurátor Jaromír Čížnár ešte v roku 2015 karhal poslancov NR SR za podobu existujúceho zákona o preukazovaní pôvodu majetku, ako aj za skutočnosť, že na Slovensku stále nie je zavedená trestná zodpovednosť právnických osôb a nemáme ani detenčný ústav.

„Nemám vo zvyku sa tváriť, že všetko je v poriadku, keď to tak nie je. Chýba tu dobrý zákon o preukazovaní pôvodu majetku. Slováci sú šikovní a vedia ho obchádzať. Nie je v ňom totiž stanovené, ku ktorému momentu sa má dokazovať pôvod majetku. Dnes sa dostane prípad na súd a zistí sa, že dotýčny svoj majetok rozdelil. Súď to následne zastaví, lebo majetok už nedosahuje zákonnú výšku,“ povedal vtedy generálny prokurátor Čížnár s tým, že je to na smiech. Mimochodom, aj SMER, aj SNS si nápravu dali do svojich volebných programov pred parlamentnými voľbami v marci 2016. Ako sa zdá, že vôľu plniť ho stále aj po vyše roku má iba SNS. V tomto ju stojí za to podporiť.

Ján ČERNÝ
Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Vláda obstála v teste súdržnosti

Ľudovít ŠTEVKO

Kríza komunikácie medzi koalícnymi stranami sa skončila podpisom dodatku k zmluve vo vládnom hoteli Bôrik. Samotný akt podpisu pod novými pravidlami komunikácie vzal vietor z plachiet všetkým, čo nerealisticky očakávali definitívny rozkol v koalícii a pád vlády.

Napriek rozruchu, ktorý spustila opozícia a médiá, však väčšina analytikov inú koncovku ako dohodu medzi Robertom Ficom, Andrejom Dankom a Béloom Bugárom ani nepredpokladala. Veď komu by boli na ošoh predčasné parlamentné voľby? Úprimne by si ich neželali ani Richard Sulík, ani Boris Kollár, ani Veronika Remišová, agilná zástupkyňa Igora Matoviča. Pravdepodobná patová situácia po voľbách by mohla vyhovovať možno iba tvrdému jadrú najbližších poradcov prezidenta Andreja Kisku v nádeji, že budú ako šedé eminencie zosťavať úradnícku vládu podľa predstáv, ktoré by im naočkoval ktosi zo zámoria. Napokon ani nie je isté, či by prezident pristúpil na túto poslednú možnosť a vymenil tak svoj relatívne pokojný palácový život za riskantnú hru s dôsledkami na vnútornú politickú stabilitu Slovenska.

Opozícia si navonok neprípúšťala, že súčasná vláda nemá alternatívu, ale pragmatické uvažovanie ju muselo viesť k tomu, že na tvrdení predsedov koalíčných strán je viac než len zrno pravdy. Zvýšená letná teplota na slovenskej politickej scéne sa prehupla do mierneho jesenného počasia a médiá si budú musieť hľadať iné, menej horúce, aj keď ošúchané témy. Jedna z nich sa už črtá: opozícia sa chystá pokračovať v sérii zvolávania mimoriadnych schôdzí parlamentu na odvolanie ministra vnútra Roberta Kaliňáka. V NR SR má teda opäť zaznieť tá stará obohraná pesnička, hoci všetci vedia, že nebude hitom, lebo Kaliňák nepadne ako opozičná trofej.

KOMENTÁR

Po neúspešnom pokuse odvolať ministra práce, sociálnych vecí a rodiny Jána Richtera je pokus o opätovné odvolanie ďalšieho dôležitého ministra Ficovej vlády iba (bala)mútením vody. Alebo poslankyňa SAS Lucia Ďuriš Nicholsonová vytiahne ďalší tajný usvedčujúci spis so stupňom dôveryhodnosti A 1, ktorý náhodou našiel v schránke pani poslankyne jej asistent Pavol Milan, bývalý vyšetrovateľ Národnej kriminálnej agentúry? Nech sa už budú hľadať zo strany opozície

akékoľvek „argumenty“ proti Kaliňákovi, ďalší cirkus odvolávania prichádza oneskorene, s križikom po funuse, po zmluvnom nastavení pravidiel fungovania koalície, ktoré neumožnia, aby opozícia v parlamente presadila svoje politické zámery bez spoločného súhlasu lídrov troch koalíčných strán. Vlastne koalíčné nezhody boli predsa len na niečo dobré. „Táto komunikačná kríza mala svoj význam, lebo sme si veľa vecí vykonzultovali. Z tejto komunikačnej krízy vychádzame posilnení,“ povedal premiér Robert Fico po podpise dohody. A iste to nebola len okridlená veta.

Dodatok ku koalíčnej zmluve, na ktorom pracovala trojčlenná komisia v zložení I. Federič (Smer-SD), T. Bernaták (SNS) a Á. Ravasz (Most – Híd), zaviedol pravidelné stretnutia na úrovni čelných predstaviteľov strán, ale aj na úrovni krajských a okresných predsedov, teda stretnutia krajských a okresných koalíčných rád. V zmluve stojí: „Koalíčná rada zasadá spravidla 2 dni pred každým začiatkom schôdze Národnej rady a pred každým rokovaním vlády, najmenej však dvakrát za mesiac, a to spravidla v pondelok. V prípade potreby ju môže do

troch dní zvolať ktorýkoľvek predseda koalíčnej strany.“ Premiér na tlačovej konferencii ešte spresnil: „Pokiaľ by chcel nejaký člen presadiť materiál vo vláde, ako my hovoríme pod pazuchou, musí s ním prísť dvadsaťštyri hodín dopredu, aby sa k nemu koalíční lídri mohli vyjadriť.“ Okrem toho na parlamentnej úrovni vznikne rada predsedov koalíčných klubov, ktorá „zasadá spravidla 5 dní pred každým začiatkom schôdze Národnej rady s cieľom spoločného postupu koalíčných poslancov počas schôdze Národnej rady“. Riešenie prípadných sporov, výhrad či nesúladu vo vnútri koalície sa bude riešiť na princípe kolegiality.

Predseda SNS Andrej Danko oznámil na brífingu po podpise zmluvy meno novej ministerky školstva, ktoré bolo prekvapením pre opozíciu aj pre mediálnu sféru. Stala sa ňou Martina Lubyová, akademička s medzinárodným renomé, doterajšia zástupkyňa riaditeľa Centra spoločenských a psychologických vied Slovenskej akadémie vied. Po peripetiách s jej predchodcom Petrom Plavčanom je to dobrá správa pre slovenské školstvo.

Siamčatá daňových podvodov

Roman MICHELKO

Sotva sa nájde lepší prípad dvojitého metra mainstreamových médií ako reakcie na Kiskovu kauzu – daňový podvod, ktorý bol spáchaný v súvislosti s financovaním jeho prezidentskej kampane. Pri hasení škandálu sa veľmi nevyznamenal ani jeho mediálny tím. Prezidentovo vyhlásenie, že účtovníci jeho firmy mali iný názor na to, ako zaúčtovať a vykazať isté náklady, je také úbohé, že to nemohla stráviť ani len Transparency International Slovensko, čo je inštitúcia, ktorá má pri koalíčných prešlapoch vždy červené oči, a ak by prijala Kiskove vysvetlenia, tak by sa definitívne strápnila.

Čo je však najpodstatnejšie, celá kauza daňového podvodu sa veľmi umelo a nepravdivo prezentuje ako účtovný problém z nevedomosti. Zároveň sa systematicky klame, že Kiska sa o také podružnosti, ako bol

spôsob financovania kampane, vôbec nestaral, že síce možno má akúsi vzdialenú politickú zodpovednosť, ale určite nie priamu, a že iste o tom, že sa deje niečo nekalé, nemal ani potuchy...

Realita je, samozrejme, úplne iná. Podstata kauzy totiž tkvie v tom,

POZNÁMKA

že je právne aj morálne celkom neprípustné, aby kandidát na najvyššiu pozíciu v štáte na výdavky na svoju politickú kampaň použil vlastnú firmu, ktorá si ich následne zaúčtuje do svojich nákladov. Len preto, aby takýmto trápny spôsobom ušetril na daní dvadsaťsedemtisíc eur. Treba pritom zdôrazniť, že Kiska si nerobil komerčnú kampaň ako šéf firmy KTAG. Táto spoločnosť má príjmy prevažne z prenájmu kancelárskych

priestorov a Andrej Kiska nebol jej „reprezentant“, iba spoluvlastník. Kampaň si robil ako súkromná osoba. Motív nebol obchodný, ale výsostne politický. Inak povedané, niet najmenších pochybností – ak vylúčime možnosť, že prezident je oligofrenik – o tom, že to smrdí, a to poriadne, musel vedieť hneď na začiatku.

Je veľmi prekvapujúce, ba až zarážajúce, že človek s ambíciami najvyššej morálnej autority sa pri svojich príjmoch pre pár drobným zníži k takým trápny krok. Prekvapujúce na tom všetkom je najmä hrubozrnný, nesofistikovaný spôsob tejto daňovej optimalizácie (rozmenej krádeže). Dá sa hádam porovnať len s Matovičovými šesťsto kilometrami denne na fabii s mamičkou vrátane sobôt, nediel a sviatkov, alebo s kradnutím à la Baštrnák. Čo je však pri tejto kauze najabsurd-

nejšie, je postoj médií ako strážnych psov demokracie. Namiesto toho, aby nastoľovali morálne dilemy prvého občana štátu, úporne sa usilujú tento „trápnučký“ podvod bagatelizovať, obhájiť či prejsť mlčaním. Korunu všetkému však nasadil poslanec Osuský. Tento večný politický parazit (do parlamentu sa tento člen mikroskopickej OKS vždy dostal na chrbte silnejšieho partnera), predviedol pri obhajovaní Kiskových zlyhaní celý diapazón demagógie toho najhrubšieho kalibru. Od neho vieme, že za prezidentove papalášske cesty lietadlom bol vlastne zodpovedný arcidiabol Kaliňák, ten naviedol „prstoduchého“ Kisku na takúto škaredosť. No a spôsob, akým obhajoval Kiskov daňový podvod, prekonal dosiaľ aj tie najextrémnejšie úkony rektálneho alpinizmu.

Ale vráťme sa k podstate, teda k podobe s Baštrnákom. S Kiskom ho spája aj spôsob, akým tento problém jeho firma vyriešila – inštitútom účinnej ľútosti. Teda že firma zaplatila daňový nedoplatok a následné penále. Tým sa Kiska aj Baštrnák stanú beztrestnými. Kiska sa tak ocitá v skutočne vyberanej spoločnosti, možno tam bol vždy, ale až teraz to je dobre vidieť.

AKO BOLO, ČO BOLO

V peruánskom meste Cuzco sa nachádza freska so zobrazením kráľa Svätopluka – eremitu, mnícha. Na vrchu Zobor sa na malbách tiež zachovali prvky Nitrianskej legendy o kráľovi Svätoplukovi, ktorý na sklonku života vymenil kráľovský šat za mníšske rúcho a kráľovský palác za mníšsku pustovňu. Fresku namaloval Diego Quispe Tito (1611 – 1681). Druhá malba, od anonymného autora, je v Kostole svätého Hieronyma v provincii Cuzco, v lokalite Colquepata. Umeľcov inšpirovali staršie predlohy svätých pustovníkov. Sto rokov pred nimi ich vytvorili umelci svetového mena Flám Johan Sadeler (1550 – 1600) a Francúzi Thomas van Leu (1571 – 1619) a Jean Leclerc (1560 – 1633). Ich grafické predlohy Svätopluka sa zrodili na rozhraní 16. a 17. storočia. Tlačou vyšli v Benátkach, Antverpách a v Paríži. Zväčša ich objednali a zaplatili Habsburgovci, ktorých krajina kopírovala územie Svätoplukovej ríše. Na obrázkoch je Svätopluk kráľ, ktorý v Nitre vymieňa kráľovstvo

dočasné za kráľovstvo nebeské. Tento motív spolupáral vďaka pápežovi Piovi II. (pôvodným menom Eneas Silvio Piccolomini) a jeho Českej kronike v druhej polovici 15. storočia. V textoch pod obrazmi je Svätopluk uvá-

Zobor, len benediktínsky kláštor svätého Hypolita zamenili za kamaldulský kláštor svätého Jozefa.

Pred bratislavským hradom sme odhalili jazdeckú sochu kráľa Svätopluka. Dielo sochára

politických protivníkov odpratať. Vtedajší expremiér Fico vyhlásil: „Takéto pokusy vnímame ako barbarstvo, ktoré nemá obdobu.“ Na obranu Svätopluka sa ozval aj kardinál Korec, ktorý chápal, že tu nejde len o sochu, ale o histo-

padla. Na Hrade ostala jazdecká socha dokatovaného Svätopluka. Dúfal som, že keď sa tí, čo ju postavili, dostanú k moci, uvedú veci na správnu mieru. Žiaľ, nestalo sa tak.

Členovia Miestneho odboru Maticе slovenskej v Košiciach napísali premiérovi Ficovi list, v ktorom ho žiadali, aby urobil kroky na odstránenie politicky motivovaných zásahov, ktoré poznačili sochu kráľa Svätopluka. Správa hradu je v kompetencii NR SR. Panslovanská únia sa dvakrát listom obrátila s rovnakou požiadavkou na jej predsedu Andreja Danku. Pisateľia ani v jednom prípade nedostali odpoveď. Žeby kompetentní čakali, kým sa Rex Slavorum, Kráľ (všetkých) Slovanov – aj a najmä tých nitrianskych, spomedzi ktorých vyšiel, teda Slovák – náš Svätopluk opäť stane predmetom predvolebného boja? Alebo si má našinec myslieť, že čo bolo dobré pre Viedeň a Rím a čo si do dnešných dní ctia až v ďalekom Peru, na Slovensku nemá miesto? Nuž, doma zrejme naozaj nikto nie je prorokom... alebo každý národ má také dejiny, k akým sa hlási.

Kráľ'a Svätopluka poznajú v Peru

Peter VALO

dzaný ako „rex“, čiže kráľ. Rím vážil slová. Ak pápež niekoho tituloval kráľom, kráľom naozaj bol. Aj Habsburgovci si zjavne vážili svojho predchodcu. Svedectvom toho je symbolická Svätoplukova jaskyňa, teda miesto eremu – pustovne, ktorá bola na zámku v Hellbrun pri Salzburgu.

Latinskoamerickí maliari doplnili európske kompozície o miestne prvky, ako sú napríklad farebné vtáky, ale Svätopluka zanechali v pôvodnej podobe, rovnako aj nitriansky

Jána Kulicha realizovali zo zbierky. Do nej značne prispeli funkcionári strany SMER, ktorí sa netajili tým, že Svätoplukovu sochu postavili. Národnári zo SNS sa dali počuť, že išlo o ťah na odlákavie voličov z ich košára. SMER asi aj vďaka Svätoplukovi vyhral voľby. Podstatnejšie je, že národ sochu spontánne prijal. Ale na Slovensku je to tak: Čo jedna vláda urobí, tá ďalšia zničí. Novozvolený predseda NR SR Richard Sulík sa v štýle sultána Sulejmana rozhodol dielo

rickosť slovenskej štátnosti a jej kresťanské dejiny. Svätoplukova ríša je totiž staršia ako dŕžavy prvých maďarských, poľských a českých kráľov.

Keďže Sulejman Sulík narazil aj na odpor verejnosti, rozhodol sa sochu aspoň znehodnotiť. Vymenoval komisiu historikov, o ktorej bolo vopred jasné, že úlohu splní podľa jeho očakávania: obrali Svätopluka o kráľovský titul a zo štítu dali odstrániť dvojkríž. Vláda Ivety Radičovej pričinením toho istého Sulíka

SEBAOBRAA

O prístupe komunálnych politikov si skôr hovoria ľudia medzi sebou než vo verejnej diskusii. A je to chyba. Lebo ak by na verejnosť vychádzali praktiky zastupiteľstiev, sotva by mali šancu niektorí poslanci či starostovia zotrvať vo funkciách aj niekoľko volebných období.

Psi park pod oknami

Téma psov nie je aktuálna len z hľadiska medzinárodného obchodu, ale aj z dôvodu starostlivosti o ne. Množstvo týchto domácich miláčikov nemá možnosť voľného výbehu, najmä vo väčších mestách. Zvlášť vypukly je tento problém v historickej časti Bratislavy, kde sa sotva nájde priestranstvo vhodné na vybudovanie oploteného psieho parku. Iné možnosti majú mestské časti na periférii aglomerácie. Ibaže práve tam, kde by zriadenie psieho parku najmenej prekážalo občanom okolitých domov, nevyužívajú tieto možnosti.

Známy je psi park v Petržalke, kde sa postupovalo na základe stavebného povolenia. Park je situovaný v zóne, ktorá je dostatočne vzdialená od obytných domov. Treba však pripomenúť, že stavebný zákon neobsahuje pravidlá na zriaďovanie psích parkov. Výbehy pre psov by však mali rešpektovať vyhlášku 532/2002 Ministerstva životného prostredia SR, ktorá „ustanovuje podrobnosti o všeobecných technických požiadavkách na výstavbu“. Tie sa vzťahujú na všetky stavby, teda aj na psie parky. A podľa tejto vyhlášky negatívne účinky stavby a jej zariadenia na životné prostredie nesmú prekročiť limity stanovené osobitnými predpismi.

Aké negatívne účinky psieho parku prichádzajú do úvahy? Vyhláška napríklad hovorí o tom, že umiestnením stavby a jej užívaním nesmie byť zaťažené okolie nad prípustnú mieru a musí zachovať pohodu bývania. Ak sa psi park umiestni pod okná obytného domu, komfort bývania tam sotva bude. Vedia o tom svoje obyvatelia z Poľnej ulice v bratislavskom Starom Meste. Konflikt napokon riešil starosta Radoslav Števík, ktorý na spoločnom stretnutí majiteľov psov a odporcov psieho parku konštatoval, že bolo chybou zriadenie psieho parku bez participácie obyvateľov z okolia.

Ani mestská časť Podunajské Biskupice nepozvala na rokovanie o zriadení psieho parku s cvičiskom na Lotyšskej ulici obyvateľov susediaceho domu. Nepretržitá prevádzka, hluk z brechotu psov či zničená zeleň vyvolali nespokojnosť občanov, ktorá vyústila do petície. Lenže starostka Alžbeta Ožvaldová sa neunúvala zistiť aktuálny stav parku, na petíciu reagovala vypísaním ankety s otázkou, či sú občania za zrušenie psieho parku. Vyjadrilo sa vyše tisíc ľudí, aj keď v dotknutom obytnej bloku, ktorého sa negatívne následky psieho parku týkajú, je iba osemdesiat bytov! Arogantný postoj starostky, ktorá na petíciu použila argument: „Neevidujeme negatívne ohlasy voči psiemu parku...“ hovorí sám za seba.

Ukazuje sa, že niekedy pri vymáhaní práv občanov nestačia zákony ani vyhlášky. Domáhanie sa nápravy naráža na charakterové vlastnosti zástupcov ľudí. Pravda, jestvujú možnosti, ako sa dopracovať k spravodlivému riešeniu, ale vyžaduje si to veľa námahy a času. Aj preto treba komunálnym voľbám venovať zvýšenú pozornosť. Lebo práve miestne zastupiteľstvá sú najbližšie k ľuďom.

Eva ZELENAYOVÁ

Riaditeľ Slovenského historického ústavu MS I. MRVA o nevšednej promócií Štyri storočia Spiša v monumentálnom diele

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: archív SNN

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a rektor Univerzity Komenského v Bratislave usporiadali v Bratislave za prítomnosti akademickej obce, médií a časti diplomatického zboru slávnostnú promóciu publikácie Dejiny Spiša od roku 1526 do roku 1918. Jedným z autorov je renomovaný historik – aj Literárnym fondom tento rok ocenené publikácie o slovenských dejinách, riaditeľ Slovenského historického ústavu Maticy slovenskej Ivan MRVA. SNN ho preto požiadali o malé priblíženie rozsiahleho, ako aj obsiahleho, vyše tisícstranového diela, ktorého hmotnosť je bezmála štyri kilogramy, čitateľom.

• Ako ste sa zapojili do takého rozsiahleho medzinárodného projektu?

Ako historik bádateľ som so Spišom spätý dlhé roky. Už v roku 2002 bola prvá konferencia, na ktorej som ako špecialista na isté historické obdobie vystúpil, z konferencie vznikol zborník, potom Dejiny Spiša – Historia Scepusii I. Teraz slávnostne prezentovaná publikácia druhého dielu je v podstate, ak uvážime aj vydania v poľštine, už štvrtou publikáciou v rámci spoločného slovensko-poľského projektu. Druhý diel má dvoch editorov – zo slovenskej strany profesora Martina Homzu z Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a profesora Stanislava A. Sroka z Inštitútu dejín Jagielonskej univerzity v Krakove. Preto aj na prvých stranách sa v knihe uvádza Bratislava a Krakov. Podstatné je, že koncepcia publikácie bola vypracovaná spoločne oboma stranami a slovenský text vychádza ako prvý po vzájomnej dohode.

• Pri slávnostnej promócií jeden z vedeckých editorov knihy Dejiny Spiša prof. Martin Homza okrem iného ocenil, že ide o medzinárodný projekt, že je to dlhotrvajúci projekt a záraz je už to, že sa s poľskou stranou podarilo dohodnúť, napokon je to jediná takáto spolupráca, s maďarskou stranou je zamýšľaný projekt o dejinách zatiaľ stále len na papieri...

Základom je vytvorenie slovensko-poľskej komisie humanitných vied a z jednej strany je, okrem vedeckých pracovísk, garantom tak slovenské, ako aj poľské ministerstvo školstva. Prvá

dohoda o cezhraničnej spolupráci vznikla v roku 1994, ale konkretizovala sa až v roku 1998, až vtedy sa začalo reálne pracovať a praktickým začiatkom tak bola, ako som už povedal, konferencia v Levoči. Medzinárodná konferencia niesla názov Stav bádaní o dejinách Spiša v roku 2002. Nera v mnohom záležalo, ako to odznelo aj na slávnostnom uvedení knihy do verejnosti, na zdať, zapálenosti a podpore inštitúcií i jednotlivých predstaviteľov, aby komisia, ako aj celý obrovský tím spolupracovníkov úspešne zavŕšili prácu. Vedľa autorov je vyše tridsať, okrem editorov slovenských a poľských textov prešli práce cez vedeckých recenzentov z oboch strán i jazykovým spracovaním textov a spracovaním cudzích jazykov – latinčiny, nemeckého, anglického, maďarského a poľského jazyka. Išlo teda o veľký kolektív a množstvo práce nielen textovej, ale aj v spracovaní máp a grafickej úpravy. Príprava trvala, ak sa nemýlim, sedem rokov. Mimoriadnou prednosťou publikácie – ako tiež zaznelo na jej promócií – je množstvo unikátnych reprodukcii historických ilustrácií. To všetko prispieva k tomu, že celé dielo je podľa názoru editorov čítavé a prístupné nielen pre vedeckú

Renomovaný historik Ivan MRVA, riaditeľ SHU MS

a vysokoškolskú verejnosť, ale i pre mnoho iných záujemcov.

• Významným faktorom je však aj osobná kontinuita práce historikov a inštitúcií...

...áno zo slovenskej strany je dôležitý fakt, že komisiu a práce od začiatku nepretržite vedie, zastrešuje prof. Martin Homza, ako aj fakt, že katedra slovenských dejín spolu s katedrou všeobecných dejín a katedrou archívniatva a pomocných vied historických je najstarším profesionálnym pracoviskom historikov na území Slovenska a vlastnú vedeckú prácu vykonáva, ako sa zdôrazňuje v publikácii, nepretržite od roku 1919. Zasa z poľskej strany

na Slovensku páčilo, dostanú také podpory, o akých sa slovenským dôchodcom môže iba snívať.

Nie je to tak dávno, čo som bol v Martine. Údajne dve z reštaurácií v centre mesta patria islamským majiteľom. V kaviarni som požiadal o pohárik vodky s džúsom. Časnička mi jednoznačne

Lebo kam vedie cesta, o ktorej hovorí predseda vlády? Pod protektorát Nemecka a Francúzska, teda štátov, ktoré dominujú v Európskej únii? Dejiny sa, zdá sa, opakujú. A tieto snahy pripomínajú okolnosti vzniku vojnového slovenského štátu. Prezident Jozef Tiso prišiel v marci 1939

Nevzdajme sa práva voľby

Peter ŠTRELINGER

do Berlína na rokovanie s Hitlerom, aby si vypočul ultimátum. Je naivné sa domnievať, že účasť Slovenskej republiky v „európskom jadre“ bude bez takýchto ultimát, či už ich vysloví Macron alebo Merkelová. Je isto všetkým jasné, že sa budeme musieť podriať prijímaniu imigrantov, tak ako to ustanovila Rada Európy a stanovisko Európskeho súdneho dvora. Neobstoja názory, že utečenci na Slovensku nechcú žiť. Nedávne vyhlásenie nemeckého ministra vnútra, že sa budú musieť vyrovnáť sociálne dávky, ktoré budú dostávať imigranti, vo všetkých štátoch EÚ, hovorí tiež jasnou rečou. Teda aby sa im aj

oznámila, že v ich podniku sa alkohol nepodáva, pretože šéf to zakázal. Nuž, budeme sa musieť podriať, budeme si musieť zvyknúť, že na Slovensku budú okrem našich zákonov platiť aj zákony šaria. Tak ako povedzme vo Švédsku či vo Francúzsku a v Nemecku. Našinec sa bude musieť prispôbiť – a najlepšie, ak sa týmto no-go zónam vyhne úplne. Na internete kolujú otrasné videá, kde tlupy utečencov napádajú mladé ženy, čo idú po uliciach. A nerobme si ilúzie o našich zvykoch a tradíciách. Aj tu sa budeme musieť nepochybne podriať multi-kulti? Slovensko vo svojej histórii zažilo inváziu islamu, turecko-ta-

Spoločný erb spišských miest z publikácie Dejiny Spiša.

Inštitút dejín na Jagielonskej univerzite v Krakove datuje svoje začiatky do prvej polovice 15. storočia.

• Na uvedení diela často zaznievalo, že ide o monumentálne dielo. Podľa vydavateľstva Post Scriptum dielo podáva „komplexné, ucelené a syntetizujúce dejiny Spiša, regiónu v mnohých ohľadoch špecifického, jedinečného i komplikovaného. Popri úvodných syntetizujúcich kapitolách Ivana Mrvu (1526 – 1770), Františka Žižčáka (1770 – 1849) a Artura Patka (1849 – 1918) kniha obsahuje podrobne analyticky spracované parciálne témy súvisiace s dejinami správy Spišskej stolice, s cirkevnými dejinami, s rozvojom umenia a materiálnej kultúry“. Vaša stať má vyše dvoch strán na ploche tohto rozhovoru sa nedá vymenovať ani len obsah strhujúceho textu o prelomových udalostiach...

Ide o veľmi zaujímavé obdobie. Spiš zvyčajne nevnímame ako strednú Európu, keďže je takpovediac na jej okraji, ale vývoj v ňom je nesmierne zaujímavý. Dnešným jazykom by sme mohli povedať, že Spiš zápasil za svoje záujmy, a ak chcete aj identitu, v zložitom geopolitickom tlaku – z juhu to boli vtedy Turci, teda Osmanská ríša. Zo západu nastupovala Habsburská ríša, zo severu Poliaci, máme tu jedenásť spišských kráľovských miest a dve slobodné kráľovské mestá – Levoča a Žembarok. Kto kontroloval Spiš, strategicky ovládal hranicu s Poľskom.

társkych hôrd. Kresťanská Európa si zachránila kožu vďaka víťaznej bitke pri Viedni v septembri 1683. Spomeňme znovu meno poľského kráľa Jána Sobieskeho, veliteľa spojených európskych vojsk, víťaza nad tristošícovou armádou Osmanskej ríše. Film, ktorý bol o tejto bitke nakrútený, sa do slovenských kin prakticky nedostal. Nebodaj by sme si príliš uvedomili, čo nám hrozí z invázie, ktorá sa valí opäť na Európu!

Nie, nechcem týmito vetami strašiť čitateľov. Ale skôr, ako prijmem miesto v nejakom „európskom jadre“, mali by sme sa dozvedieť, čo s tým súvisí. Aké sú výhody a nevýhody? Neuspokojme sa s vysvetlením, že naša účasť v „silnej Európe“ nebude lacná! Čo to znamená? Za akú cenu nás prijímajú medzi seba dominantné štáty? Nebudeme tam iba v úlohe akéhosi poslička? Chcem, že naši ľudia budú mať napríklad rovnaké platy, ako v Nemecku, je zatiaľ iba mazaním medu okolo úst. A tak teda slová predsedu vlády o vstupe Slovenska do „jadra“ (to slovo mi nie je po chuti) vnímajme iba ako výzvu na diskusiu. Či tam napokon Slovensko bude patriť, o tom musia rozhodnúť občania v referende! Toto je naše právo voľby, o ktorom nemá rozhodovať iba premiér či prezident!

Body The Exhibition odborníci označujú ako zločin proti ľudskosti Jack Rozparovač by asi zajasal

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: internet

Už po druhý raz na Slovensku inštalovali výstavu skutočných ľudských mŕtvych tiel. Tohtoročná má názov **Body The Exhibition**. Koľko ľudí sa nedokáže pozrieť ani na zosnulého príbuzného, nieto ešte na zohavené mŕtvolu s cieľom prezentácie ľudského tela. Otvorená ženská postava s dieťaťom v bruchu by mohla uspokojiť aj najzvrátenejšieho rozparovača mŕtvov. Ale organizátor výstavy tvrdí, že poslaním jeho spoločnosti s ručením obmedzeným je šou. „Sme JVS GROUP,“ zdôrazňuje na svojej internetovej stránke.

„JVS Group bola založená v roku 2000 a rýchlo sa rozrastala,“ dozvie sa návštevník tejto stránky. Ale sú na nej aj zmienky o ambíciách agentúry. Napríklad, že „vývoj spoločnosti JVS Group smeruje k úplnému pokrytiu potrieb zákazníkov od strategického a kreatívneho spracovania až po výsledný produkt a uzavretie celého produkčného reťazca. Vďaka projektom, ktoré pravidelne realizujeme, patríme dlhodobo medzi špičku eventových a marketingovo promotérskych agentúr na českom trhu. Zabezpečujeme servis tej najvyššej kvality tak v Česku, ako aj v zahraničí. Naším hlavným cieľom je vyhovieť všetkým želaniam klientov a nadchnúť divákov“.

■ PODVOD S MŔTVOLAMI

Z medializovaných informácií je zrejme, že vlastníkom výstavy je spoločnosť Imagine Exhibition zo Spojených štátov amerických. Od svojho vzniku zavítala do vyše tridsiatich ôsmich krajín celého sveta. Naposledy do Prahy, kde ju navštívil aj samotný tvorca – čínsky profesor Sui, riaditeľ oddelenia anatómie na univerzite v Daliane. Vysvetlil, prečo zvolil skutočné ľudské telá: „V čínskej vedeckej a anatomickej spoločnosti zastávam funkciu popularizátora anatomickej vedy. Preto je mojou povinnosťou odovzdávať anatomické vedomosti verejnosti. Pre výstavu sme použili skutočné telá, pretože práve reálne telá sú také komplexné, že by nikdy nemohli byť nahradené žiadnym plastovým modelom.“

Ani ponášky na veľké umelecké predlohy nezmenia nič na morbidnosti výstavy **Body The Exhibition**. Táto „kompozícia“ má pripomínať *Posledný súd* od Michelangela.

Prof. MUDr. Jozef Glasa, CSc., PhD., prednosta Ústavu zdravotníckej etiky Slovenskej zdravotníckej univerzity v Bratislave, hovorí, že z vedeckého hľadiska ide o podvod. Lebo svaly nevyzerajú tak ako na vystavených mŕtvolách. Na edukačné ciele sa podľa neho mŕtvoľ takto nepripravuje.

Autorom plastinácie je prof. Günter von Hagens z Nemecka

a pôvodne išlo o druh umenia. Ako uviedol prof. Glasa na prednáške pre verejnosť. Keď autor plastinácie zistil, že sa na nej dá dobre zarobiť, založil v Číne manufaktúry. Profesor Glasa výstavu považuje za zločin proti ľudskosti, lebo ide o obchod s ľuďmi. „Ľudské telo sa nikdy nemôže stať vecou, živé či mŕtve,“ povedal. Z ľudského tela nikto nemôže mať finančný zisk.

Inak by sa ľudstvo vrátilo do otroctva. Výstavu **Body The Exhibition** nazval neľudskou a nehanebnou. Poukázal na odporné znázorňovanie ľudského tela, pričom ktorýkoľvek „exponát“ by mohol byť použitý v hororovom filme. Zdôraznil, že výstava porušuje základné etické princípy a normy, základné estetické požiadavky, ohrozuje psychické zdravie najmä u psychicky krehkých ľudí, detí a mládeže.

■ NE-SÚHLAS OBETÍ

Postoj Spojených štátov amerických k dodržiavaniu ľudských práv v Číne je všeobecne známy. Aj preto je nepochopiteľné, že výstava neidentifikovateľných mŕtvych tiel, dovezených z Číny, sa nestala predmetom záujmu minimálne ľudsko-právnych organizácií, ak už nie orgánov činných v trestnom konaní. V USA nemôže byť výstava realizovaná bez upozornenia, že ide o neznáme ľudské telá. Lebo, ako uviedol David Matas, kanadský vyšetrovateľ násilných odberov orgánov v Číne, nejestvujú verifikovateľné súhlasy ľudí použitých na výstavu. S poznatkami pri svojej vyšetrovacej práci v Číne sa podelil aj so slovenskými novinármi. Podľa jeho slov odbery orgánov sa robia zaživa, použitím liekov. V Číne dokonca vyvíjajú látky, ktorými by sa malo odstrániť poškodenie orgánov podávanými preparátmi. Doslova povedal, že ľudia sú zabíjaní odbermi orgánov. Mŕtve telá po odberoch sa používajú na plastináciu. Matas zapochyboval o tom, či vôbec niekedy predložia organizátori výstav plastinovaných mŕtvych tiel súhlas ľudí, použitých na ciele výstavy, keď dosiaľ tak neurobili.

Nielen na Slovensku mnohé mimovládne organizácie protestujú proti organizovaniu výstav skutočných mŕtvych ľudských tiel. Nesúhlas vyjadril arcibiskup metropolita Mons. Stanislav Zvolenský, Slovenská lekárska komora aj Ústav zdravotníckej etikety Slovenskej zdravotníckej univerzity. Na prokuratúru a políciu boli podané viaceré trestné oznámenia, oslovené boli školy,

starosta MČ Bratislava-Petržalka, výstavnisko Incheba, dosiaľ však bez viditeľného výsledku. Výstava pokračuje ďalej, spoločnosť JVS Group zarába na vystavovaní ľudských ostatkov.

■ ROZPAČITÝ TEST

Akýmsi testom spoločnosti malo byť protestné zhromaždenie občanov v pondelok 11. septembra, ktoré organizovalo o. z. Aliancia za nedeľu. V hlavnom meste sa však nenašlo viac ako dvadsať ľudí, ktorí by sa dokázali angažovať za ľudské práva. Pritomný petržalský kňaz Milan Bubák zdôraznil, že nejde o akciu politických strán, ale o duchovné spoločenstvo ľudí, ktorí sa prišli pomodliť za duše vystavovaných zomretých. Na výstavu v Bratislavských novinách reagovala čitateľka Tereza a položila otázku: „Ako je možné, že hanobenie ľudských tiel, ale aj kultúry národa sa v našom národe oslavuje a podporuje?“

V stredu 13. septembra sa zasa v bratislavskom Klube kresťanských lekárov a zdravotníkov konala k výstave prednáška. Prehovoril na nej spomínaný profesor Jozef Glasa. Dá sa predpokladať, že do skončenia výstavy 6. januára budúceho roka pribudne viac aktivít motivovaných výstavou na jej zrušenie a na zákaz výstav tohto druhu. V Česku to dosiahli malou novelou zákona.

Ak sa ktokoľvek podujme na zorganizovanie podujatia, ktoré vybočuje z kultúrneho i právneho rámca štátu, musí rátať s odozvou. „Je smutné, že sa musíme zaoberať útokmi rôznych skupín ľudí, ktorí špinia dobrý úmysel výstavy a zastrášujú návštevníkov tým, že nás ako organizátorov obviňujú z túžby po senzácii ukazovať a zneužívať mŕtvolu,“ reagovala na negatívne stanoviská k výstave tlačová hovorkyňa JVS Group Květa Havelková. Tie však nezazneli len od „rôznych skupín ľudí“, ale od renovovaných odborníkov. O aké „exponáty“ ide, si môžu záujemcovia urobiť predstavu z množstva propagačných materiálov. Pravda, ak to ich žalúdok vydrží.

Slovenský školský vzdelávací systém potrebuje zásadné zmeny

Diery vo vedomostiach platy nezaplátajú

Róbert HÖLCZ – Foto: Štefan KAČENA

Okolo zvyšovania plátov zamestnancov školstva sa v ostatnom čase viedli vášnivé diskusie. Vzdelanie predstavuje súhrn teoretických vedomostí, ktoré sa získavajú v škole, má svoju hodnotu, a teda cenu, ktorou by mal byť plat učiteľa. V tejto súvislosti však treba povedať, že naše školstvo zápasí s väčšinovým názorom žiakov, že aj bez väčšej námahy sa dostanú na strednú školu, potom aj na vysokú školu. Preto sa ani nemôžeme čudovať, že úroveň nášho školstva upadá, o čom svedčia stále horšie výsledky v medzinárodnom testovaní čitateľskej, matematickej i prírodovednej gramotnosti.

Po týchto previerkach každý rok klesáme o niekoľko priečok nižšie, a preto aj naša verejnosť s nevôľou vníma požiadavky učiteľov na zvyšovanie plátov bez toho, aby sa zvyšovala aj úroveň hodnotenia vedomostí žiakov. Pre väčšinu verejnosti môže byť prekvapením, že školské odbory odmietli ponuku vlády na každoročné zvyšovanie plátov učiteľov do roku 2020 o šesť percent za podmienky, že nebudú štrajkovať. Celkovo sa tarifné platy tak mali zvýšiť o 26,25 percenta, čo by bolo viac, ako bolo zapísané v Programovom vyhlásení vlády. V tejto súvislosti však treba uviesť, že učiteľia na základnej a strednej škole musia mať vysokoškolské vzdelanie, pritom ich platy u nás nedosahujú ani šesťdesiatpäť percent priemeru vysokoškolsky vzdelaných občanov.

■ MZDY UČITEĽOV

Ak by sme však porovnávali priemerné platy v školstve a v národnom hospodárstve, tak za celé Slovensko sú ich platy vyššie, čo napokon platí aj podľa krajov, s výnimkou Bratislavy, kde priemerný plat učiteľa je nižší ako celková priemerná mzda. Štatistický

Prácu učiteľov treba odmeňovať tak, aby k svojej profesii nestrácali vzťah.

úrad vykazuje priemerný plat v školstve 997,10 eura a priemerný plat v národnom hospodárstve 858 eur, v hlavnom

meste je priemerný plat v školstve 964 eur a priemerný plat 1 107 eur.

Začiatok každého školského roka

Reforma Učiace sa Slovensko má priniesť do škôl nové efektívne metódy výučby.

je spojený s kalkuláciou vynaložených peňazí rodičov. Väčšinou sa tak deje u prváčikov. Aktuálne sa hovorí o zvyšovaní plátov učiteľov, zaznievajú informácie o nových učebných odboroch na stredných školách, ale hlboké ticho vládne pri zásadných a každoročne očakávaných zmenách vo vzdelávacom systéme tak, aby zodpovedal potrebám trhu práce.

V tomto školskom roku zasadlo do lavíc 435 tisíc žiakov základných škôl a na stredné školy nastúpilo 202 tisíc študentov, z toho 55 tisíc do prvých ročníkov – opäť najviac na gymnáziá, napokon ako vždy doteraz.

Platy učiteľom sa určite budú zvyšovať, lenže nie o niekoľko desiatok percent, ako požadujú odbory. V tomto školskom roku to bude o šesť percent a čo bude ďalej, sa zatiaľ nevie. U susedov v Česku sa vedú diskusie o 15-percentom zvýšení plátov učite-

ľov. To však zatiaľ nie je v štátnom rozpočte na budúci rok schválené.

V súkromnom sektore sa ráta s nárastom plátov pod šesť percent, a preto tých percent viac nebude ani v školstve, keďže v roku 2020 chceme mať podľa vládnych proklamácií vyrovnaný štátny rozpočet. Nikto nepredpokladá, žeby sa v rámci terajšej debaty o novele zákona o rozpočtovej zodpovednosti, okrem peňazí na výstavbu dopravnej infraštruktúry, dostali na pretras aj peniaze na budúce výraznejšie zvyšovanie plátov pedagogických pracovníkov. Tiež nemožno predpokladať, aby v našom školstve v najbližšom období zavládlo odmeňovanie podľa zásluhovosti a mzda odrážala skutočnosť, že ide povedzme o učiteľa maturitného predmetu alebo takého, čo vedie práce na pozemku, či má výsledky a rešpekt žiakov, študentov i rodičov.

■ PALT PODĽA ZÁSLUH

Potom sa ani nemôžeme čudovať, že do pedagogických škôl sa hlásia priemerní absolventi stredných škôl. V školstve rozhodne treba zrušiť doterajší systém pridelenia peňazí podľa počtu žiakov či študentov a tiež kreditný systém zvyšovania kvalifikácie učiteľov, ktorý okrem miňania peňazí zo štátneho rozpočtu a eurofondov podľa hodnotiacich medzinárodných vedomostných kritérií žiakov a študentov neprinesol nič. V slovenskom vzdelávacom systéme treba najprv uskutočniť zásadné štrukturálne zmeny, ktoré sa už začali zavedením duálneho vzdelávania na niektorých stredných školách, a v reformách treba ďalej pokračovať. Potom treba nastaviť odmeňovanie učiteľov tak, aby sa nemuseli za svoje mzdové ohodnotenie hanbiť a ich práca bola pre nich aj finančne atraktívna.

POZNÁMKA

Stalo sa už zvykom, a dnes to už vlastne ani nikoho neprekvapuje, že mediálny mainstream sa odcudzil témam a problémom bežných ľudí. Hlavný mediálny prúd rieši celebrity, politické škandály, prípadne indoktrinuje „tupé a xenofóbne“ publikum v zmysle, ako treba vnímať imigračnú krízu, práva menšín, genderovú ideológiu atď., atď. No v záplave podobných priorit sme si akosi nevšimli, že sa nám ako novinársky žáner vytráca reportáž, o sociálnej reportáži ani nehovoriac.

V pasci chudoby

Médiá hlavného prúdu sa už dlhodobo zameriavajú na problémy a životný štýl čoraz tenšej strednej triedy. O to väčší záujem vyvolala reportáž českej ľavicovej novinárky Saše Uhlovej, ktorá sa nechala zamestnať v troch profesiách, v ktorých pracujúci robia veľmi ťažkú a neatraktívnu prácu za najnižšiu mzdu. Pomery v týchto zamestnaniach – práčovňa vo veľkej pražskej nemocnici, hydináreň, respektíve jej časť, v ktorej sa poráža hydina, a predavačka v Alberte – plasticky vykreslila v sérii reportáží, ale aj vo filme, ktorý nakrúcala skrytou kamerou.

Hrdinovia kapitalistickej práce – názov filmu, ako aj pripravovanej knihy je mrazivý a ironický zároveň. Je zámerom ponáškou na hrdinov socialistickej práce, čo bolo najvyššie vyznamenanie pre najlepších pracujúcich – úderníkov, ktorí prekračovali plán a pracovali s veľkým nasadením. Kým však minulé režim týchto ľudí vyzdvihoval ako nasledovanihodné vzory, s čím išla ruka v ruke aj relatívna snaha o skutočnú spravodlivosť pri odmeňovaní, dnešok s cynizmom seba vlastným týchto ľudí prekarizovanej práce dlhodobo a bez akéhokoľvek väčšieho záujmu necháva živiť na okraji spoločnosti.

Film i séria reportáží pritom majú viacero rovin. V tej prvej ide o poukázanie na hrubé pracovno-právne prešľapy, ktorých obeťou sú práve tí najviac zraniteľní. V pracovni motolskej nemocnice reportáž poukázala na to, že interní pracovníci mali vyššie mzdy než zamestnanci, ktorí tam pracovali cez agentúru dočasného zamestnávania, čím sa hrubo porušuje princíp: rovnaká mzda za rovnakú prácu.

Film v tomto prípade bude mať pre spomenutú agentúru nemilú dohru – podanie na inšpektorát práce s následnou sankciou. Istou pikantériou je aj skutočnosť, že dlhoročným riaditeľom nemocnice v Motole bol súčasný minister zdravotníctva v Česku Miloš Zeman. Symptomatické je, bohužiaľ, aj jeho vysvetlenie, prečo takáto agentúra dodávala zamestnancov pre ním riadenú nemocnicu. Argument, že spomenutá agentúra vyhrala verejné obstarávanie tým, že ponúkla najnižšiu cenu, jasne ukazuje, kde sú priority dnešnej spoločnosti. Fetiš efektívnosti na úkor človeka je takmer axiómou súčasnosti.

O pomeroch a pracovných podmienkach pri porážke hydiny v hydinárňach hádam ani netreba veľa hovoriť. Stačí aspoň len spomenúť, že hygiena pri tejto práci má poriadne ďaleko k ideálu a že krátky pobyt na takomto pracovisku zmení väčšinu ľudí na zarytých vegetariánov.

Všetky tri pracovné pozície, ktoré Saša Uhlová spoznala, majú však jedno spoločné. Pracovná sila je tam maximálne vykorisťovaná, jej príjmy sotva stačia na základnú reprodukciu. Takáto práca v konečnom dôsledku vedie k pasci chudoby nielen hmotnej, ale aj mentálnej, ktorá sa navyše často dedí z generácie na generáciu. Saša Uhlová tieto témy otvorila, za čo jej patrí veľká vďaka.

Roman MICHELKO

Aké sú vlastne aktuálne záujmy Slovenskej republiky a jej občanov

Nemecké voľby a slovenské otázky

Dušan D. KERNÝ, Berlín – Bratislava; Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

V čase, keď čitateľ SNN dostane do rúk toto číslo, bude sa veľa hovoriť o priebehu a výsledkoch nemeckých parlamentných volieb a o dlhoročnej kancelárke Angele Merkelovej, predsedníčke najväčšej politickej a zároveň vládnej strany kresťansko-demokratickej CDU. Pre Slovensko a jeho občanov je však najdôležitejšie, čo znamenajú a prinesú nemecké voľby pre nás.

Zo všetkých údajov a informácií je pre nás Slovákov prvoradá ako vždy otázka, čo môžeme a čo máme očakávať. Veď ide o najväčšiu ekonomiku Európskej únie, najväčšieho ekonomického partnera tak Slovenska, ako aj Česka, ktoré je zasa našim najväčším partnerom. Ide o štát, ktorý z finančných kríz globálnej ekonomiky vyšiel ako jediný taký posilnený, že po desaťročiach nemá po prvý raz deficitný štátny rozpočet. Ide o štát, ktorý z globálnych politických kríz a neistoty a nevypočítateľnosti nového amerického prezidenta Trumpa získal väčšmi na váhe v globálnej politike než doteraz. A napokon dlhoročná kancelárka Angela Merkelová úspešne vyšla z hlbkej krízy a prepadu rešpektu za jej migračnú politiku tak doma na nemeckej pôde, ako aj všeobecne v Európe. Na to, čo prinesú výsledky volieb v kľúčovom štáte jadra Európy, čaká Európska únia i štáty eurozóny – tie štáty, kde sa platí spoločnou menou euro.

■ NEBUDE TO ZADARMO

Čo čaká Slovensko v podstate už o niekoľko týždňov, hovorí predseda vlády Róbert Fico vyhlásením o nevyhnutnosti prináležitosti Slovenska k jadrú Európy. Má to byť skok desaťročia, teda o desaťročia dopredu, aj keď to nebude, ako zdôrazňuje špičkový slovenský politik, lacné. Nebude to lacné – toto rozmeniť na drobné by sa mala usilovať vedno koalícia, ako aj opozícia, ale pri dnešnom stave slovenskej politiky, osobitne opozičnej, ako keby bolo každému príslušníkovi a príslušníčke opozície fuk, čo to znamená.

Výraz jadro Európy, resp. Európskej únie, sa dostal do politického jazyka z nemčiny deväťdesiatych rokov minulého storočia. Nemecká

politika hlboko pred rokom 1998 začala rozoberať otázku prehĺbenia jadra Európy (Kerneuropa) a v súvislosti s tým sa dostal z nemčiny do európskeho politického jazyka aj termín dvojrychlostnej Európy. Išlo pritom najmä o otázku, do akej miery budú v ňom nové národné štáty osobitne vo východnej a v strednej Európe, pre ktoré sa napokon ustálil v jazyku nemeckej zahraničnej politiky pojem štáty strednej a východnej Európy (Mittleoststaten – MOE Staten).

Aj Slovensko to riadne pocítilo v náráste pochybností, že sa usiluje o samostatnosť v čase, keď sa všetko, teda najmä Nemecko, spája, integruje a ono sa od Čiech delí, dezintegruje. Okrem iného sa to vnímalo ako potenciálna prekážka pri integrácii, pretože boli nezodpovedané otázky, do akej miery sa odovzdá suverenity národného štátu nadnárodným európskym inštitúciám. Pre pamätlivého slovenského čitateľa môže byť poučné spomenúť si na

tie časy spred dvoch desaťročí, aby bolo jasné, že aj teraz pôjde nielen o prenos suverenity, ale o vyšší stupeň integrácie. Súdiac podľa R. Fica zatiaľ nie je v našom záujme taká zostava novej nemeckej vlády, ktorá by zaručovala, že v dohľadnom čase nebude posilnená integrácia eurozóny, teda nebude ani dvojrychlostnej Európy, v ktorej by sa ocitli naši susedia Česko, Poľsko a Maďarsko.

Lenže úvahy zo špičky nemeckej politiky, o. i. CDU a jej predsedníčky Angely Merkelovej, už hovoria o možnosti prediskutovať tému vytvorenia osobitného menového fondu pre eurozónu. To by znamenalo koniec dlhoročným debatám o možnosti vylúčiť napríklad Grécko z eurozóny. A nielen to, znamenalo by to „nápravu“ porušovania Lisabonskej zmluvy, ktorá neumožňovala ručiť za dlhy iného štátu, teda každý si mal riešiť svoje problémy s dlhmi sám, sám si mal platiť za záchranu, každý štát bol zodpovedný za dodržiava-

nie stanovenej výšky deficitu štátnych financií a miery inflácie. Dlhý teraz preberá Európska centrálna banka, tá okrem preberania dlhopisov aj pumpuje do eurozóny miliardy nových peňazí, čo je tiež mimo zásad stanovených na jej fungovanie. Banková rada si teda vlastne prisvojuje rozhodovania zasahujúce do politickej sféry, čo jej takisto neprináleží. Vytvorenie menového spoločného fondu so štátmi nielen ako Nemecko, ale aj Grécko, Španielsko, Portugalsko to je zrejme to, čo nebude lacné ani pre Slovensko. Hoci hlavnú cenu iste zaplatí „nemecké euro“. Ale bude mať zrejme aj hlavné slovo, tak ako doteraz v celosvetovom Medzinárodnom menovom fonde ho majú USA. Toto všetko si bude vyžadovať aj zo Slovenska novú vrstvu nadnárodných činníkov, funkcionárov pri vytváraní spoločného ministra financií a spoločne vytváraných a kontrolovaných rozpočtov eurozóny, novú európsku politickú triedu. Alebo kastu?

■ ZHODA V DVOJZÁPRAHU

Nemecká politika je aj teraz vpredu s naliehaním na väčšiu integráciu tentoraz eurozóny, čo je len iný termín pre jadro Európy. V tomto sa zhodne politika „bratskej“ Nemeckej sociálnej demokracie SPD aj s požiadavkami vlády nového francúzskeho prezidenta Macrona. Francúzsko, ktoré má notorické problémy s dodržiavaním maastrichtských kritérií tak ako pri vytváraní jednej meny euro, čo znamenalo pre Nemecko vzdať sa silnej nemeckej marky a posilniť pozície Francúzska, tak aj teraz žiada väčšiu integráciu eurozóny. Okrem toho politikou Nemeckej sociálnej demokracie SPD je aj daňová harmonizácia v rámci eurozóny. S kritikou slovenských daní vystupoval ešte niekdajší kancelár SPD Schroeder! Ako si fungovanie dnes SPD predstavuje, výrečne hovorí názor jej predsedu, s ktorým vystupoval v predvolebnej kampani, a to, že štátom ktoré neprijímajú migrantov treba krátiť peniaze z eurofondov.

Pre národné parlamenty je dnes vrcholne dôležitá kvalifikovaná a verejnosti zrozumiteľná debata o prináležitosti k jadrú eurozóny a ceny za to. Inak by potom mohla zo suverenity parlamentu do značnej miery zostať oná hlboko provinčne úbohá „štekáreň“ a „hádaňa“ na hradnom kopci.

Nová stratégia v Afganistane vytvára pole na nasadenie súkromnej armády

Privatizácia vojen a Trumpovi žoldnieri

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Teroristický útok na Dvojčky newyorských mrakodrapov v septembri 2001 zastihol nepripravenú nielen svetovú verejnosť, ale aj americké ozbrojené sily. Keď sa začali odvetné útoky na Afganistan a potom vojna proti Iraku, začal sa aj veľký proces privatizácie ozbrojených síl. Trvá dodnes.

V roku 2006 vyšla prenikavá analýza legendy americkej žurnalistiky Boba Woodwarda s titulom Prezident Bush vo vojne – III. diel. Okrem iného hovorí o kľúčovej úlohe viceprezidenta Cheynyho pri nasadzovaní súkromných žoldnierskych jednotiek. Podľa vojenských expertov v Afganistane a v Iraku najmenej polovica z počtu amerických vojakov boli žoldnieri, vojaci súkromných firiem, najmä spoločnosti Blackwater. Títo žoldnieri stáli americký rozpočet v rokoch 2001 – 2009 vyše miliardu dolárov. Blackwater sa tak stala najväčšou žoldnierskou agentúrou sveta.

■ ČIERNE MOČIARE

Dnes táto firma nejestvuje. V roku 2007 sa udial v Bagdade masaker – žoldnieri Blackwateru zastrelili sedemnášť civilistov, medzi nimi ženy a deti. Obrázky zo zabíjania obeteli celý svet, firmu premenovali a potom v roku 2010 predali za dvesto miliónov dolárov spoločnosti, ktorá má názov Academi, ale jej náplň je v podstate rovnaká.

Čo však nezaujíma, je koncept súkromných vojakov platených štá-

Najatí žoldnieri špeciálnej jednotky Blackwater nájdu nové uplatnenie v Afganistane.

tom, za ktorým stojí ešte ani nie päťdesiatnik Erik Prince. Ako mladý muž bol príslušníkom elitnej jednotky amerického námorníctva, profesionálov vycvičených na boj zblízka – Navy Seals, a neskôr agent CIA. Založil a potom predal firmu Blackwater. Začínal však ako majiteľ súkromného tréningového tábora, o. i. na simulované boje, ktorý bol dislokovaný na močaristom pozemku v Severnej

Karolíne. Bahnisté, čierne, zradné močiare, cez ktoré sa nedokážu prebrodiť veľké stroje, dali aj meno firme – podľa nich sa nazývala Blackwater a rovnaké meno nieslo aj jej sídlo. Keď sa v roku 2010 prevalilo, že majiteľ je agent CIA a zrejme svojimi súkromnými žoldnierzmi aj pomáhal tajným spravodajským službám, stiahol sa do Abú Dabí. Potiaľto je príbeh minulosťou.

Odznova sa všetko začína po tom, čo v druhej polovici augusta prezident USA Donald Trump nečakane oznámil obrat vo svojej politike voči Afganistanu. Namiesto predvolebných sľubov siahnutia vojakov navrhol prezident USA presný opak. Zvýšenie amerického vojenského kontingentu zhruba o štyritisícpäťsto vojakov. Vzápätí americký kongres schválil zvýšený obranný rozpočet.

A tu prichádza na scénu opäť Erik Prince, lepšie povedané jeho konzultácie. Pretože na washingtonskej scéne je doma, má najlepšie kontakty, bol hosťom na víťaznej povolebnej party prezidenta Trumpa vlni v novembri, jeho sestra miliardárka bez skúseností je vo vládnej funkcii – bez pedagogického vzdelania je v Trumpovej vláde ministerkou vzdelávania.

■ ŽOLDNIERI PRICHÁDZAJÚ

Skutočnosť je taká, že Taliban, proti ktorému sa pred šiestimi rokmi vojna v Afganistane vlastne začala, je na postupe. Američanmi, ale aj nami – ako spojencami v NATO, podporovaná vláda v Kábule stratila kontrolu nad obrovskými časťami afganského štátu. Obnoviť by ju mali pomôcť nové vojenské jednotky.

Je otázne, ako sa bude privatizácia vojny v Afganistane vyvíjať. V každom prípade sa za takmer sedemdesiat rokov ani vyše státisícovým vojenským kontingentom nepodarilo vytvoriť bezpečné pomery a stabilný štát. Afganistan je synonymom pre bankrot politiky americkej vlády a privatizácia armády je receptom katastrofy.

Brexit prináša príležitosť na reformu európskeho spoločenstva

Únia hľadá politikov niekdajšieho formátu

Robert HÖLCZ – Karikatúra: ZATL

Odchod Británie z EÚ zmení postavenie spoločenstva v globálnej svetovej ekonomike. Ako sa to odrazi na jej fungovaní, závisí od ďalších dohodnutých podmienok o prístupe britského obchodu na spoločný európsky trh, od pohybu pracovných síl na oboch trhoch a tiež od vyrovnania finančných záväzkov Británie voči európskemu rozpočtu.

Príjmy úniového rozpočtu budú určite nižšie, keďže Británia viac platila, ako z neho aj pri niektorých jeho výnimkách čerpa. Bude dôležité, ako sa Únia vyrovná s nižším objemom peňazí, keďže ich bude treba viac na zvýšenie bezpečnosti a kontrolu schengenského priestoru pre pokračujúcu migráciu a otvorene sa hovorí aj o formovaní spoločnej európskej armády.

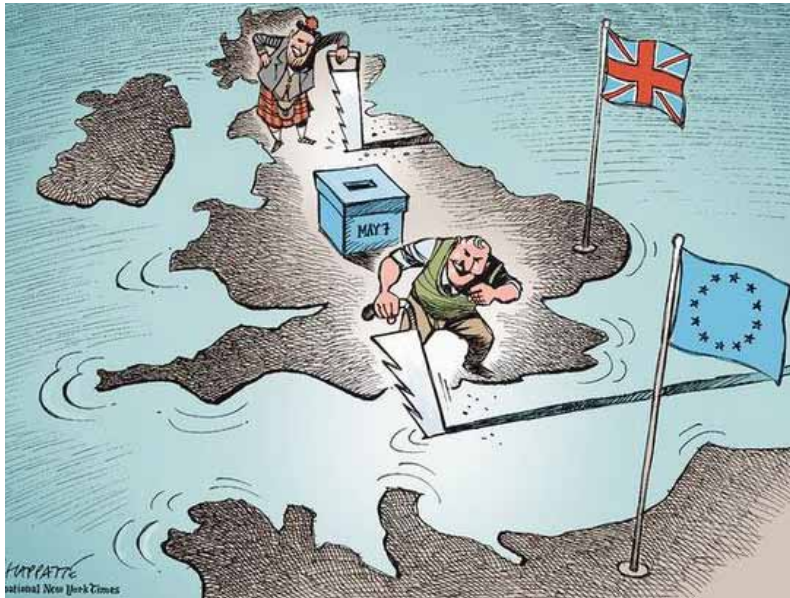
■ AGRÁRNE POTREBY

Najviac peňazí z európskeho rozpočtu ide na financovanie spoločnej agrárnej politiky a rozvoja zaostalých regiónov. Takže tu sa predpokladajú väčšie výdavkové škrt, ak sa nenájdu iné finančné zdroje, trebárs aj z vyberania pokút

ANALÝZA

za neoprávnené podnikanie veľkých svetových firiem na európskom trhu.

Samotný odchod Británie z EÚ nebude jednoduchý ani pre londýnske City, kde majú sídla najväčšie svetové banky, z ktorých najväčšia európska banka HSBC už ohlásila sťahovanie časti zamestnancov do Paríža, nemecká Deutsche Bank, samozrejme, do Frankfurtu a rovnako zrejme uvažujú aj ostatné. Za ich odchodom treba vidieť nielen sťahovanie kvalifikovaných a dobre platených zamestnancov na pevninu, ale aj s tým súvisiaci pokles daňových príjmov, spotreby tovarov a služieb i uvoľnenie drahých londýnskych prenájmov. K tomu treba prirátať presun aktiv, pohľadávok a kapitálu s objemom vyše sto miliárd eur. So zmenami treba počítať v tisícoch súkromných firiem so síd-

lom v londýnskom City, ktoré podnikajú v ostatných členských štátoch Únie na základe európskeho pasu, tiež svetových ratingových agentúr, ktoré sa musia sťahovať na európsky trh z dôvodu európskej legislatívy. Bude sa musieť sťahovať celý rad agentúr, z ktorých Európsku agentúru pre lieky by sme radi uvideli v Bratislave. Praha má záujem o Európsku bankovú agentúru, preto sa Británia oslabí, čo, samozrejme, nebude možné bez zásadných zmien v doterajšom mechanizme fungovania Únie.

■ STABILITA V EURÓPE

Dôležitá pre budúcnosť kontinentu je aj politická stabilita, ktorá sa určite posilňuje nielen zvolením Emmanuela Macrona za francúzskeho prezidenta, ale aj očakávaným znovuzvolením doterajšej nemeckej

kancelárky Angely Merkelovej na rovnaký post.

O tom, že tento tandem je pre fungovanie EÚ a eurozóny dôležitý, sa nespochybňuje. Bez týchto dvoch štátov sa na starom kontinente nič podstatné neudeje, čo napokon platí aj v rokovaní s Britániou o podmienkach odchodu z EÚ.

Z bývalých postkomunistických štátov strednej a východnej Európy, dnes členských štátov EÚ, sa v súvislosti s budúcim vznikom európskeho jadra najviac hovorí o Slovensku. Podľa vyjadrenia slovenského premiéra sme po hospodárskej stránke na členstvo v jadre pripravení z viacerých hľadísk. Sme v eurozóne, v ktorej plníme rozpočtové kritériá oboch deficitných ukazovateľov k HDP a naše makroekonomické ukazovatele patria

podľa hodnotenia medzinárodných ratingových organizácií medzi najlepšie. Pri posudzovaní politických predpokladov iste zaväzujú, že sme úspešne zvládli polročné predsedníctvo Rady Európy, sme v schengenskom priestore, náš premiér sa pravidelne stretáva s najvyššími predstaviteľmi členských krajín EÚ, ktorých členstvo v európskom jadre sa právom očakáva. Hľadáme však odpoveď na otázku, prečo sa najprv hovorilo o viacrýchlostnej Európe a teraz o jadre, keďže v oboch prípadoch pôjde o nižšiu mieru integrácie doterajších členských štátov Únie, na ktorej si stále platné právne dokumenty EÚ tak zakladali? Vysvetlenie hľadáme v stále väčšom počte členov s individuálnymi predstavami o budúcom fungovaní Únie, nechcote niektorých členských štátov zaviesť spoločnú menu a následne podporiť aj vznik funkcie európskeho ministra financií, možno spoločného dlhopisu, tiež negatívne ekonomické následky finančnej krízy, organizovanej migrácie, brexitu...

■ CHYBY V SCENÁRI

Čo však najviac scenáru európskeho jadra chýba, je neznalosť akýchkoľvek politických a ekonomických kritérií byť v európskom jadre a z toho vyplývajúcich výhodách, ale aj záväzkoch jeho členských štátov voči ostatným okrajovým členským štátom Únie, čo z pochopiteľných dôvodov vyvoláva špekulácie. Členstvo v európskom jadre určite prinesie u nás zmenu ústavy. Premiér už avizoval, že bude treba priblížiť náš doterajší sociálny systém k európskemu s dosahom na rast životnej úrovne. Patrí sem aj inštitút minimálnej mzdy.

O tom, že Európa má svoje problémy, sa nepochybuje najmä pre absenciu výrazných politických osobností, akými boli v minulosti H. Kohl, F. Mitterand či M. Thatcherová, ktorí sa vedeli nielen dohodnúť, ale dokázali na starom kontinente aj vybudovať doteraz existujúce organizačné štruktúry bez existencie extrémistických politických strán a hnutí, ktorých vznik je reakciou občanov na ich neriešené životné problémy.

NA OKRAJ

Po nemeckých voľbách sa predpokladá, že nemecko-francúzsky tandem sa konečne pustí do potrebnej reformy eurozóny. Podľa kuloárnych informácií by v budúcom elitnom európskom klube malo byť aj Slovensko vďaka podmienky rešpektovania rozhodnutia Súdneho dvora EÚ o zamietnutí žaloby proti systému migračných kvót. Slovenskému premiérovi netreba zaviďovať dilemu, do ktorej sa dostal kategorickým odmietaním kvót a po verdikte súdu, keďže jednoznačne chce mať Slovensko v európskom jadre. Kritériá na členstvo v európskom jadre nie sú zatiaľ známe, ale členstvo v eurozóne bude iste podmienkou.

Reforma volá!

Treba tiež počítať so sprísnením doterajších fiškálnych pravidiel aj s uplatňovaním peňažných sankcií, na ktoré sme neboli doteraz zvyknutí. Súčasťou reformy bude spoločný rozpočet eurozóny, ktorý bude spravovať spoločný minister financií, čo v doterajších organizačných štruktúrach eurozóny nebolo. Euroval ako neštandardný nástroj záchrany zadlžených štátov eurozóny nahradí európsky menový fond, ktorý má fungovať ako MMF, z ktorého si bude môcť požičať ktorákoľvek členská krajina eurozóny.

Budúce európske jadro treba pokladať za najvyššiu mieru integrácie členských krajín EÚ, v ktorom chceme byť. Dôvodom je najmä 85-percentný podiel nášho exportu do členských štátov Únie a 90-percentný podiel exportu na našom HDP, o ktorý nechceme prísť. Z politického hľadiska bude pre Slovensko dôležité, aby sme v jadre mali možnosť o zásadných otázkach integrácie aj spoločne rozhodovať, a nie byť tam iba do počtu vo vzťahu k vedúcemu nemecko-francúzskemu tandemu. Ako to napokon dopadne, bude závisieť od spomínaného eurozónového tandemu, bez súhlasu ktorého sa napokon nebude nič v eurozóne diať. V tejto súvislosti budeme pozorne sledovať, ako na predpokladané zmeny zareaguje bývalý štátny súputník v Česku, ktorý je po Nemecku náš najväčší obchodný partner. V Česku, ako napokon vo všetkých nových členských štátoch EÚ, sa zaviazali, že po splnení maastrichtských konvergentných kritérií, týkajúcich sa deficitu verejných financií pod tri percentá k HDP a deficitu verejného dlhu pod šesťdesiat percent k HDP, požiadajú o vstup do eurozóny. Naši západní susedia deficitné ukazovatele už dávno splnili, ale najmä ich pravícovi politici vstup do eurozóny neodporúčajú. Argumentujú tým, že euro pomohlo Nemecku a určite aj Slovensku, ale vďaka ostatným nie. Spomínajú Taliansko, Španielsko a, samozrejme, Grécko, v ktorých vraj došlo k poklesu hospodárskeho rastu k prepočtu parity kúpnej sily. Najdôležitejším argumentom proti vstupu však je, že eurozóna sa stala klubom zadlžených, čoho dôkazom je dlh Slovenska, ktorý vzrástol z 34 na 52 percent k HDP, Španielska z 42 na 99 percent, Talianska z 102 na 135 percent k HDP a o zadlženosti Grécka sa netreba zmieňovať, keďže podľa nich Grécko už malo dávno zbankrotovať. Česi do takto zadlženej spoločnosti vstupovať nechcú, aby sa nemuseli podieľať na jej záchrane. Na terazšie diskusie okolo budúceho európskeho jadra sa teda pozerajú skôr ako na ďalšie posilnenie nemecko-francúzskeho tandemu v EÚ a ohrozenie doterajšej úrovne českej ekonomiky. Náš premiér navrhuje, aby sa Česko ako nečlen eurozóny zúčastňovalo na rokovaníach o budúcom európskom jadre, keďže makroekonomické ukazovatele má v EÚ jedny z najlepších.

Róbert HÖLCZ

Európska centrálna banka mesačne emituje do obehu miliardy eur

Menová a fiškálna integrácia eurozóny

Robert HÖLCZ – Ilustrácia: internet

Hospodársky rast eurozóny je dnes výraznejší ako hospodársky rast EÚ, čo v minulosti nebývalo. Podľa všetkého to súvisí s menovou politikou ECB, ktorá vykupuje štátne dlhopisy členských krajín eurozóny, čo nie je nič iné ako ich dlhy. Vykupovanie štátnych dlhov v praxi prebieha tak, že keď v schválenom štátnom rozpočte sú výdaje vyššie ako príjmy, emitujú sa štátne dlhopisy, ktoré vykúpia komerčné banky a od nich následne centrálna banka. Keby to neurobila, komerčné banky by ich od zadlžených štátov nikdy nekúpili, keďže by ich nikdy nesplatili.

Pri tejto menovej politike ECB klesá deficit verejných financií z dvoch dôvodov – prvým sú lacnejšie vládne pôžičky a druhým je rast HDP, navyše pri klesajúcej inflácii. Finančný inštitút eurozóny spočítal, že pri terajších nízkych úrokových sadzbách zarobí členské štáty eurozóny viac ako bilión eur, čo predstavuje deväť percent jej ekonomiky. Pri týchto výsledkoch nemá centrálna banka eurozóny žiadne dôvody meniť svoje základné úrokové sadzby, ale ani prestať s tlačением nových peňazí, čo sa deje v zarážajúcom objeme šesťdesiat miliárd eur mesačne.

■ PLUSY A MÍNUSY

Nízke úroky centrálny banky majú dosah na nízke úroky na vklady a nízke úroky na hypotéky, a tak väčšina účastníkov trhu nemá dôvod šetriť na termínovaných a sporiacich účtoch, ale skôr spotrebovať a ešte viac investovať, napríklad do rekonštrukcie bytov a domov alebo do kúpy nehnuteľností. Na rozšafnosť domácností na trhu s nehnuteľnosťami reagujú národné centrálny banky sprísňovaním podmienok poskytovania hypoték. Pozrime sa na niektoré plusy a mínusy takejto menovej politiky ECB.

Vládne dlhy sa uhrádzajú lacnými peniazmi ECB, a tak ich nemusia platiť daňoví poplatníci. Tento stav umožňuje slovenskej vláde opakovane oddlžovať nemocnice, ponúkať exekučné amnestie, zvyšovať platy v školstve aj pri klesajúcej úrovni vedomostí študentov, a takto by sme mohli pokračovať. Ich spoločným znakom je, že tieto „výhody“ napokon zaplatia daňoví poplatníci zo štátneho rozpočtu. V prvom prípade sa hľadá spôsob zabezpečiť pre zadlžené nemocnice pokračovanie dodávok zdravotníckeho materiálu, bez ktorého nemôžu fungovať, v druhom prípade sa hľadajú možnosti zapojiť do pracovného pomeru aj nezamestnaných dlžníkov, ktorí nepracujú len preto, aby zo mzdy im najprv nestrhli exekučné zrážky, v ostatných prípadoch sú obavy zo štrajkov, a to sú v parlamentných voľbách stratené voľičské hlasy... Terajšia menová politika lacných peňazí ECB totiž nenúti národné vlády uskutočňovať priebežné reformné opatrenia na znížovanie rozpočtových deficitov, a tak sa môže stať, že na finančnom trhu bude viac nekrytých peňazí, ako je objem vyprodukovaných tovarov a ponúknu-tých služieb, čoho dôsledkom môže byť

narastajúca inflácia. Iná vec však je, ako sa na nízke či dokonca záporné úroky na požičané peniaze pozeráme z hľadiska ich hodnoty, a teda plnenia ich základnej funkcie byť nositeľom hodnôt? Ak už spomíname hodnotu peňazí, v našom prípade hodnotu eura, môžeme povedať, že vo všeobecnosti je v súlade s hospodárskou situáciou v eurozóne, okrem ekonomiky Nemecka. Tam je euro podhodnotené asi o dvadsať percent, čo je na prospech nemeckého zahraničného obchodu.

Výška úrokov však nezávisí len od vývoja makroekonomických ukazovateľov eurozóny, ale aj od vyjadrení najvyšších predstaviteľov centrálny banky po každom zasadnutí bankovej rady, na ktoré citlivo reagujú najmä kapitálové trhy.

■ DRAHÉ GRÉCKO

O tom, že dochádza k menovej a fiškálnej integrácii eurozóny, svedčí situácia v Grécku, ktoré bolo v dlhovej kríze a po troch záchranných balíkoch sa vracia po troch rokoch na kapitálové trhy. Za úrok 4,62 percenta ponúka päťročné dlhopisy s objemom troch miliárd eur,

ktoré zrejme kúpia zahraniční investori, keďže niektorí z nich pri predchádzajúcich gréckych investíciách prerobili. Na porovnanie: Slovensko ponúka päťročné dlhopisy s úrokom 0,2 percenta, Nemecko dokonca so záporným 0,15 percenta, a tak je namieste otázka obrovského rizika s budúcim splatením gréckeho dlhu, keďže ten je stále na úrovni okolo dvesto percent HDP. Odpustenie doterajších gréckych dlhov neprichádza do úvahy, v krajnom prípade sa môže predĺžiť ich splácanie alebo sa znížia doterajšie úroky. A tak vyše 4,5-percentný úrok na spomínané emitované štátne dlhopisy bude určite obrovským lákadlom pre zahraničných finančných špekulantov. Len aby sa nepopáli... Menovú politiku ECB čakajú zmeny aj v súvislosti s odchodom Británie z EÚ, keďže sa počíta s poklesom finančných obchodov na burze v londýnskom City, ktoré patrí medzi najväčšie svetové finančné centrá. V ostatných rokoch sme si však zvykli, že akékoľvek fiškálne problémy v členských krajinách eurozóny za všetkých vrátane nami zvolených politikov vyrieši skôr neštandardná menová politika ECB.

REPORT

Už dvadsiaty siedmy raz sa v areáli svätoantolského kaštieľa uskutočnili počas prvého septembrového vikendu Dni svätého Huberta. Je to nádherný kaštieľ a ešte krajšie podujatie. Ak sa vo verejnosti, žiaľ, najviac pretriasajú správy o odstrelach našej zveriny „poľovníkmi“, teda každým snobom, ktorý má vo svojej luxusnej vile s luxusnými autami ešte aj skriňu s luxusnými strelnými zbraňami a do lesa zájde iba ak strieľať, potom vo Svätom Antole sa stretli poľovníci bez úvodzoviek, tí, ktorí sa naozaj v duchu starého horára Bohdana od Ruda Morica o našu prírodu príkladne starajú a pomáhajú jej.

Svätoantolské Dni svätého Huberta

Poľovnícke slávnosti sa ako zvyčajne začali slávnostným ceremoniálom na nádvorí kaštieľa. Sprístupnená bola aj historicko-poľovnícka expozícia, výstava Príbeh ukrytý v obrazoch, výstava Poľovníctvo vo fotografii či výstava Slovenského rybárskeho zväzu. Do Hubertovskej kvapky krvi, ktorá má každoročne veľkú odozvu, sa tento rok zapojilo štyridsaťdva darcov. Návštevníci si na nádvorí kaštieľa pozreli poľovnícke pasovanie – premiu poľovníckeho ceremoniálu s novými poľovníckymi signálmi. Tento rok sa predstavilo na väčšej ploche Poľovníctvo Kysúc – Z poľovníckej kapsy (spomínaný Rudo Moric). Do siene úcty a slávy poľovníctva na Slovensku bol uvedený gróf Ľudovít Károlyi, spoluzakladateľ C. I. C.

Počasie bolo príjemné, prišlo množstvo ľudí, poľovníci i nepoľovníci. Bolo aj veľa súťaží, napríklad jedna z najatraktívnejších o najdlhšiu bradu. Zaujali aj súťaže vo vábění, teda v imitácii zvukov zvierat vo voľnej prírode. Tradične sa hádzala flinta do žita, bolo možné vidieť rôzne výstavy, ukážky sokoliarov, návštevníci si ako každý rok určite našli to svoje.

V blízkom parku bol tiež pripravený bohatý program, jeho súčasťou bolo vystúpenie sokoliarov sv. Bavona, ukážky strelby z replík historických poľovníckych zbraní, ukážky strelby z lukov a historických kuší, pre obdivovateľov psíkov bola v ponuke Špeciálna klubová výstava slovenských hrubosrstých stavačov, špeciálna klubová výstava alpských jazvečíkovitých duričov a mnoho iného.

Slávnosti vyvrcholili v nedeľu svätohubertovskou svätou omšou na nádvorí kaštieľa. Tieto poľovnícke dni dôstojne vyvrátili v ostatných rokoch oprávnené sa zhoršujúcu verejnú mienku o poľovníkoch – lovcov. Boli ideálnym spôsobom, ako stráviť víkendový čas začínajúcej jesene pútať pre všetkých členov rodiny. Je to podujatie, na ktoré budú najmä deti určite dlho spomínať. A za to určite patrí vďaka organizátorom.

(ib)

Za fipronilový problém s vajčkami nesie veľký diel zodpovednosti Holandsko

Šéfkuchári ziskov servírujú kriminálne činy

Ján ČERNÝ – Foto: archív autora

Je absolútne neakceptovateľné, že členský štát EÚ informuje ostatné krajiny o svojich zisteniach v oblasti bezpečnosti potravín s niekoľkomesačným oneskorením, ako to v prípade slepačích vajec urobilo Holandsko. Takéto informačné vákuum si nemôžeme dovoliť, pretože ohrozenie má dosah na všetkých obyvateľov spoločnosti.

Ministri poľnohospodárstva Európskej únie rokovali na neformálnej rade v estónskom Taline o aktuálnej kauze fipronilu vo vajciach a v hydinovom mäse. Ďalšou témou rokovaní boli nástroje na riadenie rizík pre poľnohospodárov v rámci Spoločnej poľnohospodárskej politiky. O vývoji fipronilovej kauzy v EÚ informovala aj Európska komisia.

■ ROZHORČENIE SLOVENSKA

„Ide o kriminálny čin. Je však absolútne neakceptovateľné, že členský štát EÚ informuje ostatné krajiny o svojich nálezočoch v oblasti bezpečnosti potravín s niekoľkomesačným oneskorením, ako to v tomto prípade urobilo Holandsko. Takéto informačné vákuum si nemôžeme dovoliť, pretože sú tak ohrozovaní všetci občania EÚ. Bezpečnosť spotrebiteľov musí byť absolútna priorita. Úzka spolupráca a rýchla výmena informácií cez systém rýchleho varovania je základom dôvery občanov v spoločný trh potravín EÚ,“ povedala v súvislosti s rokovaním v Taline Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka. Je nespochybniteľné, že v celej únii je nevyhnutné zaviesť systém uplatňovania farmaceutického dozoru nad aplikáciou veterinárnych liekov pri potravinových zvieratách, tak ako to už roky na Slovensku robíme. Treba tiež zintenzívniť a zharmonizovať kontroly prostredníctvom monitorovacieho programu kontroly zdraviu nebezpečných stopových prvkov v krmivách a potravinách.

■ EUROKOMISIA SA BRÁNÍ

Eurokomisár pre zdravie a bezpečnosť potravín Vytenis Adriukaitis

informoval o postupe EK, ktorá okamžite po oznámení začala koordinovať informácie, aby mohli členské štáty sťahovať postihnuté potraviny. Ministri sa však zhodli na tom, že treba zlepšiť európsky systém rýchleho varovania, kde budú informácie šírené rýchlejšie a vo všetkých krajinách rovnako. Komisar Adriukaitis zároveň zvolal špeciálne stretnutie ministrov poľnohospodárstva na 26. septembra, kde bude informovať o ďalšom vývoji. Holandský minister tu zároveň poskytne bližšie informácie o kauze.

■ FIPRONIL AJ U NÁS

V rámci cieľenej kontroly potravín zameranej na slepačie vajcia, hydínové mäso a výrobky z vajec, dodaných z iných členských krajín, našli slovenskí potravinári inšpektori

dva výrobky obsahujúce nadlimitné množstvo fipronilu. Po prepuknutí kauzy s holandskými vajcami obsahujúcimi pesticíd fipronil sa zintenzívnili kontroly bezpečnosti potravín pochádzajúce z iných krajín. Aj vďaka aktívnemu prístupu našich potravinových inšpektorov sa u nás podarilo objaviť výrobky obsahujúce nepovolené množstvo fipronilu a stiahnuť ich z trhu. Spotrebiteľ tak môže mať istotu, že náš trh by mal byť bezpečný. „V rámci cieľenej kontroly potravín zameranej na slepačie vajcia, hydínové mäso a výrobky z vajec, dodaných z iných členských krajín, vykonali inšpektori Štátnej veterinárnej a potravinovej správy v prevádzke Zeelandia, s. r. o., Rozhanovce odber vzoriek potravín. Po analýze sme identifikovali dva produkty so zistenou

Nekvalitným potravinám sa musíme brániť ako nebezpečnému jed(l)u

Nekalé obchodné praktiky nesmieme tolerovať

Ján ČERNÝ – Foto: internet

Skúsenosti s nekalými obchodnými praktikami môžu slovenskí farmári, spracovatelia a dodávatelia adresovať priamo Európskej komisii. Tá spustila verejnú konzultáciu k fungovaniu potravinového reťazca, ktorá bude základom na prípravu opatrení na zlepšenie postavenia poľnohospodárov. Jeden z najväčších úspechov nášho nedávneho predsedníctva v Rade EÚ sa nás každého dotýka asi najviac. Ide totiž o potraviny, o ich nekvalitu v porovnaní s tými istými výrobkami, ktoré konzumujú občania Európskej únie v „starých“ členských krajinách.

Problémom sa na popud Slovenska a neskôr ešte aj na základe vyhlásenia krajín V4 konečne začal aspoň navonok vážne zaoberať Brusel.

■ ROZHÝBALI SME JADRO

Európska komisia teda už zbiera podnety na nekalé obchodné praktiky. Ide o veľkú šancu pre farmárov, spracovateľov a dodávateľov pomôcť v tvorbe celoeurópskej legislatívy. Stačí málo – treba byť aktívny, a nielen pasívne lamentovať. „Posilnenie postavenia farmárov v potravinovom dodávateľskom reťazci bola priorita slovenského predsedníctva v Rade EÚ. Rada ministrov poľnohospodárstva a rybného hospodárstva EÚ v decembri 2016 jednomyselne schválila prelomový materiál slovenského predsedníctva, otvárajúci dvere k spoločnému postupu v boji proti nekalým obchodným praktikám na celoeurópskej úrovni,“ pripomína Gabriela Matečná, ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR. Európska komisia v téme nekalých obchodných praktík vykonáva už konkrétne kroky a v týchto dňoch spustila tzv. verejnú konzultáciu k fungovaniu potravinového reťazca.

Nekreditným producentom, ale tiež obchodníkom, sa treba obrátiť chrbtom...

Najnovšia iniciatíva Komisie si kladie za cieľ získať konkrétne informácie a poznatky priamo od farmárov, potravinárov, distribútorov, ale aj od orgánov štátnej správy či od samotných spotrebiteľov. Zameriava sa na nekalé obchodné praktiky, transparentnosť trhu a spoluprácu výrobcov. Výstup, ktorý sa očakáva začiatkom roka 2018, bude zahŕňať prípadný legislatívny návrh alebo návrh na dosahovú štúdiu. Na stránke Európskej komisie je zverejnený elektronický dotazník (<https://ec.europa.eu/info/consultations/food-su>), v ktorom môžu aktéri

v poľnohospodárstve a potravinárstve uviesť svoje konkrétne skúsenosti s nekalými obchodnými praktikami. Patria sem napríklad oneskorené platby za faktúry, jednostranné a retroaktívne zmeny zmluvných vzťahov, požiadavky hrať marketingové náklady, vstupné poplatky, náhrady za zbytočne nespotrebované alebo nepredané výrobky, rušenie objednávok na poslednú chvíľu, poskytovanie dôverných informácií tretím stranám a ďalšie. Respondenti majú možnosť priložiť aj stručný návrh riešenia. Verejná konzultácia ponúka priestor na hľadanie najvhodnejšieho

prítomnosťou pesticídu fipronil. Oba produkty boli pozastavené a stiahnuté z trhu,“ informoval Jozef Bireš, ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy.

Veterinári tiež uskutočnili kontroly slovenských fariem, pričom celkovo skontrolovali šesťdesiatštyri schválených chovov nosníc. Pri odoberaní vzoriek sa zamerali na výskyt ekto-parazitov nosníc a používanie ekto-parazitík na týchto farmách. Podľa výsledkov laboratórnych testov neboli v kontrolovaných chovoch nosníc použité nijaké veterinárne lieky na prevenciu a terapiu ekto-parazitov hydiny. V žiadnom zo schválených chovov nosníc inšpektori Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR nezistili nijaké použitie fipronilu. Veterinári inšpektori pokračujú v cieľenej kontrole vajec, mäsa i vaječných zmesí po celom Slovensku aj naďalej. Najnovšie odoberajú vzorky z produktov, pochádzajúcich zo štátov s podozrením na použitie prípravku s nepovoleným pesticídom fipronil.

■ APEL NA DODÁVATEĽOV

„Vyzývam všetkých dodávateľov potravín, aby neohrozovali so zdravím našich obyvateľov a následne preverovali zloženie a pôvod dovážaných potravín. Odporúčam, aby stáli na overené produkty od overených dodávateľov, ideálne zo Slovenska, kde máme celý výrobný proces plne pod kontrolou od farmy až po obchod,“ vyhlásila ministerka Gabriela Matečná. Vyzvala slovenských spotrebiteľov, aby sa nielen v obchodoch, ale aj v reštauráciách a hoteloch pýtali na pôvod surovín.

Kontaminované vajcia z Holandska sa už objavili najmenej v šiestnástich európskych štátoch a v Hongkongu. Ide tak už o druhý veľký potravinový škandál v tomto roku v Holandsku. Pre dospelých by konzumácia menšieho množstva takýchto vajec nemala predstavovať zdravotný problém, u detí je však zdravotné riziko výrazne väčšie. Pri konzumácii väčšieho množstva hrozia poruchy funkcie pečene, obličiek či štítnej žľazy, minimálne však nevoľnosti a závrate.

riešenia. Podnety zbiera Európska komisia neanonymne, ale aj anonymne do 17. novembra tohto roka.

■ ZÁKON JE JASNÝ

Kto poruší práva spotrebiteľa konaním spočívajúcim v obchodných praktikách, ktoré sa podľa osobitného predpisu o ochrane spotrebiteľa považujú za každých okolností za nekalé, potrestá sa trestom odňatia slobody na šesť mesiacov až tri roky. Rovnako sa potrestá ten, kto poruší práva spotrebiteľa tým, že dá na konanie spočívajúce v obchodných praktikách pokyn, hoci predávajúci bol za podobné konanie v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý.

Nie obchod, ale zákazník je pán. Ten nesmie diktovať, jeho povinnosťou je spoľahlivo a kvalitne obslúžiť a uspokojiť spotrebiteľa. A zdá sa, že to konečne pochopili aj v nadnárodných reťazcoch. Väčšina veľkých obchodných reťazcov totiž podporila návrh ministerstva pôdohospodárstva a začína predávať potraviny od lokálnych slovenských výrobcov. Malí regionálni výrobcovia už využívajú šancu na zviditeľnenie svojich produktov, ktoré začínajú dodávať do maloobchodu v okruhu päťdesiatich kilometrov. Regionálne pulty tak umožnia malým a stredným producentom odbyt, možnosti na rozvoj aj zamestnanosť. Spotrebiteľ budú mať širšiu ponuku kvalitných domácich výrobkov priamo zo svojho regiónu. Ministerstvo od tejto aktivity očakáva aj zvýšenie sebestačnosti výroby potravín v krajine. Časom sa ukáže, čomu spotrebiteľ u nás dá prednosť. Tu však nemožno ani presvedčať, ani donekonečna lanáriť či mávať nejakými heslami. Nakupujúci sa musí sám presvedčiť o pomere kvality a ceny a potom dospeje k rozhodnutiu. Zodpovednosť za kvalitu tak veľmi silne spočíva na pleciach našich domácich výrobcov.

Schopnosť maďarských menšinových politikov vymyslieť nové požiadavky je bezodná

Skúsenosť veľí nepoľaviť v ostražitosti

Roman MICHELKO – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Pri skúmaní menšinovej politiky a menšinovej legislatívy si musíme uvedomiť, že ich úroveň je vždy priamo úmerná participácii menšinových strán na moci. Prvý raz sa tak stalo v roku 1994 v čase Moravčíkovej dočasnej vlády. Ich účasť vo vláde sa potom opakovala v rokoch 1998 – 2006 a potom ešte v rokoch 2002 – 2006. Po štvorročnej pauze si participáciu na moci zopakovali ešte počas vlády Radičovej v rokoch 2010 – 2012. Zásadný prelom však nastal až v roku 2016, keď sa menšinová strana Most – Híd stala súčasťou vlády tvorenej ľavicovým Smerom, najmä však SNS, ktorá bola po roku 1990 celých dvadsaťšesť rokov na opačnej strane politického spektra.

Skúsme si krok po kroku pripomenúť, čo všetko menšinoví politici dokázali za tých dvadsaťšesť rokov dosiahnuť pre svojich voličov.

Treba si uvedomiť, že občania maďarskej národnosti majú úplne uzatvorený vzdelávací cyklus. Majú širokú sieť materských, základných a stredných škôl. Od roku 2004 sa vzdelanie maďarskej národnostnej menšiny skompletizovalo zriadením komárňanskej univerzity. So štátnou podporou vychádza v maďarskom jazyku množstvo periodík, majú aj svoj politický denník Új Szó. Kultúrne aktivity tejto menšiny sú plne ekonomicky saturované. A ešte viac im prispieje nedávne zriadenie Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

■ ŽIVOTNÝ MODEL

Skúsme si teda namodelovať, ako vyzerá život príslušníka maďarskej menšiny na Slovensku. Od materskej školy až po univerzitu chodí do maďarských škôl, v ktorých sa štátny jazyk (slovenský) učí len ako cudzí v rozsahu štyroch hodín týždenne a navyše veľmi nekvalitne. Pochopiteľne, doma a aj v svojom okolí komunikuje len po maďarsky, pozerá takmer výlučne maďarskú televíziu, počúva maďarské rádiá, číta maďarské knihy, noviny a časopisy (sčasti vydávané na Slovensku so štátnou podporou bez ohľadu na to, či to denné periodikum potrebuje, alebo nie).

Od zavedenia Schengenu môže každý kdekolvek a kedykoľvek prekročiť hranice s Maďarskom a v horizonte zhruba desiatich rokov budeme mať v celom stredoeurópskom priestore rovnakú menu euro. Už dnes sa každý môže dobrovoľne rozhodnúť, či chce študovať, alebo pracovať na Slovensku či v Maďarsku. Od vstupu do Európskej únie majú všetci jej občania pri štúdiu i zamestnaní rovnaké podmienky.

Menšinoví občania dnes v Slovenskej republike žijú v podstate v kultúrnom a jazykovom gete, akoby boli integrálnou súčasťou maďarského národa. A preto si skôr či neskôr položia otázku: „Žijeme síce na Slovensku, ale v podstate tak, akoby sme žili vo svojej domovskej vlasti. Prečo vlastne ešte platíme dane na Slovensku?“

■ FLOSKULY VODCOV

A tu nastupujú menšinoví politici, ktorí majú jediný záujem – vytvárať umelú ideu závislosti a permanentného ohrozenia svojej menšiny s tým, že oni a jedine oni sú schopní garantovať ich národnostné práva.

A tu vzniká problém. Občania Slovenskej republiky maďarskej národnosti (minimálne v oblasti kultúry a školstva) nemôžu pociťovať ani najmenšie obmedzenie svojich práv. Na to, aby mali menšinové strany opodstatnenie, musí sa nejaké ohrozenie vytvoriť. Prvou podmienkou, aby sa to podarilo, je nedopustiť, aby sa Maďari naučili dobre po slovensky.

Ak by sa tak stalo, značne by sa im zväčšili možnosti uplatnenia. Mnohí z nich by sa mohli vysťahovať aj mimo zmiešaných území, mohli by si nájsť zaujímavé a dobre platené miesto – napríklad v hlavnom meste, mohli by si nájsť partnerov inej národnosti, ale najmä mohli by prehliadnuť absurdnosť a nezmyselnosť existencie etnickej strany, akou SMK je. Ak

by sa takáto emancipácia Maďarov udiala vo väčšom meradle, mohlo by to vážne ohroziť jej existenciu. Čoraz viac jej voličov (predovšetkým v Nitrianskom kraji) pochopilo, že jediným skutočným motívom existencie menšinových politikov je participácia na moci, pričom je jedno, či ide o moc na centrálnej, regionálnej, alebo lokálnej úrovni.

Zakaždým je to o eurofondoch, ovládnutí obecných či regionálnych rozpočtov, získavanie štátnych objednávok. Celá „národná“ rétorika je v skutočnosti len prázdnu floskulou. Aby nedošlo k oslabeniu pozície strany, vytvárajú politici aj s pomocou menšinovej tlače klamlivý dojem, že je menšina ako taká ohrozená, že vláda Slovenskej republiky sa pokúša okliešťovať jej práva, ba dokonca podmienky na jej asimiláciu, a naopak iba oni menšinoví politici sú garantom ich práv na Slovensku. Menšinoví politici svojim voličom neustále klamú o ich postavení. Keďže však tí nie sú zvyknutí získavať informácie aj z iných než maďarských zdrojov, dlhodobé klamstvo sa zatiaľ menšinovým politikom vždy prepieklo. Pri pohľade zvonku sa ich postavenie skôr podobá postaveniu rukojemníkov.

■ STRATÉGIA MENŠINY

Súčasťou menšinovej stratégie je teda dosiahnuť čo najviac. To je však dnes problém, pretože takmer všetko mysliteľné už majú. Politici sú však kreatívni a ich schopnosť vymyslieť nové a nové požiadavky je priam bezodná. Iste sú isté dočasné limity.

Politici Mosta – Híd vedia veľmi dobre, že územná autonómia je nepriechná. Ostáva teda len ďalej pokračovať salámovou metódou. Keďže vstúpil Most – Híd do koalície, zastavil sa už koncepcie pripravovaný projekt racionalizácie školskej siete.

Politické rozhodnutie, že malotriedky na juhu ostanú zachované, síce odporuje akejkoľvek ekonomickej logike, ale je to politická daň za zotrvanie Mosta – Híd v koalícii. Takisto nasadenie školských autobusov ako pilotný projekt sa začal uplatňovať práve na juhu Slovenska. No a na dôvažok tu máme dvojazyčné označovanie autobusových a železničných staníc.

Tento akt má však už ďalší symbolický rozmer, ktorý by sme mohli nazvať aj ako značkovanie územia. Zmiešané územia tak už nebudú pripomínať len tabule pri vstupe do obcí, ale aj stanice, aby nebolo pochyb o tom, kde sa návštevník nachádza.

Je jasné, aká je stratégia

dnešnej vlády. Proti neodôvodneným požiadavkám menšinových politikov netreba bojovať, oveľa úspešnejšie, efektívnejšie a istejšie je kúpiť si ich. Výrazom tejto stratégie je vznik nového, v podstate verejnoprávného fondu na podporu kultúry menšín, v ktorom sa má objem prostriedkov zdvojnásobiť. Z tohto pohľadu je výška, ktorou je financovaná verejnoprávna Matica slovenská, len nepodareným žartom.

■ JEDNOKOLOVÉ VOĽBY

Ešte podstatnejší ústupok na prospech Mosta – Híd urobila súčasná koalícia v prípade zmeny voľby županov, keď z dvojkolovej voľby urobila jednokolovú. Argumentácia, že ide o šetrenie verejnými prostriedkami, je doslova smiešna. Cieľ je úplne iný – umožniť menšinovým politikom dosiahnuť dve, možno tri županové stoličky. Najvypuklejšie je to v prípade Nových Zámok a Trnavy. Ak bude pretrvávajúť súčasný model správania slovenských strán, kde jedinou prioritou je stranický egoizmus, je o výsledku volieb vopred rozhodnuté. Každému človeku s elementárnou mierou súdnosti je jasné, že ak sa proti maďarskému kandidátovi postaví päť či šesť slovenských kandidátov, tak ten maďarský v jednokolovej voľbe vyhrá. Nakoniec, jednokolový väčšinový systém na rozdiel od dvojkolového umožňuje, že na výhru stačí len relatívna väčšina, často vo výške blízkej dvadsiatim percentám, niekedy aj menej. Tuším v roku 1990 v komunálnych voľbách v Nových Zámokoch bolo zo štyridsiatich poslancov tridsaťdeväť Maďarov a len jeden Slovák, ktorý nakoniec abdikoval. Treba pritom zdôrazniť, že v Nových Zámokoch je sedemdesiatpäť percent Slovákov a sotva štvrtina Maďarov.

Niečo podobné sa stalo aj v prvých župných voľbách v Nitrianskom kraji. Na zmiešaných územiach šli slovenské strany proti sebe a Maďari spolu, takže víťaz bral všetko. Keďže však voľba župana bola dvojkolová a v Nitrianskom kraji žije viac Slovákov ako Maďarov, župan bol nakoniec Slovák (M. Belica).

Tie štyri roky však znamenali ťažký politický očistec. Zmenou volebných pravidiel tak súčasná koalícia darovala Maďarom odškodnenie za nerealizovanú Komárňanskú župu.

■ LUKRATÍVNE DEDIČSTVO

Ďalším nečakaným bonusom pre Most – Híd je zdedenie veľmi lukratívneho ministerstva dopravy

po neúspešnej #Sieti. To bol svätý politický grál, po ktorom dlhé roky poškulovali a dnes im úplne nečakane padol do rúk. Je teda možné, ba priam pravdepodobné, že sa to prejaví aj v novom trasovaní diaľnic a rýchlostných ciest. To môže viesť k preferovaniu síce menej vyťažených, ale politicky preferovanejších oblastí, čo so sebou bude prinášať vyšší ekonomický rozvoj, samozrejme, na úkor území, kde je intenzita dopravy vyššia, ale nie sú politicky preferované. O tom, že ministerstvo dopravy spravuje v podstate najväčší balík eurofondov, ani netreba hovoriť.

Treba sa na záver zmieniť aj o dlhodobých konceptoch maďarskej zahraničnej politiky.

Dlhodobý cieľ maďarskej politiky ostáva vždy rovnaký. Cieľom je, aby príslušníci slovenskej či rumunskej menšiny mohli o maďarských hospodárskych či zahraničnopolitických stratégiách spolupodrobovať s maďarským občianskym preukazom vo vrecku. V tomto svetle je Fórum maďarských poslancov Karpatskej kotliny len logickým pokračovaním dlhodobej a premyslenej stratégie zjednocovania maďarského národa ponad hranice Maďarska, čo vzbudzuje na Slovensku, kde sú ešte veľmi živé spomienky na Viedenskú arbitráž, najvyššiu ostražitosť a priam nabáda na hľadanie účinnej politickej stratégie na elimináciu takejto politiky.

Je jasné, že svoje vnútorné problémy si Orbán rieši provokovaním susedov na medzinárodnej scéne, no pre tieto praktiky nezískal žiadne pochopenie. Treba si uvedomiť, že žijeme v čase, keď je maďarský premiér vypísaný na pôde Európskeho parlamentu, keď maďarskí europoslanci za stranu Jobbik chodia na jeho zasadania v gardistickej uniforme a keď ich neoprávnené požiadavky nijaká relevantná medzinárodná politická sila nepodporuje.

Slovenská vláda musí na maďarské provokácie typu dvojité občianstvo či zasadanie výboru maďarského parlamentu v Komárne bezodkladne reagovať. Mimochodom, slovenský zákon zabráňujúci dvojitému občianstvu, ktorý je dnes platný a ktorý automaticky zbavuje slovenského občianstva každého, kto nadobudne maďarské, je veľmi účinnou hrádzou proti tejto provokácii.

Otázne je, prečo je Slovensko proti takýmto provokáciám maďarskej vlády osamotené. Čakať podporu od Rumunska nemôže, keďže Rumuni niečo podobné robia Moldavcom. Nakoniec, podobnú politiku robí aj Rusko v Podnestersku, ale aj v Abcházsku či v Južnom Osetsku a pokúšali sa ju presadiť aj na Kryme ešte pred povestným Majdanom a pred referendum, keď sa stali súčasťou Ruskej federácie. Model je jasný. Čo najväčšej mase obyvateľstva rozdať svoje pasy a potom ich pri prípadnom zásahu centrálnej vlády pri obnove celistvosti ich domovského štátu chrániť politickou či dokonca vojenskou silou ako svojich občanov.

Áno, s takýmto modelom sa určite ráta, druhá vec je, že dnes pre takéto plány Maďarsko určite na pôde Európy nenájde podporu. Pri hľadaní spojencov proti takejto politike sa dnes, bohužiaľ, nemôžeme oprieť ani o Srbsko. Ako vieme, je to krajina, ktorá má ambície vstúpiť do Európskej únie, a tak si nemôže dovoliť otvorený konflikt s členským štátom Európskej únie.

Pre budúcnosť však musíme byť ostražití a pripravení. Dnes je postavenie Slovenska v európskych, ale aj vo svetových politických štruktúrach oveľa silnejšie, než je aktuálne postavenie Maďarska, akútne nám teda nič nehrozí. Zo strednodobého a z dlhodobého hľadiska však musíme byť pripravení, že maďarská politika vždy využije a zneužije naše medzinárodnopolitické oslabenia a pokúsi sa obrovským nátlakom a s pomocou regionálnych veľmocí, medzinárodnou arbitrážou alebo niečím podobným zvrátiť súčasný stav.

ČRTA

Už ako štvorročná zahrala na klavíri jednoduché skladbičky. Skôr poznala noty ako pís-mená. Hovoríme o Eve KEREPECKEJ, hudobnej pedagogičke z Komárna, ktorá – najmä vďaka pochopeniu rodičov – pesničkovo-ému umeniu zasvätila celý život. Len tak mimochodom, rodičia k svojej dcére ani inakší postoj nemohli zaujať, veď sami sa spoznali počas nácvičku spevokolu...

Komárňanský notový poklad

Eva KEREPECKÁ.

Dnes už vyše sedemdesiatročná Eva Kerepecká je neustále hudobne činnoradá. Okrem iného vedie tri spevácke zbory – dva pracujú v komárňanských základných školách, tretí v materskej škole. V tejto činnosti neustáva, aj keď je to poriadna drina, lebo medzi deťmi je o spev čoraz menší záujem. Zrejme to tiež podmieňuje vzťah rodičov ku kultúrnym aktivitám. Pani Kerepecká hrá aj na organe pri cirkevných obradoch v komárňanskom evanjelickom kostole a v troch dedinách. Tohto roku zorganizovala už 24. ročník koncertov všetkých šiestich slovenských spevokolov v meste a výťažok z nich poslúži na pomoc pre mentálne postihnuté deti.

Chvályhodné aktivity, no pani Eva má v talóne, presnejšie v oby-vačke paneláka, ešte čosi, s čím sa človek ľahko nestretne. Hovorí o tom poklade takto: „Odmalička trpím ťažkou formou astmy, preto roku 1982 ma po prvý raz poslali na osemtyždňový pobyt do Tatranskej Polianky. Bolo tam veľa starších ľudí z celého Slovenska, stretávali sme sa pri klavíri a spievali. Raz vo mne skrsla myšlienka, že by sa patrilo pesničky zapísať s textom aj s notami, veď možno sa medzi nimi nájdu aj také nápevy, čo nikde inde nezazneli. Kúpila som si teda notový zošit a začala piesne zapisovať. Od toho času chodím na liečenie každý rok a domov sa vždy vraciam s plnými zošitmi melódií a textov k nim.“

Tridsaťpäť rokov zberateľskej práce... Koľko pesničiek sa jej za tento čas podarilo zachytiť a uchovať? K presnému číslu sa nám nepodarilo dopracovať, ale istotne ich bude vyše tisíc – od Záhoria po Zemplín, od Podunajska po Spiš. A ako prídavok slovenské piesne z Békešskej Čaby, rodného mesta zberateľky. Určite sú medzi nimi aj také, ktoré doteraz nikto neobjavil, a teda ani nezaznamenal.

Táto vytrvalá učiteľka okrem toho pripravila pre materské školy a školské družiny knižkočku s pol stovkou piesní, ktoré kedysi spievali deti pri hrách, no teraz ich už nikto nepozná. Bola by to dobrá pomôcka pre učiteľky, len by ju bolo treba nejakým spôsobom rozšíriť, najlepšie knižne vydať. Zberateľku by potešilo, keby sa našiel vydavateľ aj ďalšieho zošita – sú v ňom zachytené niekdajšie hry detí, no tentoraz bez spevu. Azda by to mohla byť výzva pre matičné vydavateľstvo.

Hromady zošitov v obyvačke dávajú tušiť, že Eva Kerepecká pozberala bohatý pesničkový fond, ktorého väčšia časť leží v rukopise. Nepochybne je to kultúrny poklad, ktorý zatiaľ čaká na svojho objaviteľa.

Nebola by škoda toto dedičstvo ponechať svojmu osudu? Veď čas zabúdania akoby sa stále viac zrýchľoval...

Text a foto: František BUDA

Pôdohospodárstvo potrebuje dlhodobú stabilizáciu cieľov, ciest a nástrojov rozvoja

Politici pri tvorbe slovenskej agrárnej politiky zlyhali

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: Štefan KAČENA

Čo všetko by sa malo dostať do novelizácie Ústavy Slovenskej republiky, počúvame takmer denne. Zaráža však, že ústavou si nijako nechránime našu obživu – pôdohospodárstvo a jeho koncepciu rozvoja. Aj to zaznie v nasledujúcom rozhovore Slovenských národných novín s bývalým ministrom hospodárstva Ing. Petrom BACOM.

• **Jeden z našich prvých rozhovorov bol o mliečnej kríze. Lenže vtedy spočívala v prebytku, teraz je mlieka a mliečnych výrobkov nedostatok. Niekde sa stala zrejme veľká chyba...**

Áno, pred niekoľkými rokmi bol prebytok a teraz je nedostatok mlieka. Treba tiež povedať, že nie v každom štáte a nie s rovnakou intenzitou. Krava produkuje mlieko len po otelení a nemôžeme ju ako výrobný priemyselný cyklus dočasne ani zrýchliť, ani odstaviť. Bolo preto opodstatnené, že EÚ regulovala kvótami množstvo mlieka, ktoré jednotlivé štáty mohli dodávať na trh. Bola to jediná komodita, ktorej množstvo regulovala Spoločná poľnohospodárska politika ešte pred tromi rokmi. Zvýšená volatilita na trhu s mliekom a mliečnymi výrobkami sa dala očakávať. Bolo sa treba na trhové výkyvy pripraviť. Slovenská republika sa však zachovala pasívne, respektíve neprijala dostatočné opatrenia na elimináciu následkov neregulovaného trhu s mliekom. Agrárne silné štáty si už dlhodobo pripravovali nástroje, ako zložiť situáciu na trhu s mliekom zvládnuť. Napríklad Francúzsko malo výnimku na to, aby mohlo aj z priamych platieb podporovať chov dojníc, pričom tento nástroj priamej mliečnej podpory nepoužíval nijaký iný štát EÚ.

• **Napríklad maslo už je na dvojnásobku vlnajšej ceny. Dostane ten dvojnásobok jeho producent alebo to zas zostáva u obchodníkov?**

V prvom rade by som rád zdôraznil, že v tejto situácii prechodu z organizovaného na voľný trh s mliekom hrali významnú úlohu aj necenové nástroje. Isteže, ceny sú dominantné. Spomenuli ste vlnajšiu cenu masla. Ide o maloobchodnú cenu, ktorá sa zvýšila pri masle dvojnásobne. Nákupná cena mlieka, čiže farmárska cena, sa však zvýšila iba o jednu tretinu. Táto farmárska cena neuhrádza priemernému chovateľovi ani v súčasnosti náklady na liter mlieka. Teda čiastočne z tohto vývoja má prínos spracovateľský priemysel, ale v rozhodujúcej miere profituje distribúcia a obchod. Samozrejme, počíta sa s tým, že náklady prvovýrobcov dorovná štát mimocevnými nástrojmi. To však robí každý štát inak. Bohaté štáty podporujú farmárov viac.

• **Opäť, ak si spomínam, avizovali ste aj pre čitateľov SNN v minulosti, že po zrušení kvót budú problémy. Kým západní producenti skupovali stáda, naši dostávali dotácie za ich vybíjanie... Niekto naozaj viditeľne zlyhal. Vieme kto?**

V prvom rade zlyhali politici pri tvorbe našej slovenskej agrárnej politiky. Už pred tromi až štyrmi rokmi mali v nástrojoch našej agro-politiky pripraviť možnosti, ako predchádzať volatilita na voľnom trhu s mliekom. Mohli tieto riešenia jednoducho odpísať od Rakúšanov alebo od iného štátu, ktorý si chráni poľnohospodárstvo dlhodobou stabilnou poľnohospodárskou politikou. Keďže tak vláda neurobila, účastníci trhu s mliekom zostali po regulácii trhu s mliekom zaskočení a začali uvažovať, nervózne konať. Ministerstvo pôdohospodárstva SR síce jednorazovo uvoľnilo peniaze na záchranu prvovýrobcov mlieka, to však nezmiernilo dlhodobú nedôveru chovateľov dojníc a desiatky fariem sa zlikvidovali. Najhoršie je, že dlho-

dobé systémové opatrenia, ktoré by garantovali farmárom, že sa vláda postaví v zlomových situáciách na ich stranu, stále chýbajú.

• **Ani v rastlinnej výrobe sme nemali asi celkom dobrý rok. Obilja sa urodilo menej. Je situácia v tomto smere dramatická?**

Oproti rekordnej úrode obilja v minulom roku je tohoročná úroda menšia o pätinu. Pri kukurici sa očakáva úroda nižšia o jednu štvrtinu. Napriek tomu sa ráta s exportom okolo milióna ton zrnín. Teda na prvý pohľad zníženie úrody nepri-náša na trhu veľké zmeny. Keby sme však namiesto vývozu tieto zrniny spotrebovali na výrobu bravčového, hovädzieho mäsa a mlieka u nás doma na Slovensku na úroveň spred

• **Pre nezasväteného by sa mohlo zdať, že v súčasnosti rezort pôdohospodárstva napreduje, aspoň podľa mediálnych informácií, aká je však prax, a dostali sa až na farmy tie nové „výdobytky“? Kdejaké podpory, dotácie, uľahčenia...**

Máte pravdu, že podľa mediálnych informácií sa zdá, že rezort pôdohospodárstva maká. V zmysle zastierania nedostatkov pri riešení zásadných otázok ministerstvo „efektívne zahlučuje“ verejnosť pozitívnymi informáciami typu podpory trvalej udržateľnosti mestského osídlenia, rozvoja podmienok na cykloturistiku, údržby sídelnej infraštruktúry, nárastom počtu postelí v materských škôlkach a pod. Občania však nie sú informovaní o riešení

Na tejto snímke je Ing. Peter BACOM napohľad spokojný starý otec, ktorý sa teší z vnúčat, ale pravdou je, že rovnako intenzívne a emocionálne prežíva aj choroby nášho kapitalistického poľnohospodárstva...

tridsiatich rokov, potom by sme mali približne vyváženú bilanciu.

• **Nižšia úroda súvisí s nedostatkom pôdnej vlhky. Ale zavlažovanie nie je lacné a štát, zdá sa, nemá ani záujem ho podporiť. Voda na závlahy je cenovo takmer totožná s tou, ktorú platíme v domácnostiach. Je to normálny stav?**

Z pôvodne zavlažovaných tris-tisíc hektárov poľnohospodárskej pôdy sa dnes zavlažuje sotva stotisíc hektárov. Odpoveď na túto otázku je podobná ako na predchádzajúce otázky. Chýbajú systémové opatrenia v národnej agrárnej politike, ktoré by prevádzkovateľom zavlažovacích zariadení dávali dlhodobú garanciu organizačnej, technickej a finančnej istoty. Pravdaže, významným nástrojom na zastabilizovanie pomerov pri závlahách pôdy je jej cena. Je prirodzené, že ak táto cena spôsobuje celkové náklady na závlahu vyššie, ako sú prínosy zo závlahy, odradzuje to od ich využívania.

rozhodujúcich príčin úpadku rezortu, pretože tieto kľúčové problémy sa neriešia. Pôdohospodárstvo potrebuje najmä dlhodobú stabilizáciu cieľov, ciest a nástrojov rozvoja, a predovšetkým potrebuje dofinancovanie rezortu na konkurenčnú úroveň. Paradoxne, politici a médiá vyzývajú verejnosť na väčšiu konzumáciu slovenských potravín – „kúpte si to, čo nemáme“. Slovenské pôdohospodárstvo je aj podľa predstaviteľov nášho ministerstva najmenej výkonné spomedzi dvadsiatich ôsmich štátov EÚ. Je to hanba, no najmä preto, lebo priemerne na jednom hektári „pracuje“ necelých tisíc eur kapitálu, kým v Čechách dvakrát toľko a v priemere v EÚ dvakrát toľko ako v Čechách. Tento stav je spôsobený jednak diskrimináciou nášho pôdohospodárstva v rámci SPP EÚ, ale predovšetkým jeho nedofinancovaním zo štátneho rozpočtu SR. To však ani súčasná vláda nerieši, o tom médiá neinformujú, to je však rozhodujúca príčina súčasného úpadku a bezperspektivity rezortu.

Vývoj v agrozozorze nedáva jeho niekdajšiemu šéfovi Petrovi BACOVÍ veľa dôvodov na radosť, a na spev už vôbec nie!

• **Na druhej strane, ministerke Matečnej asi treba uznať, že sa jej podarilo v téme potravinová nerovnosť pohnúť stav na nápravu, dokonca aj v Bruseli. Úradníci sa aspoň rozhybali. Alebo sa mýlim?**

Potravinová nerovnosť patrí k problému celkovej diskriminácie a udržiavania nerovnosti medzi tzv. starými členskými štátmi a novými členskými štátmi v EÚ. Faktom je, že pôsobenie princípu solidarity v rámci EÚ je obmedzené. Ako europoslanc som sa trvalo mohol presviedčať o tom, že bohatšie štáty sú solidarne s chudobnejšími len do tej miery, ak to neohrozuje ich dominanciu. Spomínam si v tejto súvislosti na výrok istého západoeurópskeho poslanca v pléne EÚ na adresu princípu solidarity: „Čo chcete, veď ste vždy boli chudobnejší, a tak to aj zostane.“ O potravinovej nerovnosti sa v ostatnom čase hovorí viac ako o nerovnostiach v iných oblastiach. Je to správne a treba sa snažiť aspoň o určitú nápravu. Máme však možnosť cez aj dnes platné pravidlá nekompromisne vyžadovať kvalitu výrobku na úrovni deklarácie. O tom nemôže byť diskusia. Ale to je najmä náš vnútroštátny problém. Ak má byť vo výrobku mäso v takom a takom objeme, tak tam musí byť. Ak nie, máme na to orgány, ktoré to musia riešiť.

• **Čím to je, že na Slovensku veľké výmery pôdy už na prvý pohľad ležia ladom, a ak neležia, tak na pôde najvyššej bonity stavíme sklady a fabriky? Pôda u nás nemá adekvátnu hodnotu?**

Obava o ochranu pôdy, ktorú naznačujete, je opodstatnená. Je to veľký problém, o ktorom sa nehovorí, podobne ako sa nehovorí celkovo o našom pôdohospodárstve ako najmenej výkonnom v rámci EÚ. Vzťah spoločnosti k tejto téme je preto škodlivo vlnajný. Bohužiaľ, pripomínam mi to zážitok takmer spred šesťdesiatich rokov, keď sa začalo uvažovať o sprísnení ochrany pôdy. Nielen čelní predstavitelia spoločnosti, ale aj radoví pracovníci priemyslu bagatelizovali a zosmiešňovali túto tému. Dominovali heslá: „My si za naše špičkové priemyselné výrobky dovezieme akékoľvek lacné potraviny.“ Postupne sa však až do roku 1989 ochrana pôdy stala štátnou prioritou. Existoval Fond na ochranu a zveľaďovanie pôdy, v ktorom sa zhromažďovali prostriedky pri záberoch pôdy, na jej skvalitňovanie na iných miestach. Odvody za záber pôdy sa platili za všetku pôdu a boli mnohonásobne vyššie ako jej cena. Okrem toho, každý, kto zaberal ornú pôdu, musel v takej výmere zúročniť inú pôdu.

Vďaka takejto silnej ochrane pôdy napríklad pôvodne plánovaná trasa diaľnice po najlepších pôdach v okolí Podolia a pod. sa nakoniec zrealizovala na menej úrodných a nepoľnohospodárskych pôdach v okolí Váhu. Postupne sa po roku 1998, bohužiaľ, opäť ochrana pôdy stala akoby hlavnou „prekážkou“ industrializácie Slovenska v trhových podmienkach. Je to krátkozraké, nezodpovedné a určite nás čakajú náročné a veľmi drahé nápravné opatrenia.

• **Mnohé družstvá v súčasnosti na Slovensku bojujú aj so zvláštnym druhom „konkuren-cie“. S producentmi, ktorí síce nič neprodukujú, no na to nič berú dotácie. A netýka sa to iba trvale trávnatých porastov. Nie je to čudné, že sa to nedá odhaliť, pri-tom na každom družstve vám povedia doslova konkrétnosti?**

Nepovedal by som, že sa to nedá odhaliť, lebo to nikto neskrýva, a ani sa to skrýť nedá. Tzv. dotácie za ničnerobenie dostane na hektár ten poľnohospodár, ktorý splní požiadavky na minimálne ekologické ošetrovanie pôdy. Aj v tomto roku som sa zasa-dzoval za posilnenie fondu rozvoja vidieka, kde sú zdroje na financovanie rozvoja práve z týchto prostriedkov priamych platieb na tzv. ničnerobenie. V roku 2017 možno presunúť tieto podporné finančné zdroje do rozvoja vidieka. Aj SPPK sa ústami svojho predsedu vyjadruje, že to bola najväčšia chyba, keď sa presunuli peniaze z rozvoja vidieka do priamych platieb. Je to téma na riešenie pre ministerstvo pôdohospodárstva...

• **Ako dlho môže trvať, kým si na Slovensku obnovíme chovy, ak si ich vôbec niekedy obnovíme...**

Predpokladám, že početné stavy hovädzieho dobytku sa nevrátia na úroveň spred troch desaťročí. Treba poukázať na fakt, že spotreba hovädzieho mäsa na obyvateľa za rok sa v SR znížila skoro o dve tretiny a mlieka o jednu tretinu. Ročná produkcia mlieka sa znížila o polovicu, ale produkcia mlieka na dojnica za rok sa zdvojnásobila. Začal sa intenzívne rozvíjať chov mäsových plemien bez trhovej produkcie mlieka. Sú to zmeny, ktoré svojou intenzitou pripomínajú rozsah zmien, ktoré nastali v chove dobytku po druhej svetovej vojne, keď sa kravy používali aj ako ťažné zvieratá a existovala dnes nepoznaná kategória ťažných volov. Zaiste stavy dobytku boli až násobkami vyššie. Pri iných druhoch hospodárskych zvierat môže byť reálne uvažovať o návrate stavov oviec, ošípaných a hydiny bližšie k úrovni spred tridsiatich rokov. Určite by som si vedel predstaviť takýto smer vývoja, ak by malo poľnohospodárstvo v spoločnosti takú váhu, akú malo pred tridsiatimi rokmi.

• **Má agrárny sektor na Slovensku nejakú strednodobú alebo dlhodobú víziu rozvoja? Viete o nejakom takom dokumente?**

Rezort má rozvojové dokumenty. Dokonca viaceré z nich majú dobrú úroveň. To je však málo platné, pretože sa na koncepčné návrhy, postupy a riešenia nedbá. Pri zmenách vlády sa začína vždy akoby od nuly. Prichádza sa s úplne novými názormi, stráca sa kontinuita, pre podnikateľov sa stráca istota, dôvera, na stôl sa dostávajú krátkodobé populárne témy, menia sa priority agrárnej politiky. Za rozhodujúce preto treba považovať zafixovanie dlhodobých rozvojových zámerov v pôdohospodárstve SR, hoci vo forme doktríny, ústavného zákonom. Je to rozhodujúce, lebo rýchle, nekonceptné zmeny v cieľoch, nástrojoch a smeroch poľnohospodárskej politiky bez akceptovania potreby kontinuity sú istou cestou k úpadku. To sa, žiaľ, v súčasnosti deje, ale je to možné aj v dohľadnom čase napraviť. Máme právo a povinnosť to od politikov žiadať.

Národné matičné slávnosti budú ešte dlho rezonovať v spomienkach účastníkov

Programovo bohaté štyri dni v prajnej Trnave

Martin JADRANSKÝ – Foto: redakcia SNN

Treba na rovinu povedať, že dlhodobá „prax“ v spoločnosti, podporovaná odnárodňovacími a inými škodlivými tendenciami, smeruje k tomu, že Matica sa nenosí. Ba ešte horšie, tradície, osobnosti a myšlienky, ktoré pripomínajú, sa zľahčujú až očíerňujú. Podobne ako ich nositeľka a ľudia – tak odborníci z inštitúcie, ako aj presvedčení vlastenci v jej spolkovej zložke. Kto však 7. až 10. septembra navštívil Trnavu, oteraz Maticu pozná lepšie, bolo ju vidieť a cítiť všade. Prostredníctvom bohatej kytice podujatí a stretnutí.

Bohaté štyri trnavské dni tohtoročných Národných matičných slávností sa rozbehli v piatok 7. 9. položením kvetov k pamätníku Antona Bernoláka. Vskutku nie náhodou sa matičný a národný sviatok začal práve vzdaním holdu prvému kodifikátorovi slovenčiny – Antonovi Bernolákovi. Slávnostný otvárací ceremoniál bol spojený aj so zasadnením matičnej lipy k pamätníku, na ktorom je zreteľne čitateľné motto: „Slováci, píšte po slovensky, tu máte slovo moje o reči vašej.“ Blízke tak Matici a matičiarom, ako aj vedeniu Trnavského samosprávneho kraja (TTSK) na čele s predsedom Tibom Mikušom.

LOGICKÁ VOĽBA

Mnohí sa isto pýtali, prečo sa Matica po minuloročnom úspechu slávností na juhu Slovenska v Komárne posunula do Trnavy? Odpovede nájdete v slovách T. Mikuša: „Rozhodnutie byť spoluorganizátorom matičných slávností 2017 v Trnave nebolo náhle. S Maticou sme pripravili spolu rad konferencií a osláv... V roku 2013 to bolo 150. výročie príchodu sv. Cyrila a Metoda, v roku 2015 dvojté výročie narodenia Ľudovíta Štúra a v tomto roku rovnaké výročie J. M. Hurbana. Terajšia spolupráca je teda logickým vyvrcholením spoločných aktivít...“

Vráťme sa k Bernolákovmu pamätníku, kde sa zišli predstavitelia Matice slovenskej, spomínaného hlavného partnera podujatia Trnavského samosprávneho kraja (TTSK) a hostiteľského mesta. Bolo dobré, že kytice kvetov prišli položiť aj prezident SR Ivan Gašparovič, veľvyslanec Srbskej republiky Šani Dermaku a zástupcovia viacerých spoločenských organizácií a kultúrnych, vedeckých a vzdelávacích inštitúcií, napríklad Slovenskej akadémie vied a či oboch trnavských univerzít... Predseda MS Marián Tkáč vo svojom príhovore poukázal na postavenie Trnavy, ktorá sa zapísala do dejín obrodovania národa, keď povedal, že „tu vzniklo aj Slovenské učené tovaríšstvo, ktoré MS považuje za jedného zo svojich predchodcov“. Pripomenul a pozval na ďalší bohatý program, z ktorého bude zrejmé, že „Matica nielen spieva a tančuje, ale sa venuje aj výchove detí a mládeže, podporuje všetky národné a vlastenecké aktivity, organizuje súťaže v kultúrnej oblasti, ale pracuje aj vedecky a odborne“. Predseda TTSK T. Mikuš po ňom zdôraznil, že NMS sú oslavou národa, našej kultúry i tradícií, a tiež vyzdvihol úlohu Bernoláka a jeho kodifikácie jazyka na základoch západoslovenského nárečia. Poďakoval sa spoluorganizátorom za mesiace príprav a privítal členov súborov, ktorí obohatia život mesta svojimi vystúpeniami.

BOHATÝ PROGRAM

Hneď po dôstojnom začiatku matičiari začali naplňovať pripravený bohatý kultúrny, spoločenský, ale aj odborný a vedecký program. Určený, samozrejme, tak pre domácich, ako aj pre hostí z celého Slovenska, ba aj zo slovenského zahraničia. Tak pre malých, ako aj pre veľkých, tak pre milovníkov folklóru, ako aj pre odborníkov z viacerých vedných odborov a spoločenských aktivít. V Knižnici Juraja

Reprezentácia Matice slovenskej na otvorení Národných matičných slávností v starobylej Trnave.

Slovanskú spolupatričnosť aj na národných slávnostiach umocnilo zasadenie symbolickej lipy.

Národné matičné dni v Trnave dozdobilo účinkovanie mnohých folklórnych telies a zoskupení s tradičným repertoárom slovenských ľudových piesní a tancov.

Fándlyho spisovateľa K. Mikolášova a I. Váleka „usadili“ žiakov do lavíc Školy fantázie ku knihám, ktoré pre túto vekovú kategóriu vydáva matičný „vydavateľský dom“. Ten sa prostredníctvom riaditeľa S. Muntágy a šéfredaktora I. Sokolíka podieľal aj na tom, že v Strednej priemyselnej škole strojníckej s novinárskou, publicistickou a so spisovateľskou prácou zoznámili študentov šéfredaktori matičných periodík (SNN, Slovenských pohľadov, magazínu SLOVENSKO, Kultúry slova, Historického zborníka...), rozprávaním zaujali spisovatelia Jaroslav Rezník a Ľuboš Jurík. V priestoroch Divadla Jána Palárika sa odborníci z viacerých oblastí zišli na konferencii Slovensko v súradniciach času.

Na jej úvod odovzdal predseda TTSK T. Mikuš pozdrav prezidenta I. Gašparoviča a účastníci si uctili pamiatku zosnulého biskupa – presvedčeného národovca Štefana Vrableca. Účastníci konferencie vyslovili uznanie a zároveň pod-

poru vláde SR za ochranu národnostných záujmov a vďaka za boj o budúcnosť Slovenska a jeho občanov. Vyzvali vládu a predstaviteľov politických strán, aby pristúpili k otvorenej diskusii o podmienkach nášho členstva v EÚ, aby bolo možné slobodne posúdiť plusy aj mínusy slovenského začlenenia sa do novotvoreného centralizovanej Európy, a na túto diskusiu ponúkli práve matičnú pôdu.

„Náš národ prežil aj ťažké časy útlaku a biedy. Napriek tomu sme zostali národom hrdým na svoje kresťanské a slovenské korene, svoj jazyk, kultúru a zvyky. Takým národom chceme zostať aj naďalej v blahobytnosti a prosperujúcej Európe,“ uviedol pre SNN na margo spomínaného predsedu MS M. Tkáč. Prijemnou a adekvátnou bodkou za vydareným prvým dňom bolo divadelné predstavenie hry Jána Palárika Dobrodružstvo alebo Zmierenie pri obzinkoch v divadle po ňom pomenovanom.

Veda patrí, logicky a zákonite, aj na univerzitnú pôdu, z ktorej veľakrát kľíči a vyháňa prvé výhonky. Aj preto jedna z prednáškových miestností Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave v piatok predpoludním patrila prezentácii vedeckých ústavov a odborných pracovísk MS. Dlhodobu je známe, že dnes pôsobia v Matici tieto profesionálne vedecké a odborné pracoviská: Slovenský historický ústav, Slovenský literárny ústav, Krajanské múzeum, Stredisko národnostných vzťahov a Archív MS. Vedúci pracovníci všetkých a zástupcovia z dvanástich vedeckých a záujmových odborov zrozumiteľne predstavili ich bohatú činnosť. Stačí napríklad spomenúť, že historický ústav v spolupráci s Historickým odborom MS vydáva Historický zborník, literárny ústav zborník Slovakistika a prílohu SNN Orol trnavský, Krajanské múzeum ročenku Slováci v zahraničí... Kto sa u nás tvorivo venuje literatúre, dobre vie, že Matica dlhodobu podporuje nielen renomovaných spisovateľov (vydavateľským a prezentačným priestorom), ale aj takpovediac „elévov“, začínajúcich novinárov, publicistov a literátov. Aj preto v Knižnici J. Fándlyho vyhodnotila (prostredníctvom Slovenského literárneho ústavu MS) ďalšiu Matičnú esej, tentoraz venovanú odkazu J. M. Hurbana pri jeho dvojitom jubileu narodenia, celoštátnu literárnu súťaž určenú vysokoškólakom. Ďalšia dobrá správa, súťaž je dobre zapísaná v povedomí tejto skupiny mladých ľudí a aj ich pedagógov, veď teraz sa do nej zapojil rekordný počet – stošesťdesiatštyri študentov!

VYDARENÝ CELOK

Ďalším vydareným celkom NMS 2017 boli výstavy v Kultúrnom dome na Trojičnom námestí. Ako už čitateľa SNN vedľa, bolo ich päť a bez prehánania treba povedať, aj na základe odoziev ich návštevníkov, že každá bola niečím zaujímavá a pútavá. Kto sleduje knižný trh, dobre vie, aká je bohatá produkcia matičného „vydavateľského domu“. Dôkazom bola výstava Ako sa robí kniha. Pohľad na dejiny vydavateľskej a polygrafickej činnosti v Martine od založenia Matice v roku 1863. Matica je zviazaná s knihou od svojho založenia. Založila aj tlačiareň Neografu, ktorá od svojho vzniku dodnes patrí k najmodernejším európskym producentom kníh. Vydavateľské dielo Matice významne obohatilo krásnu literatúru, spoluutváralo silnú tradíciu detskej literatúry a zásadne ovplyvnilo najmä jazykovedu, literárnu vedu, slovenské dejiny, národopis... Úzko súvisiacou bola výstava z produkcie NEOGRAFIE, a. s., Martin, na ktorej sa tlačiareň pochválila najkvalitnejšími výrobkami, ukázkami výrobných priestorov a najnovších používaných technológií, ako aj významnými polygrafickými oceneniami. Z „truhlic“ Šatnice Matice slovenskej vykukli Masky a maškary v ľudovej kultúre. Nečudo, veď sú živým kultúrnym fenoménom ľudovej tradície a boli súčasťou praktík, ktorých cieľom bolo zaručiť hospodársky úspech, osobné šťastie a ochranu pred škodlivými silami. Návštevníci mohli vidieť Mikuláša, čerta, anjela, Lucie a betlehemcov, nechýbala široká paleta tradičných fašiangových masiek. Mimoriadne vhodná bola hneď vedľa inštalovaná výstava krojovaných bábik... Práve tu sa azda najviac pristavovali v krojoch oblečení folkloristi počas prestávok medzi vystúpeniami na pódiu pred domom kultúry. Do vážnejšej polohy vrátila návštevníkov výstava Krajanského múzea MS

Cesta slovenskou Amerikou, ktorá výpravne hovorila o významnej ceste matičnej delegácie medzi krajanov na americký kontinent v tridsiatych rokoch 20. storočia a o výsledkoch tejto misie. Archív MS a jeho viacerí spolupracovníci zas stáli za výstavou Sláva národa hodná je obeť k dvojstoročnici J. M. Hurbana, ktorá priblížila životné osudy a významné medzníky jednej z najvýraznejších postáv v našich dejinách.

DEDIČIA TRADIÍCII

Matica a folklór patria k sebe ako september a Trnavský jarmok. Určite aj preto, že folklór je reálnym prenášaním tradície do súčasnosti a podporovanie tradícií je jedným z pilierov matičných aktivít. Zákonite musíme začať najmladšími a získavaním ich vzťahu, napríklad aj cez získavanie zručností k tradičným materiálom. Taká bola Škola remesiel, pripravená matičiarkami z Domov MS z Nitry, z Galanty, zo Šurian... Deti sa viac dozvedeli o ľudovom odevu svojich predkov, o histórii slovenského písma, o cyrilo-metodskej misii na našom území. V bohatej folklórnej časti slávností sa predstavili aj detskí hudobníci v hre na heligónku – Lokčiansky pramienok a Horňoravský mladí heligonkári. Priazeň divákov si vyslúžili napríklad detské kolektívy ZUŠ M. Schneidera-Trnavského, DFS Trnavček, DFS Šurianček, DFS Nadej, DFS Vážinka, DFS Fialka, DFS Drienka a Gajdošské trogeri... Folklór na slávnostiach naplňovali predovšetkým bloky vystúpení Matice pozdravuje folklórom Trnavský jarmok. Na tribúnach na Trojičnom námestí aj v CITY ARENE. Do tanca aj spevu hrali mnohí, svoje umenie predstavili aj Slováci žijúci v zahraničí – FS Rjeka z Chorvátska, Zametski koreň z Chorvátska a FS Liptáci z Ukrajiny. Folklórne súbory pricestovali aj z mnohých miest a obcí Slovenska. FS Haviar Rožňava, FS Trnafačan Trnava, Spevokol Bradan, FS Rešovian Bardejov, SS Vrbovianka Levice, SS Teplanka Trenčianske Teplice, SS Valčan Valča, FS Jeseň Partizánske, SS Janíkovská studnička Janíkovce, SS Pobedim Pobeďim, SZ Rozmarín Šintava, FS Jatelinka Abrahám, SS Matičiarky Košice, SS Javorina Malý Šariš, FS Vážina Šoporňa, FS Jaročan Jarok, FS Harčare a Harčarki Pozdišovce, Močenský speváci, SS Čerdavanka Rumanová, SS Uľančanka Pusté Uľany, FS Geľovianka Sebechleby, FS Vážina Šoporňa... To je len „vzorka“.

Všetko smerovalo k veľkému finále NMS 2017 – Galaprogramu v Divadle Jána Palárika v sobotu 9. septembra po večer s názvom Všade dobre, v Trnave najlepšie. Základnou myšlienkovou líniou – za ktorou stál dramaturg Peter Cabaďa – bolo pripomenúť súčasníkom, prečo má Trnava a jej okolie také významné postavenie v našich dejinách. Všetky naznačené línie boli prepojené hudbou, spevom, tancom a umeleckým prednosom. Neďaleko je v našej kultúre dňom sviatočným a taká bola aj tá s dátumom 10. 9. Omša a kázne v kostoloch, zasadnenie ďalšej lipy, posledné vystúpenie spevu a tanca, stisky a objatia, lúčenia s prísľubom ďalších stretnutí...

Ti, čo boli v spomínané dni v Trnave, ešte dlho budú spomínať, pretože majú na čo. Nateraz môžeme povedať spolu s predsedom TTSK T. Mikušom, že „slávnosti priniesli matičnému stromu aj nové výhonky v podobe mladých ľudí, ktorí sa do hnutia zapoja“. A či s prvým podpredsedom MS Viliamom Oberhauserom, že „... Matica ponúka nielen zábavu, ale aj hlbšie ponorenie do dejín slovenského národa, aby vzory z minulosti mohli dvíhať sebavedomie a schopnosť riešiť súčasné problémy“. Tak to bolo aj na NMS v Trnave a boli to splnené sľuby.

GLOSA

Každý umelecký počín sa začína impulzom, ktorý vychádza od tvorcu. Nasleduje cesta, ktorou dielo putuje k prijímateľovi. Na tejto ceste mu pomáha výstava, koncert, predstavenie, prezentácia knihy či autorské čítanie, skratka, prvé primárne zviditeľnenie diela. Vzápätí prichádzajú k slovu festivaly, súťažné i nesúťažné prehliadky, výtvarné salóny, literárne či filmové ceny, teda všetky podujatia, kde sa pred divákom rozprestrie spektrum tvorcov a ich diel. Takto približne za asistencie médií vyzerá „organizmus kultúry“, a toto je takpovediac jeho „krvný obeh“.

Krvný obeh kultúry

Samozrejme, aj tento organizmus sa vyvíja. Pomerne výstižne to môžeme ilustrovať napríklad na žánri populárnej hudby. Ak začiatkom deväťdesiatych rokov bolo letných festivalov ako šafranu, dnes len tých známejších a mediálne pertraktovaných sú dve desiatky. V tomto prípade však ide väčšinou o pop kultúru a s tým spojenú väčšiu či menšiu mieru komercie. Existujú však aj tradičné prehliadky umenia, ktoré majú za sebou účtyhodný čas trvania, a nezriedka ide doslova o európske, ak nie svetové unikáty čo do počtu ročníkov. Napríklad taká Scénická žatva, kľúčová prehliadka (nielen) slovenských ochotníckych divadiel, oslavovala tohto roku neuveriteľných deväťdesiatpäť rokov trvania. Folklórny festival Východná má na svojom konte šesťdesiat tri ročníkov, rovnako ako tradičná prehliadka prednesu umeleckého slova Hviezdoslavov Kubín. Súťaž mladých autorov Wolkrova Polianka má za sebou päťdesiatštyri stretnutia začínajúcich básnikov a poetiek a už takmer kultový medzinárodný festival Bratislavské jazzové dni si túto jeseň odškrtnú číslu 43. Samozrejme, mohli by sme menovať aj ďalšie kultúrne podujatia, ktoré sa pevne včlenili do kultúrneho povedomia na Slovensku, ale na spomínaných, počtom ročníkov účtyhodných, si môžeme pars pro toto ukázať súčasné tendencie. Folklórny festival Východná je zaraďovaný medzi takpovediac prioritné akcie MK SR. Tohto roku festivalu pomohol aj úspešný súťažný program RTVS Zem spieva, a tak spolu s „verejnoprávnym krytím“ zaznamenal úspech. Jazzové dni si našli sponzora z bankovej branže, a taktiež zrejme odprezentujú svoj program so ctou. Hviezdoslavov Kubín vďaka organizátorom a pochopeniu samosprávy pôsobí stabilizovane, aj keď médiá, najmä tie verejnoprávne, by si ho mohli všimnúť oveľa viac. Wolkrova Polianka sa už dlhší čas pasuje s prúdom klesajúcim počtom súťažiacich a mediálne krytie nemá v podstate nijaké. No a Scénická žatva, najstaršie z podujatí, o ktorom sme v SNN priniesli obsiahlejší článok, bojuje s nedostatkom financií a tohto roku si organizátori nemohli dovoliť udeliť ani hlavnú cenu za Tvorivý čin roka. Bolo by zrejme načase zmapovať kultúrne podujatia aj podľa prínosu pre náš umelecký život a podľa kontinuity a tradície iniciovať širšiu diskusiu na tému „ako ďalej“. Napríklad medzi Ministerstvom kultúry SR, umeleckými profesijnými organizáciami, organizátormi jednotlivých podujatí a v neposlednom rade aj s tvorcami a širokou umeniamilovnou verejnosťou. Táto diskusia by mohla prebiehať trebárs aj pod egidou Matice slovenskej. Azda by to zvýšilo šance zachovať to, čo nám nezriedka vo svete závidia.

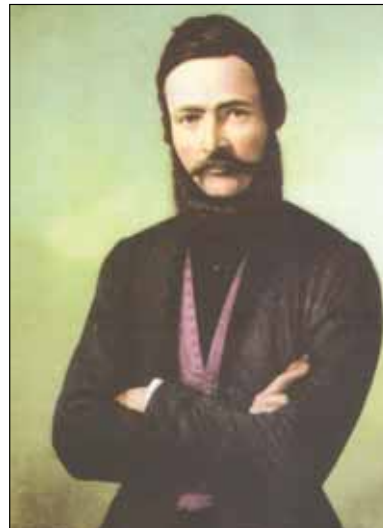
Maroš M. BANČEJ

Za dnešnú podobu nášho jazyka vďačíme najmä Ľudovítovi Štúrovi

Slovenčina naša rodná

Lubica VOZÁROVÁ-STRÁŽAYOVÁ – Foto: archív SNN

Posledné desaťročia 18. storočia a s nimi spojené osvietenenské hnutie čoraz silnejšie posúvali do popredia otázku jednotného spisovného jazyka, ktorý by jazykovo spojil ľud zo všetkých kútov Slovenska. Aby šíriaca sa mylienka národného obrodovania, reagujúceho na asimilačné úsilie Maďarov, našla priaznivú odozvu v najsilnejšej spoločenskej vrstve národa, ľudu, bolo potrebné prihovárať sa mu zrozumiteľnou formou jazyka, blízkou všetkým Slovákom, bez ohľadu na ich spoločenské postavenie a rodné nárečie.

Dolnozemskej farár Jozef Ignác Bajza v diele René mládenca prihodí a skusenosti ako prvý použil slovenčinu. Na svojráznu formu slovenčiny prvého slovenského románu – bez pevných stanovených gramatických zásad, kriticky reagoval nahačsky farár Juraj Fándly Dúvernou zmlúvou medzi mníchom a diabľom o prvých počátkoch, o starodávnych, aj včulajších premenách reholníckych, čím si „vyslúžil“ konfiškáciu diela a zákaz literárnej činnosti, neskôr trest v podobe štrnásťtýždňového kláštorného väzenia, na ktoré ho konzistoriálna rada odsúdila.

■ POLEMIKA O JAZYK

Do polemického boja medzi Bajzom a Fándlym zasiahol samotný Anton Bernolák. Bajzove útoky proti Fándlymu, „svojej pravej ruke“, chápal ako útoky proti bernolákovčine a odpovedal na ne anonymným spisom. Toto maličké písmo má sa páni Anti-Fándlymu do jeho vlastných rúk odevzdať.

Anonymným polemikami Neco o epigramatách anebožto malorád-koch Jozefa Ignáca Bajzi a Ešče něco o epigramatách, anebožto malorád-koch M. W. P. Jozefa Bajzi ... reagoval na dvojvázkovú zbierku J. I. Bajzu Slovenské dvojnásobné epigrammata jednako koncohlásné a zvukomírné. Bajza sa v nej usiloval dokázať vhodnosť slovenčiny i pre poéziu.

Prozodické zásady sylabického veršovania vyvolali kritiku u bernolákovcov, uznávajúcich len časomerné veršovanie. Napriek tomuto ich „jazykovednému zápasu“ samotný Bajza finančne podporoval Bernolákovu Továristvo ako jeho člen.

■ ZROD BERNOLÁKOVČINY

Bernolák sotva dvadsaťročný viedol spolu s profesorom Michalom Kratochvílom Spoločnosť pre pestovanie reči slovenskej, združujúcu slovenských študentov v bratislavskom generálnom seminári. Národnobuditeľskú činnosť tu mohol naplno rozvinúť a v roku 1787 sa rozhodol kodifikovať kultúrnu západoslovenčinu s prvkami ostatných slovenských nárečí ako jednotný spisovný jazyk očistený od bohemizmov. Aktu predchádzal prieskum názorov u starších národovcov.

„To bola túžba veľmi mnohých čitateľov slovenskej reči v Uhrách, aby sa

našiel niekto v takom množstve mužov, zbehlých vo všetkých vedách, ktorý by, odložiac na čas vážnejšie a učenejšie práce, obrátil svoju myseľ a svoje vedecké bádanie k vzdelaniu pravopisu a výslovnosti panónsko-slovenskej a k jej očisteniu od chýb, ktoré boli prenesené do našej reči z výslovnosti a pravopisu českého,“ slová z Jazykovedno-kritickej rozpravy o slovenských písmenách.

Stručná a zároveň ľahká ortografia je súhrnom navrhovaných pravopisných zásad s fonetickým pravopisom. Hlasy q, x, y nahradilo kv, ks, i. Odstránené malo byť j vo funkcii i, zložky písmen nahradili diakritické znamienka a boli prípustné stredoslovenské dvojhlásky a mäkké spoluhlásky d, t, ň, f, dz, tiež slabické l a šť, častejšie bolo ke, šč. Gramatickú stavbu spisovnej slovenčiny spracoval v učebnici slovenskej gramatiky Gramatica Slavica. Dnešnú podobu mali morfológické tvary. Príručkou o slovo tvorných postupoch bola Etymológia slovanských slov.

Spisovný jazyk oživil národný život a Slovenské učené tovarišstvo so sieťou pobočiek sa stalo najpočetnejšou organizáciou svojho druhu v Uhorsku. Vydávanie a distribúcia kníh v slovenskom jazyku boli nosnou úlohou spolku. Kodifikáciu spisovnej slovenčiny zavŕšil 6-zväzkový Slovar slovenskí, česko-latinsko-nemecko-uherskí, na ktorom pracoval od roku 1786 a po napísaní ho sústavne dopĺňal a upravoval.

■ OD BERNOLÁKA K ŠTÚROVI

Do všetkých oblastí života čoraz viac zasahujúca maďarizácia výrazne sťažovala podmienky na naše národné obrodovanie. Odnárodňovanie našej šľachty umŕtvalo mnohých národovcov v podpore slovenskej literatúry a od polovice deväťdesiatych rokov 18. storočia výrazne klesala Továristvu vydavateľská činnosť i členská základňa. Bernolákovčina ako jazyk našla priaznivú odozvu len u katolíckej väčšiny, biblická čeština naďalej zostávala rečou evanjelickej časti vzdelancov. A represálie proti slovenskému kňazstvu pod patronátom ostrihomského primasa Bathányiho značnou mierou prispeli k nezadržateľnému zániku Továristva a rozkladu samotného bernolákovského hnutia.

Jazykový rozkol a nejednotnosť názorov v tejto otázke viedli k úvahám o jednotnej spisovnej forme, spájajúcej obe časti kresťanského národa – katolíkov a evanjelikov. A opäť tu zohráva veľkú rolu dnešná naša metropola, kam sa vo svojich štrnástich rokoch dostáva budúci slovenský veľikán Ľudovít Štúr. Národné uvedomelí slovenskí študenti vytvárali prostredie, v podmienkach ktorého sa sny mladočeského Štúra o národnej slobode Slovákov začínali javiť ako postupne realizovateľné. Slovenské študentské spolky boli užko späť so Spoločnosťou česko-slovenskou, ktorá postupne prechádzala od programu samovzdelávania v materinskom jazyku na národnobuditeľskú aktivitu medzi slovenským ľudom. Pôsobila na evanjelickom lýceu a Štúr sa aktívne zapojil do jej činnosti. Prednášal literatúru, dejiny a slovanské jazyky a prehlboval spoluprácu popredných slovenských i slovanských vlastencov.

Bratislavský Devín ako symbol slávnej Veľkomoravskej ríše sa stal miestom stretávok národne orientovaných mladíkov, kde preberali politickú situáciu a históriu za spevu národných piesní a prednesu vlastných básní. Do histórie sa zapísala vychádzka na hrad z 24. apríla 1836, keď sa Devín stal svedkom prijatia ich slovanských druhých mien. Na dôkladne zorganizovanej schôdzke si mladí štúrovci zaspievali na tóny piesne Nitra, milá Nitra Štúrovi báseň Devín, milý Devín, hrade osiraly... a medzi inými zazneli na nej jeho slová:

„My sme členovia nesmierne veľkej spoločnosti, spoločnosti slovanského národa, my sme živšie než otcovia naši pocítili potrebu prebúdzajú sa k seba-vedomiu, i kmeňa nášho slovenského i patričnosti našej k veľkému národu slovanskému. Nože sa teraz spoločne postarajme o to, aby nám nikdy nemohlo vyjsť z pamäti to, k čomu dnes sme sa povzbudzovali tu na rumoch zapadlej slávy otcov našich, čo sme si vzájomne sľubovali, za čo sme sa zaväzovali horliť, pracovať, bojovať, žiť i umrieť.“

■ NOVÁ SPISOVNÁ SLOVENČINA

Po zákaze Spoločnosti česko-slovenskej, ako i všetkých ostatných študentských spolkov bola prenesená jej činnosť na Ústav slovanský. Formálne pôsobil pri Katedre reči a literatúry československej, kde bol Štúr istý čas námestníkom profesora Juraja Palkoviča. Pozbavenie funkcie v októbri 1843 vyvolalo hromadný odchod slovenských študentov z lýcea do Levoče. Báseň Sama Vozára, verného Štúrovho druhá a pomocníka, Lúčenie sa Slovákov od Ľudovíta Štúra 17. 6. 1843, napísanej už v budúcej spisovnej slovenčine, je obrazom pocitov krivdy slovenskej mládeže nad týmto počínom

vrchnosti. Mladočský, sotva dvadsaťročný básnik s ňou vystúpil na prvej verejnej manifestácii štúrovskej slovenčiny 17. júna 1843.

Tak ako Bernolák i Štúr si uvedomoval nevyhnutnosť jazykového zjednotenia národa pre úspešný boj za národnú slobodu. Čo nedokázala bernolákovčina, to mala úspešne zavŕšiť nová forma slovenčiny, spájajúca katolíkov i evanjelikov. Odklonila sa definitívne od čechizmov, netypických a neprirodzených pre našu reč. Turčianske nárečie vyjadrovalo najlepšie všetky tieto predstavy vodcu národne uvedomelej inteligencie – štúrovcov. Toto stredoslovenské nárečie, podľa neho s najčistejším slovenským jadrom, predstavil ako základ spisovnej slovenčiny na dôvernej schôdzke 14. februára 1843. Pár týždňov na to – 30. marca, je už datovaná báseň Keď boli Turkom rohy už zlámané z pera už spomenu-tého Sama Vozára.

Báseň je vôbec prvou známou básňou novej spisovnej slovenčiny ešte pred jej kodifikáciou, ku ktorej mohlo prísť podľa rozhodnutia štúrovcov až po schválení ich zámeru nestorom bernolákovčiny Jánom Hollým. Vrcholným reprezentantom bernolákovčiny v literatúre sa stal práve jeho historický epos Svätopluk. Na schôdzke najpoprednejších dejateľov Štúrovej školy – L. V. Štúra, M. M. Hodžu, na fare v Hlbokom u tretieho zo slávnej trojice J. M. Hurbana 11. – 16. júla 1843 došlo k definitívnej dohode na kodifikácii slovenčiny. Odtiaľ ich cesta podľa dohody viedla k básnikovi J. Hollému na Dobrú Vodu, odkiaľ odchádzali s jeho požehnaním.

■ ALMANACH I NOVINY

Vo februári 1844 vyšla báseň Svojím vrstovníkom od Janka Francisciho ako prvý v štúrovčine tlačený text a prvou knihou v štúrovčine bol druhý ročník Hurbanovho almanachu Nitra.

Nová spisovná forma dokázala spojiť jazykovo nejednotných Slovákov a suma štyritisíc zlatých, ktorou prispel ochotne Gašpar Fejérpatáky-Belopotocký na zloženie kauce na povolenie vydávania novín, umožnila, že 1. augusta 1845 vyšlo prvé číslo Slovenských národných novín s literárnou prílohou Orol Tatranský. Prvý skutočne slovenský politický tlačový orgán sprostredkoval národu aktuálne dianie v krajine. Ešte pred ním vznikol v Liptovskom Svätom Mikuláši 27. augusta 1844 vydavateľský spolok Tatárin, vedený M. M. Hodžom. Ako predchodca Matice slovenskej fungoval do roku 1848. Slovami: Kto len čo-to čítal ako Slováč, musí uznať, že je zvrchovaný čas, aby sa pre slovenský národ a život niečo po slovensky začalo, pozývali všetkých národovcov, aby sa pridali k spolku. Slovenské národné hnutie tak dostalo iný ráz.

Nová slovenčina však mala i svojich odporcov. Najvýraznejším bol československy orientovaný Ján Kollár. Hanlivé označenia ako drotárčina, sprostačina, luzovina, trpačina, kočiččina, bačovčina či dokonca bravčarina boli najnevyberanejšie a najhanebnejšie útoky na jazyk vlastného národa. Zborník Hlasové o potrebe jednoty spisovného jazyka medzi Čechy, Moravan a Slováky ako reakcia na Štúrova Náuku o reči slovenskej, ktorej predchádzal Štúrov spis Nárečie slovensko alebo potreba písania v tomto nárečí, bol plný pohrdania vlastnou rečou. Štúr sa usiloval jeho útoky odrážať i na stránkach novovzniknutých národných novín zdôvodňovaním nevyhnutnosti tak nového spisovného jazyka, ako i národnej svojbytnosti národa pod Tatrami.

Definitívnu podobu, akú má dodnes i so zavedením y, dala slovenčine Krátka mluvnica slovenská od Martina Hattalu, ktorej predchádzala porada o hodžovsko-hattalovskej reforme slovenčiny v Bratislave.

Za dnešnú podobu slovenčiny vďačíme najmä Ľudovítovi Štúrovi, našu úctu a vďaka si však zaslúžia všetci tí, čo sa už len pokúšali písať v našom jazyku v tak pre náš národ a jazyk zložitých a pre slovenských vlastencov životu nebezpečných časoch.

Slovenská reč v Prvom slovenskom ev. a. v. patronátnom gymnáziu v Revúcej (1862 – 1874)

Slovenčinu držia aj základy prvých slovenských gymnázií

Július LOMENČÍK – Foto: internet – zdroj: majgerner.sk, bystricoviny.sk

V jazykovo-literárnej výučbe sa pri koncipovaní nových pedagogických modelov zanedbáva kritická analýza vývinových tendencií vyučovania jazykovej a literárnej výchovy v slovenských školách. Pritom sa často len mechanicky preberajú niektoré modely z iných kultúrnych prostredí a málo sa vychádza z reálnych výsledkov vyučovania slovenského jazyka a literatúry v predchádzajúcich historických obdobiach v slovenských podmienkach. Pritom živá komunikatívna situácia, spájajúca minulé s prítomným, môže vytvoriť dialóg súčasných učiteľov s tvorivými snahami predchádzajúcich generácií. V uvedenej súvislosti sa takmer úplne zabúda na prvé slovenské gymnáziá (Revúca, Martin a Kláštor pod Znievom) v maticnom období (1862 – 1875), v ktorých sa formovali aj základy predmetu slovenský jazyk a literatúra ako špecifického predmetu.

Na Prvom slovenskom evanjelickom a. v. patronátnom gymnáziu v Revúcej nadobudlo vyučovanie slovenčiny úplne nový rozmer vzhľadom na skutočnosť, že vo všetkých vyučovacích predmetoch prebiehala komunikácia v slovenskom jazyku. Na tomto gymnáziu zaznamenávame v predmete „slovenská reč“ už sprístupňovanie spisovnej slovenčiny kodifikovanej štúrovcami (1843) a stabilizovanej hodžovsko-hattalovskou reformou (1852). Viaceré zistenia o vtedajšom vyučovaní nás oprávňujú konštatovať, že hľadaním a uplatňovaním odbornej, výchovno-pedagogickej a odborno-metodickej práce vtedajších profesorov na vyučovacích hodinách slovenskej reči nachádzame viaceré impulzy aj pre súčasný výchovno-vzdelávací proces tohto kľúčového predmetu v základnom a stredoškolskom vzdelávaní.

■ POKROKOVÉ OSNOVY

Pri hodnotení vyučovania slovenskej reči na revúckom gymnáziu možno uviesť, že zásluhou vtedajších profesorov („učbárov“) – evanjelického kňaza, pedagóga, folkloristu a národného buditeľa Augusta Horislava Škultétyho (1819 – 1892); pedagóga, básnika, publicistu, ľudovú výchovného pracovníka a divadelníka Gustáva Lojku, pseudonymom Tisovský (1843 – 1871), a evanjelického kňaza, pedagóga a spisovateľa Mieroslava Ladislava Kovalevského (1838 – 1916) – sa kladli základy teórie vyučovania slovenského jazyka a literatúry na osnove vtedajších pokrokových pedagogických teórií, najmä odkazu pedagogického diela Jana Amosa Komenského. Vtedajšie vyučovanie tohto centrálneho predmetu bolo jednoznačne zamerané humanisticky s výrazným rozvíjaním nielen rozumovej, ale aj mravnej, estetikej a vlasteneckej výchovy, pričom ťažiskom bola snaha o výchovu správneho myslenia a usudzovania. Výchova a vzdelávanie sa zároveň uskutočňovali v demokratickom a národnom duchu, čo zdôraznil aj A. H. Škultéty v inauguračnej reči 16. septembra 1862 výzvou pre „mlaď slovenskú“, aby „tu pod správou láskavých a verných vodcov kochaj ducha svojho po zdravých a rozkošných

Vyučovanie slovenčiny v Prvom slovenskom gymnáziu v Revúcej nadobudlo vďaka zapáleným pedagógom úplne nové rozmery a odrazilo sa v tvorivých ambíciách a literárnej tvorbe mnohých jeho absolventov.

Pohľad do gymnaziálnej triedy, kde je dnes muzeálna expozícia.

pastvách vedy a umenia! Tu z čistého prameňa ľudskosti, rodolubstva, vlastenectva, a zneprebranej studnice vody živej náboženstva napájaj srdce svoje krásnymi sľachetnými zbožnými citámi! – Tak vystrojená silou ducha, pôjdeš tvoriť život vyšší, ľudskejší, kresťanskejší, blaženejší!“

Pre jazykové vzdelávanie mala osobitný význam učebnica Slovenská mluvnica pre gymnasia, reálky, praeparandia a vyššie oddelenia hlavných škôl, ktorú „vypracoval a vydal Fraňo Mráz, prof. na kat. kr. b. bystrickom

gymn.“ už podľa hodžovsko-hattalovskej opravenej slovenčiny. Prvé vydanie tejto učebnice vyšlo vo Viedni r. 1864, druhé opravené vydanie v Pešti 1872. Mrázova gramatika vychádzala v ústrety dobovým aktuálnym školským potrebám a na svoje časy pomerne dobre spĺňala poslanie vytyčené v úvode – učiť slovenskú spisovnú reč.

Na vyučovacích hodinách literárnej výchovy žiaci získavali čitateľskú a literárnu kompetenciu prostredníctvom dvoch zväzkov Slovenskej

čítanky pre gymnáziá (1864, 1865), ktoré zostavil banskobystričský profesor Emil Černý. Išlo primárne o priezrez dejinami slovenskej literatúry, zameraný na konkrétnu pedagogickú prax. Vtedajšia slovenská literárna tvorba z predchádzajúceho polstoročia (prvá polovica 19. stor.) obsahovala v čítankách u žiakov rozvíjala istú mieru samostatnosti myslenia a tvorivosti pri vnímaní úryvku z literárneho diela. Výber textov splnil aj významnú pedagogickú a kultúrnu funkciu, pretože sa zároveň utvárali predpoklady na zafixovanie hodnôt slovenskej literatúry vo vedomí žiakov ako ich trvalá hodnota. Pri výchove kultivovaného čitateľa sa takto podporovala orientácia žiaka v národnej literatúre.

Významným doplnením obsahu vyučovania literárnej výchovy bola veľmi bohatá mimoškolská činnosť študentov vo „vzdelávacích spolkoch“. V nich sa študenti zdokonaľovali v slovenskej reči a literatúre, o literatúre diskutovali a prezentovali sa aj vlastnými prácami uverejňovanými v rukopisných časopisoch (Svit, Zore, Včela, Lancuško, Bubon) – najlepšie z nich sa zapisovali do Pamätnice. Všetkými aktivitami sa podľa A. H. Škultétyho naplnil základný cieľ vzdelávacieho spolku „vzájomné vzdelávanie sa mládeže slovenskej pestovaním reči materinskej, ducha národného a sľachetných mravov“.

■ TVORIVOSŤ ŽIAKOV

Vytvorením takéhoto tvorivého ovzdušia sa podnecovali literárne ambície žiakov priaznivo ovplyvňujúce ich literárno-umelecké pokusy. Do prostredia revúckeho gymnázia spadajú literárne začiatky niektorých básnikov, prozaikov, literárnych historikov a kritikov: napr. básnika, spisovateľa a publicistu Kolomana Banšella (1850 – 1887), spisovateľa a publicistu Michala Bodického (1852 – 1935), literárneho kritika, redaktora, kultúrneho a verejného pracovníka Jura Janošku (1856 – 1930), prozaika, literárneho kritika a historika, jazykovedca, publicistu Jozefa Škultétyho (1853 – 1948) a iných. Okrem toho v Revúcej, ale i okolitých dedinkách úspešne pôsobil študentský divadelný súbor, ktorý okrem šírenia kultúrneho bohatstva prostredníctvom divadelných hier pôsobil aj inšpirujúco na vznik mnohých ochotníckych divadiel v okolí.

Táto práca študentov predstavovala tvorivo-humanistické vyučovanie, pretože žiaci aj za pomoci učiteľov rozvíjali produkčné spôsobilosti – kultivovaný hovorený prejav a pisateľské schopnosti.

Na základe zachovaných dokumentov sa dá predpokladať, že sa prakticky u žiakov upevňovala kultúrna a kultivovaná komunikačná kompetencia vo vtedajšom slovenskom spisovnom jazyku. Na ilustráciu možno uviesť aktivity v rečníckom krúžku, ktorého hlavnou činnosťou bol nácvik rétorických zručností. Spočívali vo vystúpení študenta na určenú tému bez písomnej prípravy a následné zhodnotenie jeho rečníckeho výkonu ostatnými členmi. V tomto sa prakticky preukázal vplyv nových pedagogických teórií – žiaci boli aktívni a umožňovalo sa im zdokonaľovať v stavaní slov a štylizovaní. V rámci takto koncipovaného rečníckeho fóra učili sa verejne vystupovať, vyjadrovať vlastné názory, argumentovať.

■ RÉTORICKÉ CVIČENIA

Rečnícke cvičenia tak zohrali významnú úlohu v príprave žiakov na ich neskoršie verejné pôsobenie, najmä v právnickom, teologickom a učiteľskom povolaní. Zaujímavú činnosť pre rozvíjanie komunikačných zručností predstavovala študentská aktivita počas prázdnin (vakácií). Vtedy väčšinou každý, najmä z literárne tvorivých, dostal zoznam niekoľkých dedín, aby tam chodiac z domu do domu vyberal na svoje gymnázium a alumneum po grošíku, po dvoch a každý dar zapísal aj s darcom do duplikátnej knižičky (zbierkam sa hovorilo „grajciarové“). Uvedenú činnosť možno vnímať ako výborný marketing na propagáciu školy v jednotlivých regiónoch Slovenska, pri ktorej museli študenti vedieť potenciálnych darcov primerane pozdraviť, osloviť a tvorivou komunikáciou získať pre uvedené dary. Bolo to vynikajúce využitie získaných teoretických poznatkov zo slovenskej reči v uplatňovaní praktickej komunikácie.

Na vytvorení efektívnej komunikačnej koncepcie vyučovania slovenskej reči mal najväčšiu zásluhu A. H. Škultéty, čím vlastne položil základy v didaktike slovenského jazyka a literatúry pre zdokonaľovanie jazykových a komunikačných spôsobilostí, ktoré úzko súvisia s rozvojom poznávania u žiaka. Žiada sa poznamenať, že Škultéty takto prakticky uskutočňovaná pedagogická koncepcia sa v súčasných pedagogických dokumentoch neustále zdôrazňuje, pričom paradoxne v jej praktickej realizácii sa vo viacerých materiáloch, štúdiách, publikáciách poukazuje na jej nedostatočné naplnenie v rozvoji intelektuálnych schopností žiakov. Preto odkaz Prvého slovenského evanjelického a. v. patronátného gymnázia v Revúcej je aj po sto päťdesiatich piatich rokoch aktuálny a inšpiračný aj pre súčasné reformné snahy v našom školstve.

FEJTÓN

Juskovi občas zavolali známi zo Západu. Vraj, ako sa má tam, kde si líšky dávajú dobrú noc. Ani sa mu nechce veriť, aké telefonáty budú nasledovať teraz, keď sa jeho rodným mestečkom popreháňal medveď. Len si predstavte – maco na Zemplíne! Kto to kedy slýchal! Ale Jusko tuší, čo sa stalo. Podľa neho za všetkým bude jeho mladý priateľ Robo. Aby bolo jasné, dôchodca Jusko sa s ním občas stretáva pri pive. Zakaždým hovorí o tom, ako pracuje v lese, sekerou i pílu rube a reže tunajšie stromy. Ostošest, až triesky lietajú. Aj mu nedávno pri pivečku spomínal, ako raz, keď padal strom, uvidel medveďa. Takého čierneho, ešte mladého, okolo stokilového. Keď v televízii ukázali maca, ktorý sa preháňal ulicami mesta, opis naňho sedel ako ušitý. Aj preto

si Jusko myslí, že vie, čo tu maco robí. Je to jasné, hľadá Roba. Nebude to predsa len tak, že drevorubač bude chodiť do jeho revíru. Raz za čas sa aj on vyberie za ním. Teraz ho síce nenašiel, no nabadúce... Juskovi je jasné,

Keby len tušil, že pod oknami sa mu prechádza maco... Šťastie, že jeho manželka Zuzka vyprala jeho prepotené tričká, kombinézy či slipy. Ešte pred večernými správmi viseli na šnúrach v záhrade. Aj preto Juska neprekvapilo, že

na staničku, kde nastúpi na vlak. To však už je iná káva. Jusko o tom vie, lebo sa s ním raz vrazil. Po tom, keď sa vzdialili ostatní cestujúci, musel aj on. Nehnevaj sa, hovoril Robovi. Stretneme sa večer pri pive, ale teraz rýchlo

krátku vzdialenosť dokáže vyvinúť veľkú rýchlosť a ako tvrdia odborníci, ani najrýchlejší bežec mu neutečie. Juska pri správcach o tom, kde všade maco utekal, zaujalo, čo hovoril ochránár. Že totiž medvede sa ľudí vo všeobecnosti boja, neútočia na nich, nie sme ich potravou. Ešteže tak! Napokon sa podľa správ mladé vystrašené zviera po štyroch hodinách naháňacieho podarilo policajtom vytlačiť z mesta, až sa maco stratil v lese. Ale určite sa vráti, aby ťa našiel, hovoril Jusko Robovi pri pive. A čo myslíš, že odo mňa chce? opýtal sa ho ten. To je ťažké, argumentoval Jusko podkutý z odbornej literatúry. Vieš, maco nemá takmer nijakú mimiku tváre, takže je ťažké zistiť, či je pokojný, alebo sa chystá zaútočiť. Aj keď podľa ochránarov sa nemusíš vôbec báť, upokojoval priateľa.

Marián ŠIMKULIČ

Maco sa do humenských ulíc ešte vráti...

že takéto úvahy zavážajú šírením poplašenej správy, ale on si za tým stojí. Predovšetkým medveď dokáže človeka alebo zviera zavetrit' aj na päť kilometrov. Aj jeho sluch je veľmi dobrý, no na druhej strane nemá až taký dobrý zrak a nehybné predmety rozozná iba na menšiu vzdialenosť. Keď si Jusko vybavil trasu macovho pochodu mestom, ešte viac nadobudol istotu, že hľadal Roba. Podľa čuchu by ho iste spoznal na spomínaných päť kilometrov, ale Robo sedel doma pri televízore.

maco pri svojich potulkách po meste na niektorých miestach preskočil plot do záhrady rodinných domov. Nuchal, ale nevyňuchal. Robo mal teda poriadne šťastie. Ale také zakaždým mať nemusí. Nehovoriac o tom, že sa mimoriadne potí. Keď ide ráno vlakom na šichtu, všetko je v pohode, je osprchovaný, voňavý, tá jeho Zuzka mu navoňavkuje celú tvár. Na železničnej staničke v dedine ho už čaká auto, ktoré ho vyvezie až do lesa tam, kde pili stromy. A podvečer ho zasa autom odvezu

musím do druhého vozňa. Nezaбудni sa poriadne osprchovať, zdôraznil. A tak, kým sa ostatní cestujúci spolu s Juskom tlačili v jednom vagóne, Robo sa sám vrazil v miestnej lokálke v druhom. Dokonca ani sprievodkyňa mu nekontrolovala lístok. Keby ho v takomto stave zaňuchal maco, určite by ho našiel. Aj preto si Jusko myslí, že maco sa ešte vráti. Robo sa síce pri pive chválil, že vie dobre bežať, ale to mu bude nanič platné, lebo maco, hoci vyzerá ťarbavo, na

Ad: Slovenské národné noviny č. 30/2017 – Vladimír MEČIAR: Už nemôžem mlčať!

Ján Čarnogurský o ochrane svedka Oskara Fegyveresa

Marta ČARNOGURSKÁ – Foto: Emil SEMANCO, archív

Prečítala som si v SNN 30/2017 z 29. júla 2017 rozhovor s Vladimírom Mečiarom, v ktorom hovorí o svedkovi v zahraničí amnestovanom Michalom Kováčom, ktorého platilo KDH, a osobne to mal priznať Ján Čarnogurský, môj manžel. Opakovaná lož by sa mohla stať pravdou, preto pripájam reakciu Jána Čarnogurského na podobný rozhovor Vladimíra Mečiara v Slovenskom rozhlasu a televízii 9. júna 2017. KDH žiadneho svedka v zahraničí nikdy neplatilo a Ján Čarnogurský nemal čo priznať! Uvedené tvrdenie je nepravda. Verím, že reakciu uverejníte.

Slovenský rozhlas a televízia vysielali v sobotu 9. júna rozsiahly rozhovor s Vladimírom Mečiarom na tému odvolania Michala Kováča ml. v roku 1995 do Rakúska, vraždy Róberta Remiáša a súvisiacich okolností. Vladimír Mečiar povedal, že Milan Kňažko a vtedajšia Demokratická únia a ja a Kresťanskodemokratické hnutie (KDH) sme dávali Oskarovi Fegyveresovi, vtedy na úteku, veľké peniaze, spomínal milión korún, aby sa nevrátil na Slovensko a nepovedal „pravdu“ o únose prezidentovho syna. Azda bude užitočné, ak napíšem, aká bola moja účasť a môjho brata Pavla na ochrane Oskara Fegyveresa. Michala Kováča ml. uniesli neznámi páchatelia vo Svätom Jure 31. augusta 1995. Hneď po únose rástlo silné podozrenie, že v únose

POLEMIKA

majú prsty štátne orgány, najmä Slovenská informačná služba. Podozrenie sa objavilo preto, že predseda vlády Vladimír Mečiar viedol dlho politickú a očierňujúcu kampaň proti prezidentovi Michalovi Kováčovi st. Prezident síce pochádzal z Mečiarovej strany Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS), táto strana ho aj kandidovala za prezidenta, ale po zvolení Michal Kováč st. začal vystupovať ako prezident všetkých občanov a nepodriaďoval sa želaniam Vladimíra Mečiara. Čoskoro po zvolení politikou oporou prezidenta sa stali opozičné strany, najmä KDH, proti jeho pôvodnej strane HZDS a jej predsedovi Vladimírovi Mečiarovi. V očier-

Korunný alebo „korunový“ svedok únosu Michala Kováča ml. Oskar F. a jeho zástanca i „advokát“ Ján Čarnogurský.

ňujúcej kampani HZDS sa vyskytoval aj moment, že proti Michalovi Kováčovi ml. sa vedie trestné stíhanie v Mníchove za akési finančné machinácie. Michal Kováč ml. tvrdil, že je nevinný, ale nemohol vycestovať do Mníchova, pretože mal zadržaný cestovný pas práve pre to trestné stíhanie. Bolo tiež známe, že Michal Kováč ml. pred parlamentnými voľbami venoval HZDS dar asi 100 tisíc alebo 200 tisíc korún do volebného fondu. Michala Kováča ml. neznámi páchatelia po únose násilne opili, tajne previezli do Rakúska, tam nechali zviazaného v aute a zavolali na rakúsku

políciu, že v odstavenom aute je medzinárodne hľadaný páchateľ. Rakúska polícia vzala Kováča ml. do väzby vo Viedni.

Opozičné strany vytvorili nezávislý vyšetrovací výbor na vyšetrovanie únosu. Jeho šéfom sa stal Ladislav Pittner, poslanec za KDH. Výbor začal dostávať informácie o dôkazoch, že únos uskutočnila SIS. Z prostredia výboru som dostal kontakt na Róberta Remiáša, vtedy policajta a spojku na Oskara Fegyveresa, priameho svedka, že únos uskutočnila SIS. Fegyveres bol členom SIS, ako šofér auta sa zúčastnil na sledovaní Kováča ml. niekoľko dní

pred únosom a počas únosu na aute blokoval cestu. O svojej účasti vypovedal policajnému vyšetrovateľovi Petrovi Vačokovi. Potom sa radšej „stratil“ do zahraničia, pretože sa bál o svoj život.

Róberta Remiáša som požiadal o sprostredkovanie stretnutia s Fegyveresom. Remiáš súhlasil a jedného dňa sme vycestovali autom do Rakúska. V jednej dedine (názov si už nepamätám) nás v reštaurácii čakal Fegyveres. Rozprávali sme sa asi hodinu. O únose povedal Fegyveres zhruba, čo uvádzam vyššie. Nepýtal som sa Fegyveresa, kde býva, no on mi to ani nepovedal. Využil som, že býva v Rakúsku alebo v Maďarsku, ale skôr blízko slovenských hraníc. Mal záujem odsťahovať sa ďalej od Slovenska. Môj mladší brat Pavol žije v Kanade a ponúkol som Fegyveresovi, že sa pokúsím vybaviť mu (s bratovou pomocou) pobyt aj začiatok živobytia v Kanade. Fegyveres súhlasil. Rozišli sme sa s tým, že cez Remiáša mu dám vedieť, ako pokračuje odsťahovanie do Kanady. Žiadne peniaze som pri stretnutí Fegyveresovi nedával. O Fegyveresových ťažkostiach som povedal aj ďalším poslancom z opozície. Milan Kňažko sa ponúkol, že sa pokúsi vybaviť niečo pre Fegyveresa vo Francúzsku alebo vo Švajčiarsku. Bratovi Paľovi som o veci telefonoval. S bratom Paľom bol potom v telefonickom kontakte aj Róbert Remiáš. Brat poslal Fegyveresovi a jeho priateľke pozvanie, ktoré bolo potrebné pre kanadské vízum. Vtedy ešte nebol bezvízový styk s Kanadou.

Pozvanie poslal na adresu pani Remiášovej. Jej adresu pravdepodobne dostal od Róberta Remiáša. Môj brat vtedy býval v Montreale. Dohovorené to bolo tak, že Oskar Fegyveres príletí do Kanady, brat ho bude čakať na letisku a zoberie k sebe domov. Fegyveres mohol bývať u môjho brata, ako dlho by potreboval (brat mal vlastný rodinný dom) a časom by si našiel zamestnanie. Žiadne peniaze odo mňa ani od KDH Fegyveres nedostal. Jedného dňa dostal brat správu, že Fegyveres príletí do Montrealu z Budapešti, bolo uvedené aj číslo letu. Brat ho na letisku čakal, ale Fegyveres nepriletel. Zisťovaním na letisku dostal brat informáciu, že Fegyveres z Budapešti odletel. Lietadlo malo medzipristátie v Paríži, tam musel Fegyveres opustiť let. Tým sa pre mňa záležitosť s Oskarom Fegyveresom skončila.

Zhodou okolností je teraz na Slovensku môj brat Pavol Čarnogurský. K tomuto textu dodáva: „Pri bližšie rok po plánovanom príchode Oskara Fegyveresa do Kanady som bol na recepcii na veľvyslanectve Slovenskej republiky v Ottawe, keď ma jeden člen tamojšej slovenskej komunity požiadal, aby sme sa presťahovali po ulici. V krátkom rozhovore mi povedal, že kanadské úrady predĺžia Oskarovi Fegyveresovi a jeho priateľke víza, len musia o to požiadať. Bol som veľmi prekvapený, pretože o mojom pozvaní a plánovanom pobyte Oskara Fegyveresa v Kanade nikto nevedel a tiež, ako si môže niekto myslieť, že v Kanade skutočne je. Keďže sa toto stalo počas recepcie na veľvyslanectve SR, mal som dojem, že si to môže myslieť aj Slovenská informačná služba, pretože Kanada museli vedieť, že Oskar Fegyveres na pôdu Kanady nevstúpil. Dotyčným som povedal, že to beriem na vedomie. Ak teda pána Fegyveresa hľadala SIS-ka v inej krajine, tak moje pozvanie a vybavenie víza do Kanady splnilo poslanie, pretože z Kanady by bolo omnoho ťažšie zinscenovať nejaký ďalší samoučos ako z nejakkej blízkej krajiny v Európe.“ (Pavol Čarnogurský ml.)

Otvorme všetci svoje srdcia odvabe milovať pravdu a slobodu!

Za minulosťou nežiaľme, berme si z nej poučenia

Elena SCHMUTZOVÁ, členka MO MS v Žiline – Foto: internet

Mám síce iba štyridsaťpäť rokov, ale v jednej veci som tých „skôr narodených“ predbehla. Na začiatku roka 2016 som stála na prahu smrti. Málokto dostane šancu vyskúšať si to takpovediac „na nečisto“. Z tejto pozície si teda dovoľujem za nás „mladých“ vyjadriť pár myšlienok o nás Slovákoch.

Pred dvadsiatimi siedmimi rokmi 17. novembra 1989 bol piatok... V maturitnom ročníku som si mala pripraviť referát, ktorý prednesiem ako rečnícke cvičenie celej triede. Nič mi nenapadalo a v pondelok som bola na rade. Udalosti, ktoré sa stali, mi poskytli hľadanú tému, a tak som prvý raz vo svojom živote povedala pred všetkými svojimi spolužiakmi, čo si myslím. Ohlas bol pozitívny a zaskočila som aj profesora slovenčiny...

■ SLOVÁ O SLOBODE

Vtedy sa hovorilo veľa o slobode. Ale ako som povedala už vtedy, nie každý si pod týmto pojmom predstavuje tú ozajstnú slobodu, ktorá neznamená robiť si, čo chcem, ale je to tá najvyššia zodpovednosť, ktorú má človek voči sebe, voči svetu i voči Bohu. Ako sa ukázalo, väčšina si pod slobodu predstavovala môcť cestovať na Západ, možnosť počúvať akúkoľvek západnú hudbu, mať plné obchody tovaru, ktorý bol na Západe. Nikto však vtedy nerátal s tým, že to všetko bude aj čosi stáť. Že mať slobodu, znamená prestať si „hovieť v istote“, že sa o mňa

niekto postará, ale prijať plnú zodpovednosť za svoje vlastné konanie.

A tak po „nežnej“ môžeme cestovať, kam chceme, počúvať, čo chceme, obchody sú preplnené tovarom. Ale sme slobodnejší? Sme šťastnejší? Sme spokojní? Čo sme sa naučili?

Naučili sme sa byť hrdí na svoju vlasť ako Francúzi? Naučili sme sa stáť si za svojou pravdou ako Nemci? Vieme sa s hrdosťou pozrieť komukoľvek do tváre ako Angličania? Dokážeme s hrdosťou povedať: Som Slovak – ako Američania?

■ PRECITLI SME?

Stále intenzívnejšie mám pocit, že sme sa vrátili do obdobia monarchie a stále sme tí „Horní Uhri“, čo ohýbajú chrbty a úslužne vravia: Áno, pán veľkomožný!

Je toto tá sloboda, ktorú sme chceli? Povedané bez príkras – vieme vôbec, čo chceme?

Prvý predseda Matice slovenskej katolícky biskup Štefan Moyses povedal v roku 1865 tieto slová:

„Rode môj milý, národe slovenský! Spal si duševne stá, ba tisíce liet, precitni už niekedy a zmužni, precitni k práci človeka hodnej a seba užitočnej, – ver mi, nevyhneš sa práci, bo práca je určenie tvoje, jakožto údu človečenstva... pracovať teda bude ti voždy, či už len na úžitok iných, či i na svoj.“

Nestažuj si, drahý rode môj, na krušnú svoju domovinu, oplýva ona nie-

len krásami rajskými, ale i pokladmi nevyvážiteľnými, ktoré ale len osvetou rozbystrené oko spatrí! a zužitkovať dokáže...”

Takže, chceme sa už konečne prebudiť? Alebo naozaj potrebujeme tie blesky a hromy, ktoré nám vo

svojej hymnickej básni predpovedal už Janko Matuška? Že až keď nám niekto „poriadne šliape na krk“, až vtedy sa v nás zobudí akási sila, ktorá povie dosť? Kedy sa začnú naplňať slová tretej strofy našej hymny: To Slovensko vstáva, putá si strháva...?

Prestaňme sa teda skrývať, uhýbať, nariekať a frlať. Nájdime v sebe, v našej kultúre, v osobnostiach našej histórie i súčasnosti silu, ktorá nám dodá odvahu postaviť sa rovno ako stromy našich krásnych lesov. Precíťme svoje korene a nastavme svoje konáre akémukoľvek vetru. Niekedy možno treba niektoré zohnúť, ale to neznamená nebyť vo svojom kmeni pevní.

■ REČ SKUTKOV

Vezmime si do svojho srdca slová spisovateľa Jozefa Cigera-Hronského: „Najkrajšie slová – sú skutky!“

Staňme sa zodpovednými za svoje slová, myšlienky a činy. Prestaňme hľadať výhovorky a pokúsme sa hľadať riešenia. Otvorme svoje srdcia odvabe milovať pravdu a slobodu. Do svojho čítania, myslenia a konania vnesme božské svetlo poznania a staňme sa bojovníkmi za „mravnú a umnú vzdelanosť“, za „krásne umenia“ a pestovanie našej národnej kultúry, za „podporu hmotného dobrobytu slovenského národa“.

Konkrétne: spievajme naše ľudové piesne namiesto púšťania CD, tancujme naše ľudové tance a zabávajme sa spoločne namiesto sedenia pred televíziou, čítajme deťom pred spaním rozprávky namiesto hrania sa s mobilom, učme ich naše ľudové remeslá a nechajme ich zažívať pravdivosť života v práci namiesto predkladaní im virtuálnej reality, nechávajme ich „ochutnať“ našu krásnu kultúru namiesto sladkostí, naučme ich hrdosti za dobre a s láskou odvedenú prácu, za ktorú sa nemusia hanbiť. Prestaňme nostalgicky spomínať na minulosť, ale vezmime si z nej to, čo nám pomôže byť pravým človekom tu a teraz.

Nový slovenský film Čiara atakuje od svojej premiéry rekordy v návštevnosti

Pašerácka východná zelená hranica a jej aktéri

Marián M. BANČEJ – Foto: film Čiara

Po rozpačitom filme Únos, ktorý bol prečudesne načasovaný práve do obdobia horúcich diskusií okolo tzv. Mečiarových amnestií, prišiel do našich kín film Čiara. Premiéru mal 3. augusta 2017 a odohráva sa na slovensko-ukrajinskom pohraničí v čase, keď Slovensko vstupuje do Schengenu. Kriminálny triler so zaujímavým hereckým obsadením režiséra Petra Bebjaka a scenáristu Petra Balka má u divákov úspech. Momentálne atakuje tristitisícovú hranicu návštevnosti, čo je na slovenské pomery niečo nevidané.

V centre deja nového filmu Čiara stojí rodina Krajňákovcov. Ich zdrojom obživy je hranica, lepšie povedané pašovanie. Hlavnou komoditou sú, samozrejme, cigarety a hlava rodiny Adam Krajňák nevie od samých starostí čo skôr. Jeho najstaršia dcéra sa vydáva za miestneho zlodějička Ivora a jeho ukrajinský partner Jona prichádza s návrhom rozšíriť sortiment o drogy, ale aj o nelegálnych migrantov. Kriminálny príbeh je situovaný do srdca slovensko-ukrajinského pohraničia, kde sa prelínajú kultúry, jazyky i ľudské životy, a zasadený je do času, keď Slovensko vstupuje do Schengenu, keď nad rozbehnutými kšeftami s pašovaním a prevádzacstvom visí veľký otáznik.

■ SYMPATICKÝ MAFIÁN

Tvorcovia filmu čiara mali pomerne šťastnú ruku pri výbere hereckých protagonistov. Posúďte sami. Hrajú v ňom Tomáš Maštálir, Emília Vášáryová, Zuzana Fialová, Andy Hryc, Eugen Libezňuk, Filip Kaňkovský, Milan Mikulčík, Kristína Kanátová a ďalší. Príbeh sám vychádza z reálií, ktoré boli v deväťdesiatych rokoch samozrejmosťou súčasťou

Hlavní protagonisti filmu Čiara. Zľava E. VÁŠÁRYOVÁ, T. MAŠTALÍR a Z. FIALOVÁ.

prihraničnej oblasti medzi Ukrajinou a Slovenskom. Stačí si spomenúť na slávny cigaretový tunel, ktorým sa tento fajčiarsky artikel vozil takpovediac po kamiónoch. Ale to bolo už po „zadrôtovaní“ hranice. Film v úvode zobrazuje takmer „idyllické časy“,

keď sa na oboch stranách okrem pašerákov pohybovali aj úplatní policajti, pričom šéfa tých slovenských bravúrne zahral Andy Hryc. Rodina Krajňákovcov začína pociťovať, že časy sa menia. Z ukrajinskej strany sa začína tlak na pašovanie omnoho

nebezpečnejšieho tovaru a s výškou sumy, o ktorú sa hrá, sa zvyšuje aj nebezpečenstvo odhalenia a, samozrejme, brutalita zúčastnených.

Hrdina Čiary Adam Krajňák na vlastnej koži skúsi, aké môžu byť následky zahrávania sa s ohňom. Divák postupne odhaľuje jeho charakter a tvorcovia si dávajú pozor, aby zo zločinca prvoplánovo neurobili sympatického „zaporáka“. Napokon si predsa len diváka zrejme získa, aj keď Tomášovi Maštáľirovi alias Krajňákovi nie vždy veríme jeho duchapritomnosť a bonmoty, ktoré dokáže sypať na počkanie s kamenou tvárou.

■ DIVOKÝ VÝCHOD

Nielen hlavný protagonista je občas ťažšie uveriteľný. Aj jeho manželka v podaní Zuzany Fialovej to nemá herecky jednoduché. Na jednej strane by to mala byť submisívnejšia polovička „veľkého bossa“, na strane druhej jej živočišne záblesky v očiach túto koncepciu rozbíjajú, a tak sa tvorcovia vynasili a zakomponovali do scenára niekoľko horúcich nahých milostných scén. No napätie a s tým spojená brutalita sa stupňujú. Tu sa ukázalo veľmi dobrou voľbou obsadenie niektorých úloh ukrajinskými hercami. Ozvali sa hlasy, že slovenské postavy by nemali hovoriť spisovnou slovenčinou, no pokiaľ by hovorili východniarskym dialektom z daného regiónu, tak by ich zrejme tvorcovia museli titulovať ako spomínaných Ukrajincov. Typovo vynikajúco zahrala matku hlavného hrdinu Emília Vášáryová. Zvládla úlohu takmer hlavy klanu a vyvarovala sa klíšé, ktoré podobné postavy predvádzajú v mafiánskych filmoch západ-

nej proveniencie. No a už spomínaný Andy Hryc ako skorumpovaný šéf pohraničnej polície je klasicky uveriteľný. Záporné postavy jednoducho tomuto hercovi sedia.

■ VĎAČNÝ DIVÁK

Keď už je tu šanca na triler, tak ju predsa musíme využiť, povedali si tvorcovia, a už v upútavkách na film namiešali koktail akčných scén, brutality a živočišnej erotiky. Svojhľavá dcéra hlavného hrdinu v podaní Kristíny Kanátovej posúva svojím spôsobom dej dopredu, čoraz brutálnejší mafiáni z druhej strany hraníc napokon spôsobia, že divák drží palce Adamovi Krajňákovi, aj keď je v podstate stále na tej zlej strane zákona, a jednotlivé hlásky, často drsne a cynicky vtipné, odľahčujú tvrdé až brutálne vyznenie niektorých scén. To všetko viaže do pôsobivého celku vynikajúca kamera, ktorá necháva naplno vyznieť drsnú a pre väčšinu našincov neznámu krásu prírody v tomto Bohom zabudnutom kraji. Svoju úlohu iste zohrala aj titulná pieseň Hej, sokoly, ktorá je väčšine divákov už známa z rozhlasového éteru a ktorú tvorcovia Ondrej Kandráč, Ivan Tásler z IMT Smile a textár Vlado Puchala veľmi invenčne urobili na motívy tradičnej ukrajinsko-poľskej ľudovej pesničky. Môžeme teda konštatovať, že tvorcovia sa podaril film vymykajúci sa z bežnej slovenskej filmovej produkcie prinajmenšom tým, že je žánrovo čistý, a až na malé výnimky zobrazuje v podstate uveriteľné osudy hlavných protagonistov, no a hlavne – dokáže diváka nenápadne „zaháknúť“ a vtiahnuť do deja. Doterajšia hojná návštevnosť to len dokazuje.

Tajomstvá malebného kráľovského mesta

Ján Milčák: Levočské povesti, Vydavateľstvo Matice slovenskej, Martin 2017

Projekt Povešťová mapa, ktorý je dielom Vydavateľstva MS už nejaký ten rok, neustále dokazuje svoju životaschopnosť. A nielen to. Vytvára skutočne virtuálnu mapu Slovenska, jeho rázovitých regiónov a miest, pričom za sebou necháva neoceniteľný odtlačok histórie, bez ktorej je takzvaná kolektívna pamäť či národné povedomie o jeden dôležitý aspekt chudobnejšia. Tentoraz sa úlohy rozprávača ujal autor skutočne znály, kvalitný a pre danú tému azda najpovolanejší.

Prozaik, ale aj básnik Ján Milčák je, čo sa tvorby pre deti a mládež týka, skúsený autor. A to nielen rozprávkových kníh a príbehov, ale exceluje najmä v oblasti rozhlasovej hry. Práve cit pre dramatický spád deja, dialógy a dejový oblúk prezrádzajú skúseného autora, ktorý je doma vo viacerých literárnych žánroch. Určite je Ján Milčák aj autorom koncentrovanej charakteristiky tejto knihy povestí: „Kráľovské mesto Levoča objímali hrubé kamenné múry, ktoré mali pätnásť bášť. Do mesta sa vchádzalo tromi bránami vždy po moste nad hlbokou vodnou priekopou. Uprostred Levoče stála honosná radnica so zvonnicou, ktorá ohlasovala všetky dôležité udalosti, veselé i smutné. A aký bol život kráľovského mesta v časoch jeho najväčšej slávy, aké neobyčajné i zázračné príbehy si pamätajú jeho stáročné múry, to vám prezradí táto vybraná kolekcia levočských povestí. Prejdite spolu s hrkotajúcimi vozmi úzkou mestskou bránou, navštívte rušný rínek s kupcami, remeselníkmi, medovníkarmi, verklíkarmi, kováčsku dielňu s bafkajúcim mechem i uhliarsku chatrč na kraji lesa...”

Povešť je žáner, ktorý je prajný k autorom. Každý spisovateľ sa môže predviesť, ako vie prerozprávať daný motív, ozvláštniť ho svojím nezameniteľným rukopisom. V prípade Jána Milčáka to bola zo strany vydavateľa trefa do čierneho, a nielen čitateľa z Levoče a zo Spiša majú postarané o čitateľský zážitok.

(mab)

MEDAILÓN

Je častým javom, že slovenskí prozaici, ale aj básnici žijú dvojaký život. Na jednej strane koketujú s múzami prózy a poézie, na strane druhej je ich každodenným chlebom novinárska skyva a ich pracovná stolička je umiestnená v redakcii nejakého denníka či iného periodika. Ale keď sa obidve tieto oblasti vzájomne pretnú, vznikajú čitateľsky príťažlivé diela. Ako v prípade prozaika, novinára a publicistu Ľuboša JURÍKA.

Tvorca v mnohých literárnych žánroch

Ľuboš Jurík sa narodil 14. septembra 1947 v Nových Zámkoch. V rokoch 1962 – 1965 študoval na Strednej všeobecnovzdelávacej škole v Bratislave a po maturite chvíľu pracoval ako robotník. V rokoch 1967 – 1972 študoval žurnalistiku na Filozofickej fakulte UK v Bratislave a po jej ukončení bol dlhší čas redaktorom týždenníka Nové slovo. Nasledovalo pôsobenie v Literárnom týždenníku, ktorý Ľuboš Jurík istý čas viedol, a neskôr v rokoch 1991 – 1992 bol šéfredaktorom denníka Koridor. Od roku 1992 do roku 1997 bol hovorcom predsedu Národnej rady SR a zodpovedným redaktorom mesačníka Parlamentný kuriér. V deväťdesiatych rokoch 20. storočia absolvoval množstvo zahraničných ciest a odborných stáží v Európe a USA, ktoré využil vo svojej esejistickej a v publicistickej tvorbe. Ľuboša Juríka možno skutočne označiť za autora mnohých literárnych žánrov. Je poviedkar a románopisec, autor štyroch kníh rozhovorov so slovenskými a svetovými spisovateľmi, troch cyklov detektívnych noviel, kníh literatúry faktu zo zákulisia slovenskej politiky a esejí o kríze európskej kultúry, ale aj televíznych scenárov a stoviek publicistických článkov na spoločenské a kultúrne témy. Napriek tejto žánrovej rozmanitosti možno o Juríkovi ako prozaikovi povedať, že je predovšetkým autorom kníh o dnes už zaniknutom svete starej Bratislavy. Napríklad tej, kde sa pohybuje hrdina niekoľkých jeho úspešných detektívnych kníh, známy pod menom reportér AZ. Ľuboš Jurík v týchto dňoch oslávil sedemdesiat rokov. V mene redakcie SNN mu blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Hned' na úvod musím prehlásiť, že mám k zvieratkám, ba aj k veľkej časti hmyzu kladný vzťah. Napríklad pavúka nikdy nezavražďím, ale snažím sa ho repatriovať z bytu mierovým a humánnym spôsobom. Podobne keď mi toto leto vletela jednu spannú noc cez otvorené okno do izby modlivka ako palec a sadla si mi spiacemu just na tvár, tak som po prvotnom riadnom šoku nešťastnú samočrútku nielenže nepopravil, ale pomocou dennej tlače a prachovky vyexpedoval na balkón. Objektívne musím priznať, že komáre a muchy vraždím, ale to je, myslím si, ospravedlniteľné.

Vrátim sa však k zvieratkám, ako sa s obľubou píše – k domácim miláčikom. Vyrastal som u babky na dedine a babka, vdova osudom ošľahaná, mi od malička vštepovala: „Vnúčik môj, čo nemôžeš

v meste, moje chovateľské pudy prepukli naplno. Kocúra mi rodičia ešte ako-tak dovolili, ale ten bol doma málokedy, lebo stále obhŕňal mačky a kritériá domáceho miláčika teda nespĺňal. Naj-

ušiel a celú zimu vyhrával zašitý za kuchynskou linkou, až z toho tatko chytil takmer nervový tik, a tak podobne. Dnes je situácia diametrálne odlišná. Len v našom paneláku má zo desať domác-

Dnešok, skrátka, domácim miláčikom praje. A ešte viac praje veterinárom. Tí kedysi boli zaznávanými zamestnancami insemináčnej stanice a starali sa namiesto býkov o tehotenstvo kravičiek, no a dnes sa vyvážajú na parádnych autách. Moja známa dala za injekcie pre svojho dvadsaťročného setra sumičku, za ktorú sa dalo ísť na fajnóvu dovolenku trebárs na Maldivy. Nepomohlo. Psi matuzalem sa odobral do psieho neba akurát na Veľký piatok. Keď mi to uslúžená oznamovala, môj cynický priateľ Piťuke jej povedal: „Na vašom mieste by som, pani zlatá, počkal do Veľkonočného pondelka. Jeden nikdy nevie...”

Marek DANKO

O domácich miláčikoch a iných potvorách

zarezať, nekím!“ Sama uznávala iba dve výnimky z tohto pravidla. Mačku Ľapku, keďže tá chytala myši, a psa Punťa, ktorý strážil dom a záhradu, aby nám voľaják kmíni nesiahli na sliepky či husi. Všetko ostatné zvieratstvo sa dočkalo od babky potravy, jedine ak výhľadovo skončilo na pekáči. Keď som po takomto poučnom detstve zakotvil naspäť u rodičov

blížší zverímex bol až v krajskom meste a aj tam mali iba andulky, škrečkov a rybičky. Nie ako dnes, keď si môžete kúpiť trebárs opicu aj s krokodilom a hrať sa na Tarzana. Tak som choval, takpovediac, čo príroda dala. Piskora, ktorý mi ušiel a po mesiaci ho mama objavila v skrini mumifikovaného medzi svojimi koženými rukavicami; cvrčka, ktorý mi tiež

ností psa od malej chlpatkej prachovky až po dogu. Pokiaľ viem, tak obývam dom spolu s pol tuctom väčšinou značkových mačiek, tromi papagájmi, nezisteným počtom morských prasiat, dvoma korytnačkami a jedným leguánom. Že vraj suseda na treťom poschodí chová domáce miniprasiatko a dvoch králikov, ale to nemôžem zodpovedne potvrdiť.

PROFIL

Od publicistu, spisovateľa a novinára sa akosi prirodzene očakáva, že v priebehu rokov je názorovo konzistentný a nie je poplatný rôznym dejinným vývrtkám v štýle „kam vietor tam pláští“. Bohužiaľ, tento predpoklad vždy neplatí. No v prípade Romana KALISKÉHO, vynikajúceho autora kníh literatúry faktu, publicistu, dramaturga a novinára, to platí bezo zvyšku. Autor kníh *Dlhá cesta* (1961), *Obžalovaný, vstaňte!* (1963), *Horúce témy – Slovensko v ringu* (1991) či *Na poslednom úseku* (1997) bol okrem iného aj dlhoročný aktívny člen *Maticy slovenskej* a stál pri znovuoživení *Slovenských národných novín*. V týchto dňoch si pripomíname jeho nedozreté deväťdesiate piate narodeniny.

Muž slova a činu

Roman Kaliský sa narodil 23. septembra 1922 v Slovenskej Lupči. Študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici a Liptovskom Mikuláši. Štúdium chemického inžinierstva na Slovenskej technickej univerzite v Bratislave prerušil pre vojnové udalosti. Zúčastnil sa na Slovenskom národnom povstaní, bojoval v partizánskej brigáde Jánošík a po skončení druhej svetovej vojny pracoval ako redaktor v denníku *Práca*, krátko v denníku *Lud* a od roku 1953 pôsobil ako dramaturg slovenského dokumentárneho a neskôr hraného filmu. Od októbra 1956 do novembra 1967 bol zamestnaný v týždenníku *Kultúrny život* ako reportér a publicista. Od decembra 1967 do roku 1970 pracoval ako redaktor v Slovenskej televízii v Bratislave, no pre svoje občianske a politické postoje bol v roku 1968 z televízie prepustený, občiansky diskriminovaný, bez možnosti publikovať. Zamestnal sa ako robotník v bratislavskej Dimitrovke, neskôr sa v Pamiatkovej službe vyučil za murára a pracoval v tejto profesii až do leta 1989. V novembrových dňoch sa ako žurnalista svojimi vystúpeniami v rádiu *Slobodná Európa* postavil na obranu uväznených disidentov z tzv. Bratislavskej päťky. Po politických zmenách v novembri 1989 a po páde komunistického režimu sa vo februári 1990 stal riaditeľom Slovenskej televízie, no na tomto poste pôsobil len do augusta 1990. Odvtedy sa trvalo venoval len novinárskej a publicistickej tvorbe. Pôsobil ako redaktor v *Slovenských národných novinách*, *Literárnom týždenníku* a v rokoch 1993–1994 ako zástupca šéfredaktora denníka *Slovenská republika*. Autorsky spolupracoval s denníkmi *Národná obroda*, *Koridor* a *Pravda*. Vo svojej publicistike podporoval úsilie tej časti slovenskej politickej reprezentácie, ktorá presadzovala vznik samostatnej Slovenskej republiky. Bol spoluautorom návrhu Deklarácie Slovenskej národnej rady o štátnej suverenite Slovenskej republiky. V roku 1990 sa aktívne podieľal na vzniku Slovenského syndikátu novinárov a v nasledujúcich rokoch pracoval v jeho riadiacich orgánoch.

Roman Kaliský zomrel 8. 11. 2015 v Bratislave, kde je aj pochovaný. V jednom z rozhovorov povedal: „Prišiel november 1989, navštívil ma filmový štáb, aby som sa vyjadril k rokom neslobody. Asi čakali, že budem volať po čistkách, po revanši, po politických popravách. Naopak, povedal som: Mám jedno veľké želanie, aby dejiny slovenského národa prestali byť dejinami pomsty! Povedal som to vážne a myslím to vážne aj teraz. Lenže mám pocit, že dejiny slovenského národa ešte neprestali byť dejinami, ak nie pomsty tak aspoň odvety.“

Alexander GOCZ

Pred sedemdesiatimi piatimi rokmi umrel predseda Maticy slovenskej Ján VANOVIČ

Bohatierska osobnosť starej martinskej gardy

Marián GEŠPER – Foto: internet

Smútočné zhromaždenie, ktoré v Turčianskom Svätom Martine 8. septembra 1942 odprevádzalo do večnosti Jána VANOVIČA, sa pomyselne lúčilo nielen s touto bohatierskou osobnosťou, ale aj so starou gardou martinských národovcov, húževnatých a obetavých bojovníkov, ktorí toľko urobili pre národ v období nemilosrdnej maďarizácie.

Pri rozlúčke s Jánom Vanovičom, jedným z posledných z tejto generácie, bola prítomná celá reprezentácia národného, spoločenského i cirkevného života. Nemohli chýbať ani zástupcovia Maticy slovenskej, biskupi, kňazi i laici evanjelickej cirkvi a. v., predstavitelia Slovenského spevokolu, Advokátskej komory, Turčianskeho kasína a mesta Martin. Lúčili sa s ním aj v mene Národných novín, Tatrabanky, Muzeálnej slovenskej spoločnosti, Kníhtlačiarkeho účasťníarskeho spolku, Národného domu, urbárskych spolkov a ďalšieho radu organizácií, v ktorých aktívne pôsobil i obetavo pracoval za národ. Pri rozpomienke na srdnatého bojovníka Jána Vanoviča mala slovenská elita nad čím rozmyšľať, veď sama musela cítiť zodpovednosť za národ v treťom roku druhej svetovej vojny.

■ DUCHOVNÁ SYMBOLIKA

V celom živote Jána Vanoviča možno badať duchovnú symboliku. Narodil sa 24. 12. 1856 v Dražkoviach, teda na Vianoce. Príznačné je, že iba deň po ňom – 25. 12. 1856, sa narodil jeho dlhoročný spolubojovník a tiež budúci predseda Maticy slovenskej Jur Janoška. Narodenie na veľký kresťanský sviatok akoby Jána Vanoviča predurčilo na angažovanie sa vo vrcholových cirkevných aktivitách, v ktorých bol činný takmer až do svojej smrti.

Rodom pochádzal zo slovenskej zemianskej rodiny. Otec bol Peter Vanovič a matka Terézia Jesenská, sestra presvedčeného martinského národovca a advokáta Jána Jesenského Gašparé, ktorý bol, mimochodom, jeden z maticijých zástupcov na Slovanskom zjazde v roku 1867 v Petrohrade. Mladý Vanovič patril k odchovancom gymnázií v Lučenci, Rimavskej Sobotě, no najmä slovenských evanjelických v Martine (1869 – 1871) a v Revúcej (1872 – 1874). Jeho gymnaziálnymi profesormi boli Augustín Horislav Škultéty, ale aj Ivan Zoch či Július Botto. Aj medzi jeho revúckymi spolužiakmi boli budúce významné osobnosti nášho národného života – Samko Daxner, Ondrej Polerecký či o ročník nižšie študujúci Miloš Štefanovič. Práve v Revúckom gymnáziu bol absolventom štvrtého a posledného ročníka slovenských maturantov, ktorí ešte stihli ukončiť štúdium predtým, ako ho uhorská brachiálna moc definitívne zrušila.

Vedomosti nadobudnuté zo slovenských gymnázií a negatívna skúsenosť v Revúcej s uhorskou štátnou mocou spôsobili, že v relatívne mladom veku bol už do života pripraveným slovenským národovcom.

■ PRÁVNICKÉ POVOLANIE

Po ukončení gymnaziálneho štúdia pokračuje na právnickej akadémii v Bratislave a neskôr na univerzite v Budapešti. Vanovič si vybral právnické vzdelanie a neskoršie advokáciu – podobne ako Ján Francisci, Štefan Marko Daxner, bratia Michal a Pavol Mudroňovci, Ambro Pietor, Andrej Halaša, Matúš Dula, Svetozár Hurban Vajanský, Pavol Országh Hviezdoslav či Miloš Štefanovič – z pragmatických dôvodov. Advokácia mu ponúkala nezávislosť konania tak v profesionálnom živote, ale aj ako zbraň právnych vedomostí proti útokom uhorských štátnych orgánov.

Ako advokátsky koncipient, resp. osnovník, pôsobí najprv u Jána Jesenského Gašparé v Martine

Právnik Ján VANOVIČ, ktorý bol osem rokov aj predseda Maticy slovenskej, sa vyznačoval skvelými osobnostnými vlastnosťami, ktoré naplno vložil do služieb slovenského národa.

a neskôr Malackách i v Temešváre. Do Turčianskeho Svätého Martina sa vracia ako samostatný advokát v roku 1886. Patril k malej skupine slovenských advokátov v meste, ktorí sa zatvrdili napriek osobným útokom hlásili k národnému hnutiu. Právnik Vanovič je vo svojej profesii rovnako húževnatý ako v národnom hnutí. V nepravdom prostredí uhorskej štátnej moci sa ako advokát celkom úspešne venuje rôznej právnej agende v oblasti Turca. Právne je činný v urbárskych spoločnostiach, tak ako aj v Tatrabanke a neskôr po roku 1918 v právnej agende mesta Turčiansky Svätý Martin.

Vanovič patril aj medzi obhajcov rumunských národovcov zo Sedmohradska, postavených uhorským režimom pred inkvizitný monsterproces, ktorý vošiel do dejín ako Memorandový proces v Kluži z roku 1894.

■ PO STOPÁCH VZOROV

Neochvejne kráčal v stopách svojich ikonických predchodcov – Ľudovíta Štúra, no najmä J. M. Hurbana, ktorého mal šťastie poznať osobne. Intenzívne sa preto angažoval v cirkevnom živote slovenských evanjelikov a. v. a už v roku 1890 ho zvolili za zborového dozorca v Sučanoch, 1896 v Turčianskom Svätom Martine, 1902 bol seniorátnym dozorcem v Turci, 1918 zborovým dozorcem v Hájach a po slovenskom oslobodení po prvej svetovej vojne zaslúžene generálnym dozorcem na Slovensku v roku 1922.

Po tom, ako boli národovci Pavol Mudroň, Matúš Dula, Andrej Halaša či Miloš Štefanovič zákerne vyštvani z cirkevných funkcií, bol to mladý Ján Vanovič, čo odhodlane pokračoval v ich doterajšom úsilí, a to do posledného boja v roku 1918.

Koniec 19. storočia sa niesol v duchu všeobecného útoku na všetko slovenské a napriek nezákonnosti tohto činu a obranným aktivitám Jána Vanoviča a Matúša Dulu bol Predunnajský dištrikt aj tak rozdelený. Vanovič pokračuje v obhajobe slovenských požiadaviek a používania slovenčiny i na ďalších cirkevných zasadnutiach so striedavým úspechom v najbližších

desaťročiach. Porážok utrátil viac ako víťazstiev. Úspešne však odrazil útok v roku 1915 na slovenských evanjelikov, žijúcich v Spojených štátoch, ktorých sa pokúsila dostať po kontrole uhorská moc zriadením umelého maďarského seniorátu.

Začiatkom posledného vojnového roka 1918 sa slovenskí národovci nedali zastrašiť represiou a rozhodli sa za generálneho dozorca navrhnúť Jána Vanoviča, čo bolo neslýchané! Napriek všadeprítomnej manipulácii dostal 256 hlasov, ale 126 hlasov bolo neuznaných z dôvodu, že boli napísané slovensky, resp. iným slovenským jazykom. Ani vyčerpávajúca prvá svetová vojna nedokázala naliať rozum uhorským predstaviteľom. Ešte v septembri 1918 bol Ján Vanovič hnaný pred disciplinárne konanie preto, že si dovolil protestovať proti týmto zmanipulovaným voľbám na dištriktuálnom konvente v Pešti.

■ SPRAVODLIVÝ SÚD

Dejiny vyslovili nad Uhorskom spravodlivý súd! Tridsiateho októbra 1918 zasadla Slovenská národná rada za prítomnosti národovcov rôzneho politického či náboženského presvedčenia, ktorí sa prihlásili k Česko-Slovensku a odpúťali sa od Uhorska. Medzi členmi SNR boli Matúš Dula, Andrej Hlinka, Emanuel Lehocký, ale aj Ján Vanovič. Koncom novembra 1918 prišiel biskup Alexander Raffay, známy svojimi neustálymi výpadmi proti Slovákom, s pokusom presvedčiť slovenských evanjelikov, aby bránili integritu uhorského štátu. Osud dožičil šesťdesiatdvaročnému Vanovičovi, aby dal Alexandrovi Raffayovi za Slovákov historickú odpoveď: „Vy ste nám neverili, neveríme ani my vám, a keď sme nemohli nažívať pekne spolu, tak žime aspoň ako dobrí susedia!“

Ján Vanovič bol činný aj v politickej oblasti a za slovenskú vec agitoval od študentských čias. Verejne vystupoval pri stoličných aj snemových voľbách stále propagujúc slovenských kandidátov. Zúčastnil sa aj na stoličných zasadnutiach, kde zviedol rečnícke súboje s maďarónskymi protivníkmi. Jeho rečnícky

prejav budil pozornosť a najsilnejší bol vždy, keď vystúpil v rámci reakcie voči protislovenským invektívam. Rečnil chladnokrvne s trvalým presvedčením o svojej pravde. Dlhodobostály pevne na svojich názoroch, a to si vyslúžilo rešpekt i u jeho nepriateľov, preto sa zaslúžene stal pred prvou svetovou vojnou podpredsedom Slovenskej národnej strany. V rokoch 1918 až 1925 zastával funkciu poslanca Národného zhromaždenia, no politicky orientovaný bol skôr k agrárnikom.

■ NOVÁ ETAPA

Rok 1918 otvoril novú životnú etapu Jána Vanoviča. Nielenže sa dožil vzniku Česko-Slovenska, ale mal možnosť intenzívne pomáhať pri obrode slovenskej spoločnosti. V roku 1919 sa stal členom Generálnej rady Slovenskej evanjelickej cirkvi a. v. a 29. novembra 1922 jej historicky prvý generálnym dozorcem, a to až do roku 1938. Netreba spomínať, že jeho práca v dvadsiatych až tridsiatych rokoch 20. storočia a zásluhy na poli národnej kultúry a cirkevného života sú nesmierne. Vanovičove aktivity v oblasti národného hnutia vyvrcholili jeho členstvom vo výbore Maticy slovenskej od roku 1919 a vykonávaním funkcie predsedu Maticy slovenskej v rokoch 1931 až 1939.

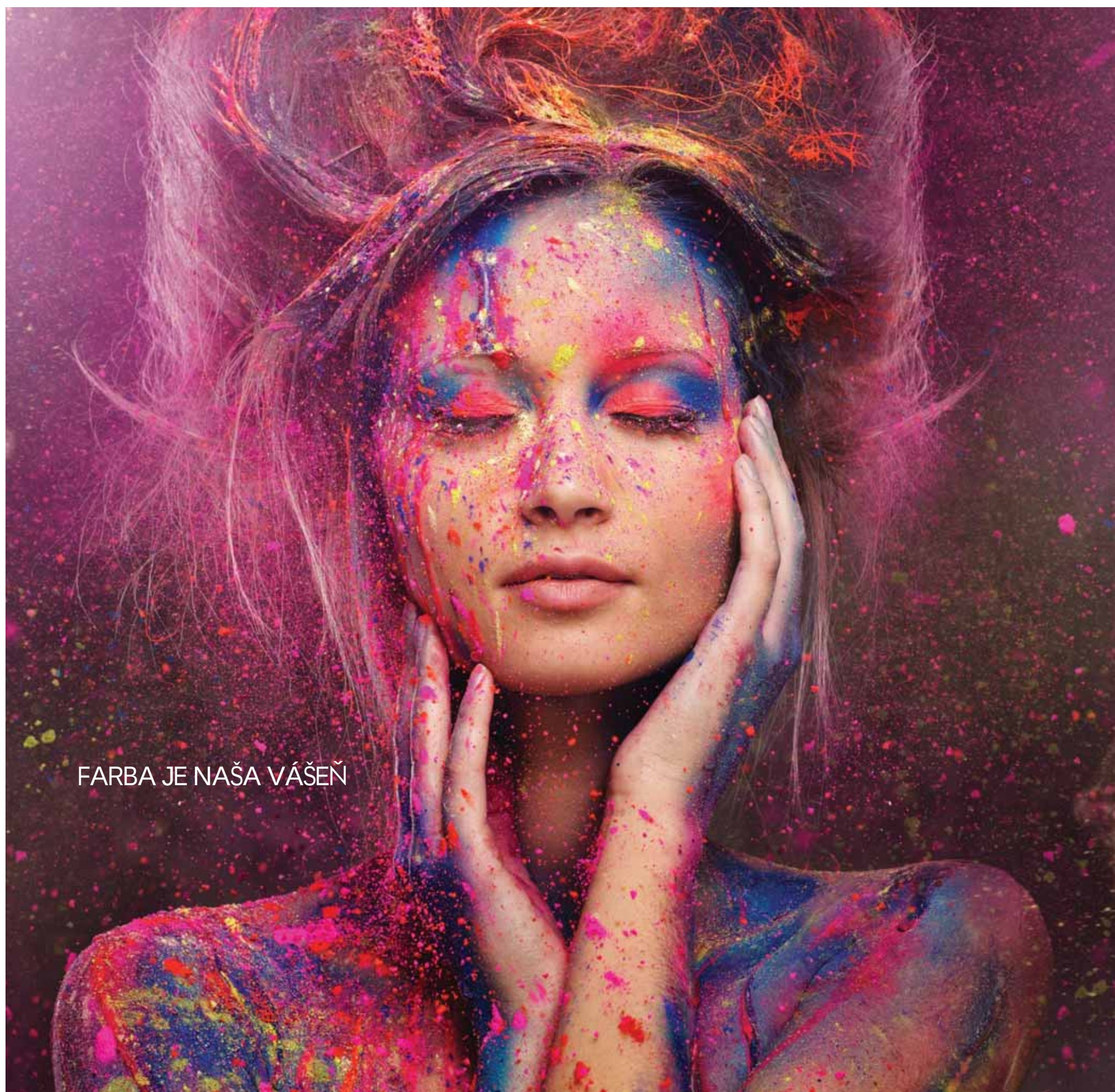
Bol horlivý – a ako pisali maticné periodiká – skutočne vzorový predseda. Jozef Škultéty na sedemdesiate výročie narodenia Jána Vanoviča na maticnej schôdzi 24. decembra 1936 v Turčianskom Svätom Martine mu blahoželal: „Vy pán predseda, v slovenskej spoločnosti, v obci, v stoličnici, v cirkvi – všade ste zasahovali v duchu národnom a boli ste všade, kde národná vec slovenská potrebovala skutkov. V borbách, bez ktorých u nás nešlo, stavali ste sa tak, že osobnosť vaša pre vec slovenskú i sama v sebe podporou a u protivníkov ona i sama v sebe budila rešpekt.“ Bolo to veľké uznanie zo strany maticných profesionálnych i dobrovoľných pracovníkov.

Po vzniku Česko-Slovenska bolo potrebné od základov budovať nové slovenské inštitúcie, ktoré by nahradili rakúsko-uhorské. Vanovič popri svojich mnohorakých aktivitách stojí pri inštitucionálnych základoch Slovenskej advokátskej komory. Turčiansky Svätý Martin bol vtedy nielen sídlom Maticy slovenskej, ale od roku 1921 aj zlúčenej Advokátskej komory. Aj tu dôležitú úlohu zohráva Ján Vanovič, ktorý bol jej predsedom od 1921 až do 1934. Medzi jeho zásluhy patrí aj iniciovanie výstavby reprezentatívnej budovy advokácie v Martine, pričom jej interiér mal národné motívy a projektoval ju významný architekt Ján Palkovič.

Od konca tridsiatych rokov 20. storočia sa mu postupne zhoršoval zdravotný stav, čo ho vyraďovalo z ďalšieho aktívneho verejného života. Manželka Anna, rodená Béličková, zomrela 31. marca 1931, čo sa tiež odrazilo na jeho zdraví. Ján Vanovič zomiera po krátkej chorobe v Turčianskom Svätom Martine 4. septembra 1942.

Napriek nesporným zásluhám je Ján Vanovič širšej slovenskej verejnosti neznámy. V roku 2016 sme bez povšimnutia prešli sto šesťdesiatimi výročím jeho narodenia. Ku cti Slovenskej advokátskej komory patrí, že si ho ako jediná súčasná významná inštitúcia pripomenula a v roku 2015 v súvislosti so sto štyridsiatym výročím vzniku advokátskych komôr na území Slovenska mu odhalila honosnú pamätnú tabuľu na bývalej budove advokátskej komory v Martine.

FARBA JE NAŠA VÁŠEŇ

POKROČILÁ TECHNOLOGIA TLAČE V SKÚSENÝCH RUKÁCH

PROJEKT DESAŤROČIA V TLAČIARNI NEOGRAFIA!

Nový unikátny osemfarebný stroj vo formáte B0 s obracačom.
Ešte väčšie kapacity hárkovej tlače a kratšie termíny výroby!

Do strojového parku tlačiarne NEOGRAFIA pribudol ďalší tlačový stroj vo formáte B0 s možnosťou súčasnej tlače na obidve strany hárku. Najnovšie zariadenie posilní strojový park ôsmich hárkových strojov a dvoch rotačiek. Plánovaný začiatok prevádzky stroja - marec 2017.

Viac na www.neografia.sk

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2017035

Matica slovenská a Matica chorvátska podpísali memorandum

Biskup Moyses spojil dve Matice

Text a foto: Jozef KRSTENÝ

Pri príležitosti 220. výročia narodenia banskobystrického biskupa Štefana Moyses, prvého predsedu Matice slovenskej, sa 8. septembra 2017 zišli v Bratislave predstavitelia Matice slovenskej a Matice chorvátskej. Hostiteľskú stranu viedol predseda MS Marián Tkáč a chorvátsku delegáciu Stjepan Damjanović, predseda Matice chorvátskej. Na podujatí sa zúčastnili významní hostia – Djura Deželić, bývalý chorvátsky veľvyslanec v SR, Stjepan Sučić, podpredseda partnerskej Matice, a členovia jej vedenia: Alojz Jembrih, Renata Husinecová a Zrinka Kovačevićová. Maticu slovenskú zastupovali aj Štefan Martinkovič, Ivan Mrva a Peter Mulík.

Predstavitelia družobných Matic – chorvátskej S. DAMJANOVIĆ a slovenskej M. TKÁČ pri uvítacích prihovoroch.

Slávnostný akt uctenia si biskupa Štefana Moyses vo vestibule matičnej budovy na Grösslingovej ulici v Bratislave.

Privítanie chorvátskych hostí sa uskutočnilo pri buste Štefana Moyses vo vestibule budovy MS v Bratislave. V Univerzitnej knižnici zas pri pamätnej tabuli Štefana Moyses.

seša privítala hostí generálna riaditeľka knižnice Sylvia Štasselová. Akademik Damjanović zvýraznil historické a kultúrne väzby medzi Slovámi a Chorvátmi. Chargeé d'affaires Chorvátskej republiky v SR Ankica Vlašićová ocenila rozvoj vzájomných vzťahov oboch Matic. Hostia navštívili aj pamätné miesta uhorského snemu, kde Štefan Moyses zastupoval Chorvátsko, ktoré sú v budove knižnice.

Seminárna miestnosť Univerzitnej knižnice v Bratislave na Klariskej ulici sa stala dejiskom prezentácie knihy Alojza Jembriha *Tragom života i rada Stjepana Moyses u Zagrebu (Po stopách života a diela Štefana Moyses v Záhrebe)*. Knihu predstavil sám autor. V diskusii ku knihe vystúpili Stjepan Sučić a Zrinka Kovačevićová. Završením programu bolo podpísanie Memoranda o spolupráci medzi Maticou slovenskou a Maticou chorvátskou. Okrem iného sa v ňom píše: „Stáročné spolužitie Slovákov a Chorvátov v jednom štáte, spoločná obrana kresťanskej Európy a úsilie o národnú emancipáciu a národné obrodenie vytvorilo veľmi pevné väzby medzi slovenským a chorvátskym národom. Spolupráca našich elít v minulosti je zárukou aj budúcej spolupráce medzi našimi národmi ... podporujeme humanistické, kresťanské a demokratické tradície Európy, ktoré sú pilierom kultúrneho, duchovného a spoločenského vývoja nášho kontinentu v 21. storočí ... súhlasíme s novou formou spolupráce Matice slovenskej a Matice chorvátskej a odporúčame vládam našich krajín, aby sa Matice ako historické overené inštitúcie stali integrálnou súčasťou štátnej kultúrnej politiky.“

Predseda MS Marián Tkáč ocenil pamätným listom prof. Alojza Jembriha a odovzdal matičnú medailu miestnemu odboru Matice slovenskej v Záhrebe s pamätným listom jej predstaviteľovi Zlatkovi Jevakovi. Podujatie sa skončilo spoločnou večerou v tradičnej slovenskej reštaurácii.

Macedónci na dvoch matičných podujatiach

Ján SEMAN, tajomník Mladej Matice

Doktorandi Medzinárodnej slovanskej univerzity v Macedónsku s podpredsedom MS Mariánom Gešperom (vpravo) na matičnom podujatí na východe Slovenska.

Medzi závery rokovaní sekcií Jubilejného Vseslovanského zjazdu v Moskve a Petrohrade, ktorý sa uskutočnil 26. mája až 3. júna 2017, patrili aj návrhy na organizovanie vzájomných výmen a pobytov mladšej slovanskej inteligencie na spoznávanie kultúry a života príbuzných slovanských národov. Jedným z príkladov uskutočňovania týchto zámerov je návšteva doktorandov Medzinárodnej slovanskej univerzity z Macedónska na Slovensku.

V čase, keď sa intenzívne zoznamujeme s kultúrou rôznych európskych štátov i národov v rámci študentského programu Erasmus, skrsol medzi mladými matičiarmi na spomínanom zjazde podobný nápad, pravdaže, v menšom rozsahu so zamieraním na renomované mládežnícke či národné organizácie v slovanskom svete. Mladí slovenskí matičiari takto na zjazde pozvali

k nám delegátov Medzinárodnej slovanskej univerzity Gavriila Romanoviča Deržavina z Macedónska. S organizačným vkladom predsedu dozorného výboru Mladej Matice Petra Schvantnera a tiež s aktívnou pomocou podpredsedu Matice slovenskej pre členskú základňu Mariána Gešpera pozvali macedónskych kolegov na dve matičné podujatia.

Marija Grozdanovská, Martin Savevski, Erika Peskoská a Štefan Gjorcev si 24. – 28. augusta pozreli kultúrne pamiatky a pamätihodnosti Košíc, Prešova a Vranova nad Topľou a ich okolia. Mladí Macedónci sa aktívne zúčastnili v Hermanovciach na treťom ročníku podujatia Na pamäť budúcim generáciám, a zavítali aj na matičný folklórny festival v Kaluži v okrese Michalovce, kde s potešením konštatovali, že folklórna kultúra slovenského a macedónskeho národa si je veľmi blízka a vyžaduje ďalšie výstupy.

RODINA PRIATELIA

SOCHY • MEDAILY • KRESBY
GRAFIKA • OBRAZY

JÁN KULICH
KOLOMAN SOKOL
MÁRIA MEDVECKÁ

máj - október 2017

gjk galéria
jána
kulicha

Galéria Jána Kulicha, Zvolenská Slatina, Ul. T. Vansovej 2
Otvorené: štvrtok - nedeľa, 10.00 - 18.00 hod (máj - október)
Zatvorené: pondelok, utorok, streda
Viac informácií na: www.galeriajanakulicha.sk
Kontakt: galeriajanakulicha@gmail.com

R - 2017036

Ad.: Ohlasy na články o našom ohrozenom zelenom národnom poklade, SNN č. 22/2017

Les je barlička, ale zaslúži si byť chrámom

Text a foto: Ladislav MALÁK

Čitateľský ohlas na článok v novinách autora vždy poteší. Takáto spätná väzba je povzbudzujúci impulz predostierať ďalšie témy, poukázať aj na problémy. Dost' bývalých spolužiakov z lesníckej školy i bývalých kolegov z lesníckej praxe sa mi ozvalo na zverejnený článok v SNN č.22/2017 o potrebe viac sa venovať jedli, ktorá je perspektívnou drevinou ozdravenia slovenského lesa. Žiaľ, ďakovne i povzbudivo sa ozvali iba lesníci. Laickej verejnosti sú problémy našich lesov a lesníctva stále dosť vzdialené. Aj novinári z printových či elektronických médií „zavadia“ o ne zriedka. Nanajvýš vtedy, keď ich náruživí hubári požívajú šot o rekordnom úlovku hribov, ako sa to po tieto dni deje...

Takéto správy o hubárskych rekordoch sú však zvyčajne pre les medvedia služba, lebo nájazdy ľudí s košíkmi do lesa sa po odvysielaní informácie v televízii znásobia. Masový zber húb lesom aj lesníkom prináša čoraz väčšie problémy. Hubárov opúšťa skromnosť a slušnosť, pribúda arogancia. Aj vo vami publikovanom fejtóne Mykologická história v čísle 24/2017 si jeho autor myslí, že lesníci ohrozujú hubárov, lebo im na ich hubárskych „flekoch“ ťažia drevo.

HUBÁRSKA VÁŠEŇ...

To len dokumentuje, že človek dnes nevstupuje do lesa s pokorou, oddanosťou a očakávaním, čo pekné mu les dá a za čo by mal byť vďačný. Hovorím to z vlastnej skúsenosti –

NÁZOR ČITATEĽA

v lese som sa narodil, lesníctvo som vyštudoval, v lesníctve som pracoval a v lese som už 14. rok denne aj ako dôchodca – turista. Preto môžem z vlastnej skúsenosti povedať, že ak sa hubári vyberú do lesa v skupine, správajú sa hlučne, čím vyrušujú najmä srnčiu a jeleniu zver, ktorá má v júni a v júli mláďatá a teraz na jeseň je v ruji, ohrozujú aj vtákov, ktorí hniezdia na zemi, ako napr. sluku lesnú, vo vyšších polohách jariabka hôrneho, prípadne hlucháňa či tetova. Aj pri samotnom zbere húb sa ľudia správajú necitlivo. Nedávno som stretol v lese nad dedinou Zámutovej v Slanských vrchoch hubárov, ktorí mali v košíku väčší exemplár zákonom chráneného korolovca. Keď som ich na to upozornil, ostro reagovali: „Čo vy o tom viete...! My tú hubu zbierame, lebo vieme, že je jedlá. A vôbec – čo ste zač...?“ Podobných arogantných reakcií som sa dočkal viac ráz, keď som ľudí pristihol, ako trhajú vzácne chránené rastliny – v NPR Zádielska tiesňava astru alpskú, v Spišskej doline v NP Slovenský raj šafran Heuffelov, na Maretkinej, na Muránskej planine, jesienku.

MEDVEDE Z PRAŠIVEJ

Doslova tragikomickú príhodu som zažil na túre z Korytnice na vrch Prašivá v NP Nízke Tatry. Pod

Stav slovenských lesov znepokojuje odbornú i laickú verejnosť. V téme bude matičný týždenník pokračovať.

vrcholom dvaja muži kopali zákonom chránený horec žltý. Naveľa začali kričať a utekať dolu svahom a za nimi medveď, ktorý mohol byť niekde blízko zaľahnutý a ktorého asi vyrušili. Na mieste kopania zloději v panike nechali krompáče i pleciak s koreňmi vzácnej rastliny. A to nehovorím o stupňujúcich sa zničujúcich masových jarných nájazdoch pri zbere liečivého cesnaku medvedieho, napríklad aj v lesoch v okolí našej obce Optáka, o čom som už v SNN písal. Tu len dodávam: jedna lokalita je už úplne zničená, ďalšie značne poškodené. Keď som raz cesnakových pirátov upozornil, že zberajú veľa a že ich vidím na mieste opakovaného, dvihli na mňa konár, že ma ním ovalia: „Natrháme, koľko chceme! Máme v meste pizériu a pizza s medvedím cesnakom teraz letí... A zmiznite...!“ Mnohým sa však podarí z národného parku s plnými pleciakmi s koreňom horca, malín

čučoriedok, brusníc i húb utiecť vyslovene ako zlodějom. A potom sme pohoršení, že medveď si príde pre požíveň, čo sme mu ukradli, až na mestské sídlisko....

Bezohľadne sa v lese správajú aj niektorí cykloturisti. Na turistickom chodníku, ktorý je zároveň cyklotrasou, jazdia nebezpečne a najmä rýchlo. Na chodníku neďaleko horskej chaty Lajoška vo Volovských vrchoch, ktorý je hlavnou turistickou trasou Slovenska s červenou značkou, nestačil uskočiť rýchleho cyklistovi starší muž. Na mieste jeho skonu mu vibramíkovi kamaráti osadili drevený križ. O ručiacich opachách – terénnych motocykloch a štvorkolkách, ktoré peším turistom spôsobujú zimomriavky, ani nehovorím.

RUBÁRI ROBIA SVOJE!

Aj keď lesníci mávajú od jari do jesene v teréne zvýšenú ochrannú službu, všetko neustrážia, všade byť

Na tomto chodníku vo Volovských vrchoch zrazil neopatrný cyklista staršieho turistu, ktorý zraneniam podľahol...

nemôžu. No mienka verejnosti sa neustále čudne vychýľuje – za všetky problémy v lese sú vinovatí oni – lesníci. Vďaka ťažiam, obmedzujú hubárov a tak... Kdekoľvek si do nich sem-tam laicky rypne či kopne, ale na vážny argument si nik netrúfne. Lebo lesu nerozumie. A tak lesníci zostávajú so svojimi problémami sami. Aj úvodník Slovo o Slovensku v čísle 24/2017 SNN im trochu krivdil, nepovedal o lese dosť. Vraj lesníci ťažia čoraz viac... Bolo však treba dodať: musia! V hospodárskom lese sa musia zo zákona vyťažiť všetky choré stromy, aby z nich bol aký-taký úžitok. A takých stromov neustále pribúda. Nie však vinou lesníkov! Podiel tzv. kalamitnej ťažby dreva sa neustále zvyšuje zhoršujúcou sa ekologickou situáciou. Osobné i nákladné autá, kamióny, stavebné stroje, lietadlá i obrie zaoceánske lode „vyrobia“ toľko exhalátov, ktoré lesy už nedokážu prefiltrovať.

ZELENÝ KYSLÍK

Zlepšiť stav slovenských lesov je naliehavá celospoločenská potreba. Lesníkom chýbajú peniaze aj na základné úkony pestovania lesa – na ošetrovanie a ochranu mladých lesných kultúr proti burine a lesnej zveri, nemajú dosť sadbového materiálu – sadeničiek lesných drevín, lebo po novembri 1989 postupne po celom Slovensku zanikli moderné lesné veľkoškôlky na pestovanie týchto sadenic. Živori aj semenársky závod v Lipovskom Hrádku, ktorý bol do nežnej, pre lesníkov v mnohom brutálnej revolúcie, jedným z najmodernejších ľuštárni a čistiarní semien lesných drevín v strednej Európe.

A tak si vo svojich pokročilých rokoch čoraz mocnejšie i bezmocnejšie uvedomujem, že v krajne nežičlivých časoch pre slovenský les zatiaľ najlepšie odoláva – tak ako tvrdím celý život – tá naša jedľa. Nezlomný zelený mohykan. Ale človek „zaláskovaný“ do áut prehliada ten maják nášho lesa. Svetiaci, blikajúci na poplach, že rachot civilizácie rýchlo silnie. Preto iba málokto pობადá, ako z našej ubolenej hory slabučko, čujne prichádzajú už tóny Ravelovho Bolera...

MATIČNÉ DEPEŠE

Slovák predsedá OSN

Šéf slovenskej diplomacie Miroslav Lajčák sa v utorok 12. septembra na 72. zasadnutí Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov (VZ OSN) oficiálne ujal postu predsedu VZ OSN, kam ho zvolili zástupcovia členských štátov OSN 31. mája tohto roka. Funkciu bude zastávať jeden kalendárny rok. Zástupca SR získal takúto vysokú pozíciu v systéme OSN vôbec po prvý raz. Predseda VZ OSN je protokolárne najvyššou funkciou v systéme svetovej organizácie a reprezentuje všetkých 193 členských krajín.

Pocťák nášmu spolupracovníkovi

Na stránkach matičného týždenníka sa už niekoľko mesiacov objavujú kultivované príspevky spisovateľa Milana Zelinku z Humenného, ktorý je známy najmä poviedkovou tvorbou. Literátom s minulosťou, ktorá nie vždy konvenovala bývalému režimu sa nežilo ľahko, čo vo svojom návrhu pre mestské zastupiteľstvo akcentoval aj ďalší náš spolupracovník, vydavateľ regionálnych novín Marián Šimkulič. Poslanci jeho návrh zohľadnili a o štvrtok 14. septembra na slávnostnom mestskom zastupiteľstve udelili spisovateľovi Milanovi Zelinkovi Cenu mesta Humenné.

Domovina má päťdesiat

Zmiešaný Spevácky zbor učiteľov mesta a okresu Levice Domovina oslavuje päťdesiate výročie vzniku. O umeleckú kvalitu prejavu v zbere sa dlhé roky starala vyštudovaná operná speváčka a riaditeľka LŠU M. Grébnarová a ďalšia hudobná osobnosť F. Zborovjan, riaditeľ gymnázia v Šahách. Tí sa najviac zaslúžili o to, že sa zbor prepracoval do širšej špičky vokálnych telies na Slovensku. Roky rastu a napredovania si pamätajú ešte dvaja žijúci zakladajúci členovia Domoviny – V. Mozdík, bývalý učiteľ a dlhoročný riaditeľ Domu MS v Leviciach, a I. Bystrá.

Návraty na Oravu

Popredná slovenská výtvarná umelkyňa Běla Kolčáková, čestná členka Umeleckej besedy slovenskej, prežila časť mediatívnej tvorby naplneného života na Orave. Dramaturgia výstav v známej Art Galery Schürger v reflexii aj tejto skutočnosti prináša pri príležitosti životného jubilea umelkyne svoj 159. výstavný koncept z jej tvorby pod názvom Sny, túžby a tajomstvá, ktorý na vernisáži 22. septembra uvedie ako kurátor skvelý historik umenia PhDr. Bohumír Bachratý.

Gajdošské vandrovky

Slovenská gajdošská tradícia, ktorú na sklonku roka 2015 zapísali do svetového zoznamu nehmotnej kultúry UNESCO, chcú zachovávať aj prostredníctvom výchovných koncertov, ktoré pod názvom Gajdošská vandrovka počas septembra realizuje Oravské kultúrne stredisko v Dolnom Kubíne. Deti z Oravskej Jasenice, Oravskej Lesnej, Beňadova, Rabče, Zubrohlavy, Bobrova, Rabčíc a Novote od 12. do 14. septembra sa púťavou a edukatívnou formou na desiatich produkciách zoznámili s fenoménom gajdošskej kultúry aj s ďalšími pastierskymi ľudovými hudobnými nástrojmi.

Prípravil Emil SEMANCO

Do Hažľína prišli muzikanti, speváci a tanečníci zo širokého okolia

Nechýbali Zamutovčania aj Raslavičania

Text: Gabriela KAŠČÁKOVÁ – Foto: Marián GEŠPER

Hažľín v Bardejovskom okrese patrí medzi tie obce, kde má folklór trvalé miesto a rovnako aj zachovávanie tradičných zvykov. Či už to boli obyčaje ako stavenie májov pred domami dievčat, kradnutie či rozoberanie gazdovských vozov v noci na „rosadle“, spevy „na mosce“, páranie peria a priadky alebo obyčajové obrady pri rôznych slávnostných príležitostiach.

Postupom času a zmenou životných podmienok časť týchto zvykov a tradičných obradov s odchodom najstarších nositeľov týchto tradícií na večnosť zanikla, ale od šesťdesiatych rokov minulého storočia sa o ich obnovu a rozvoj usiluje folklórny súbor pri základnej škole v Hažľíne.

Pohodová atmosféra obecného amfiteátra v Hažľíne počas folklórnych slávností.

Súbor sa od svojho vzniku usiloval prevziať do svojho repertoáru čo najviac autentického materiálu, vystupoval v pôvodných miestnych krojoch, ktoré sa našli po domácnostiach, a úspešne vystupoval

na viacerých okresných súťažných prehladkách. V súčasnosti obecny folklór a tradície zastrešuje Miestny odbor MS v Hažľíne s predsedníčkou Máriou Raticovou. Tunajšie Folklórne slávnosti majú veľmi dobrú povest a ohlas. Tie tohtoročné, ktoré sa uskutočnili v polovici augusta, priťahli verejnosť na program domácej ženskej i mužskej folklórnej skupiny Hažľinčanka, súboru Matičiar zo Sveržova, ktorý vedie Mgr. Ján Kalist, na vystúpenie ľudového speváka, textára a hudobníka Andreja Majera z Giraloviec, na spevy a tance FS Orgovina zo Zamutova aj na produkciu ľudovej hudby Muzikanci raslavičké z Raslavič, ktorí baviť prítomných milovníkov folklóru až do neskorých večerných hodín. Publiku sa prihovoril aj podpredseda MS Marián Gešper, ktorý zdôraznil nevyhnutnosť zachovania ľudových tradícií i význam umeleckých kolektívov pri utužovaní kolektívneho historického vedomia slovenského národa.

Marián TKÁČ
predseda
Matice slovenskej

Ministri a prezidenti

V celej našej histórii sme mali už desiatky ministrov a počet prezidentov sa dá spočítať na jednej ruke.

Jeden z nich – Mikuláš Pružinský z Bešeňovej, bol ministrom financií v rokoch 1939 – 1945. Spolu s guvernérom Národnej banky Imrichom Karvašom bol v tých časoch pilierom uplatňovania rozumnej finančnej politiky, ktorá urobila zo slovenskej koruny „podunajský dolár“. Po vojne ho súdili a odsúdili na sedem rokov väzenia.

Mikuláš Pružinský bol však pozoruhodným ministrom aj z iných dôvodov.

V tom čase každý, kto prichádzal do Bratislavy autom či inak s potravinami, musel za ne zaplatiť „daň na čiare“. Toto opatrenie malo chrániť trh s potravinami v hlavnom meste. Keď daniar v uniforme – teda financ – zastavil v jedno nedeľné popoludnie auto idúce do hlavného mesta a spoznal v ňom ministra financií, iba zasalutoval a posielal ministra s autom ďalej. Minister Mikuláš Pružinský však vytiahol z vrecka papier a podal ho financovi so slovami, že manželka doma odvážila klobásky a šunku, ktoré preváža, nech teda koná. A užasnúť financ konal.

Ďalším, dnešnými očami rovnako asi neuveriteľným skutkom ministra Mikuláša Pružinského bolo podpísanie príkazu na uhradenie nedoplatku na dani spolu s pokutou sebe samému. Keď ho pred podpisom výmeru jeho osobný tajomník upozornil, že ide podpisovať pokutu Mikulášovi Pružinskému, priložil na výmer svoj podpis a bez mrknutia okom odvetil: „Ja som teraz ministrom financií, a nie Mikulášom Pružinským.“

Tieto a iné historky mi o svojom otcovi ministrovi porozprával jeho syn Juraj Pružinský, ktorý „vdáka“ otcovej pozícií vo vláde Slovenského štátu prežil ťažký život. Len veľmi ťažko si hľadal prácu. Keď ho po roku 1950 povolali na základnú vojenskú službu, bol až taký „nespolahlivý“, že ho zadeli iba k „pétépákom“ (známym ako „čierni baróni“) a navyše nesmel dostať do rúk ani len lopatu! Robil preto šoféra na nákladnom aute a pomáhal budovať Priehradu mládeže na Orave. A keď mu v roku 1953 po návrate z väzenia umieral otec, až tak dlho jeho nadriadení vojenskej veliteľia preverovali, či je to naozaj pravda, že prišiel k jeho smrteľnej posteli neskoro.

V tom čase bol prezidentom muž, ktorému stačila jedna či dve sutany.

Dvojsté výročie od narodenia spoluzakladateľa Matice slovenskej

Odkaz Dobrianskeho pre súčasnosť

Text a foto: Miroslav KEREKANIČ

Od 1. do 3. septembra tohto roka sa v Michalovciach, Humennom, Rudlove, Čertižnom a Medzilaborciach uskutočnil 2. ročník podujatia Odkaz Adolfa Ivanoviča Dobrianskeho pre súčasnosť, ktorého úroveň a význam zvýraznilo aktuálne dvojsté výročie narodenia tejto najvýraznejšej a doteraz nedocenennej osobnosti rusínskeho i slovenského národného hnutia druhej polovice 19. storočia. Organizátormi podujatia boli Vihorlatské múzeum v Humennom, Matica slovenská, Rusínske záujmové združenie, Obščekstvo sv. Joana Krestiteľa a Svetový kongres Rusínov v spolupráci s cirkvami a ďalšími organizátormi.

Rusínsky štúr A. I. DOBRIANSKY

Adolf Ivanovič Dobriansky (1817 – 1901) sa s jemu vlastnou noblesou pohyboval na cisárskom dvore vo Viedni, cárskom dvore v Petrohrade, ale i medzi pospolitým slovenským a rusínskym ľudom, ktorého záujmy húževnato a neochvejne bránil ako trojnásobný poslanec uhorského snemu. Mal technické, právnické i humanitné vzdelanie, bol bankovým inžinierom, plynule ovládal nemčinu, maďarčinu, ruštinu, latinčinu, francúzštinu, slovenčinu i rusínsky jazyk, vyznal sa v politike, vo filozofii, v náboženstve, v kultúre a veľmi úspešne pracoval vo vysokých štátnych postoch v rakúsko-uhorskej monarchii. Bol priateľom a blízkym spolupracovníkom štúrovcov, intelektuálov českého, ruského, srbského národného hnutia. Podieľal sa na založení Matice slovenskej, Obščekstva sv. Joana Krestiteľa i ďalších rusínskych a slovenských spoločenských a kultúrnych spolkov na riešenie postavenia a vzťahov slovanských národov v rakúsko-uhorskej monarchii. Bol morálnou autoritou pre slovenskú i rusínsku mládež a prežil plnohodnotný, plodný aj dramatický život, o čom svedčia aj atentáty, ktoré na neho pripravovali i spáchali.

Podujatie sa začalo 1. septembra 2017 predpoludňím spomienkovou liturgiou v Michalovciach v Katedrálnom pravoslávnom chráme

Spomienková slávnosť na Adolfa Ivanoviča DOBRIANSKEHO sa uskutočnila začiatkom septembra aj v jeho rodisku v Rudlove.

sv. Cyrila a Metoda a spomienkovou slávnosťou pri pamätníku A. I. Dobrianskeho v Michalovciach. Popoludní sa v priestoroch Vihorlatského múzea v Humennom uskutočnila vedecká konferencia pod názvom A. I. Dobriansky a jeho odkaz pre súčasnosť, na ktorej o jeho živote a diele referovali prof. ThDr. Ján Šafin, PhD., dekan Pravoslávnej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove, doc. PhDr. Ivan Mrva, CSc., historik, riaditeľ Slovenského historického ústavu Matice slovenskej, doc. PhDr. Andrej Antoňák, CSc., člen Obščekstva sv. Joana Krestiteľa, Mgr. Milan Jasik, správca gréckokatolíckej farnosti v Olke, Mgr. Alexander Onufrák, PhD., pracovník Katedry politológie Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, a Dr. Marianna Lyavinecová z Maďarska, členka historickej komisie Svetového kongresu Rusínov. Krátky príspevok o Dobrianskom predniesol aj podpredseda Matice slovenskej JUDr. Marián Gešper. Medzi vzácnymi hosťami podujatia bol i predseda Svetového kongresu Rusínov Štefan Lyavinec.

V Rudlove podujatie pokračovalo v sobotu 2. septembra spomienkovou slávnosťou pri pamätnej tabuli na rodnom dome A. I. Dobrianskeho a slávnostnou akadémiou za účasti matičných i rusínskych folklórnych skupín, kde slávnostný príhovor pred-

niesol podpredseda MS JUDr. Marián Gešper. V nedeľu 3. septembra v popoludňajších hodinách sa v kultúrnom dome v Čertižnom uskutočnila spomienková slávnosť a na tamjšom cintoríne panychida a parastas pri hrobe A. I. Dobrianskeho.

Cyklos podujatí venovaný dvojstému výročiu A. I. Dobrianskeho vyvrcholil večer v Medzilaborciach uvedením divadelnej hry autora Karola Horáka A. I. Dobrianskij v podaní hercov Divadla Alexandra Duchnoviča z Prešova. Akadémii konferoval tajomník Svetového kongresu Rusínov Vladimír Protivňák, slávnostný príhovor predniesol člen Obščekstva sv. Joana Krestiteľa Mgr. Milan Jasik a záver podujatia patrili zemlinským a rusínskym piesňam a tancom z Horného Zemplína v podaní Folklórneho súboru Chemlon Humenné.

Cieľom podujatia Odkaz A. I. Dobrianskeho pre súčasnosť bolo znovuobjaviť pre slovenskú a rusínsku históriu činnosť a dielo tohto významného dejateľa, ktorý stál pri formovaní slovenského i rusínskeho národa. A. I. Dobriansky sa opäť stal súčasťou slovenskej a rusínskej histórie a jeho odkaz je aktuálny aj teraz v súčasnej spoločnej Európe a varuje! Varuje pred novodobou stratou suverenity, národnej hrdosti a národnej kultúry! V tom je A. I. Dobriansky aktuálny aj teraz.

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Keď sa Maďari stali v roku 1867 neobmedzenými pánmi v Uhorsku, nútili Slovákov násilím a všetkými prostriedkami, aby sa pomaďarčili.

Učiteľia boli nútení vyučovať po maďarsky a museli prisaháť, že mládež budú vychovávať len v maďarskom duchu. Deti v škole vedeli málo, pretože dobre nerozumeli a vlastne iba papagájovali maďarskú reč. Dokonca aj deti vo veku od troch do šiestich rokov boli nútené chodiť do maďarských opatrovní. Slovenské sirotky boli kupované a posielané do čisto maďarských oblastí, aby sa Slováci čo najskôr stali Maďarmi.

Všetky nápisy boli maďarské a mnohí boli prinútení, aby aj svoje slovenské mená zmenili na maďarské. Najochotnejšie poslúchli Židia a stali sa tak jadrom maďarónov, ktorí sa vo všetkom zavdačovali Maďarom.

Slováci sa nikde nemohli dovoliť práv a nečudo, že národné pove-

domie upadalo. V Maďaroch videli pánov, ktorým preukazovali otročnú úctu a pred ktorými sa pokorne hrbili. Sami seba považovali za

Když se stali Maďari r. 1867 neomezenými pány Uher, nutili násilím a všemi prostředky Slováky, aby se pomaďarčili.

Učitelé byli nuceni vyučovati maďarsky a museli přísahat, že budou mládež vychovávat jen v duchu maďarském. Děti ve škole málo umely, protože dobře nerozumely a vlastně jen papouškovały maďarskou řeč. Dokonce i děti od 3–6 let byly nuceny chodit do maďarských opatroven. Sloveňští sirotci byli kupováni a posíláni do krajín čistě maďarských, aby se Slováci stali co nejdříve Maďary.

Všetky nápisy byly maďarské a mnozí nuceni i k tomu, aby svá slovenská jména změnili na maďarská. Nejochotnější poslechl židé a stali se tak jádrem maďarónů, kteří se ve všem zavděčovali Maďarům.

Slováci se nikde nemohli dovolat práv a není divu, že národní vědomí klesalo. Viděli v Maďarech pány, jimž prokazovali otročnou úctu a před nimiž se pokorně hrbili. Sebe považovali za tvory méněcenné podle maďarského rčení „Slovák není člověk“ (Tót nem ember).

menejcenných tvorov podľa maďarského príslovia: Slováci nie je človek (Tót nem ember).

Časopis Mladý Zlín v roku 1935

PRIPOMÍNAME SI

23. septembra

– šesťstopäťnásť rokov, čo kráľ Žigmund Luxemburský udelil Prešovu právo meča, teda mesto mohlo vynášať i vykonávať rozsudky smrti (1402)

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa narodil klasik slovenskej literatúry faktu, reportér Kultúrneho života v šesťdesiatych rokoch, iniciátor historických národných stretnutí po roku 1989, prvý ústredný riaditeľ STV i obnoviteľ vychádzania Slovenských národných novín matičiar Roman Kaliský (1922 – 2015); pripomeňme si aspoň dve jeho kľúčové diela: Obžalovaný, vstaňte a Na poslednom úseku

– pätnásť rokov od smrti vynikajúceho etnografa a filmára Martina Slivku (1929 – 2002)

24. septembra

– vo Frankfurte nad Mohanom sa v roku 1762 narodil najznámejší bratislavský rabin Chatam Sofer; z Bratislavy začiatkom 19. storočia urobil duchovné centrum židovstva, vychoval tu päťsto rabínov pre Európu a Ameriku, jeho mauzóleum pod Hradom je národnou pamiatkou a navštevovaným pietnym miestom (255. výročie)

– pred dvesto dvadsiatimi rokmi sa v Pliešovciach vzbúril poddani; ozbrojení sekerami napadli mestských hajdúchov a panské stáda sŕňi v košiariach rozhnali do lesov (1797)

– päť rokov, čo zomrel jeden zo zakladateľov Lúčnice, významný slovenský diplomat, veľvyslanec pri OSN v Ženeve, prvý vedúci úradu vlády po novembri '89, spisovateľ literatúry faktu, nositeľ Radu Ľ. Štúra i Ceny E. E. Kischa Dr. Ing. Juraj Králik (1926 – 2012)

25. septembra

– v roku 1997 Medzinárodný súdny dvor v Haagu rozhodol v spore o Systave vodných diel Gabčíkovo – Nagymaros v prospech Slovenska a uznal platnosť zmluvy z roku 1977 – 20. výročie; maďarská strana zmluvu i verdikt tribunálu ignoruje

26. septembra

– dvestoštyridsať rokov, čo na nátlak maďarských politikov Mária Terézia preložila trnavskú univerzitu do Pešti (1777)

– pred historickou budovou Slovenského národného divadla v Bratislave odhalili pred osemdesiatimi rokmi sochu Pavla Országha-Hviezdoslava, ktorú vytvoril sochár Vojtech Hrký v spolupráci s Jozefom Pospíšlom (1937); peniaze vyzbierali americkí Slováci

27. septembra

– pred sedemdesiatimi rokmi z iniciatívy J. V. Stalina deväť komunistických strán strednej Európy vrátane ČSR založilo orgán, tzv. Informbyro; mal zosťriť triedny boj a postupne likvidovať cirkvi v povojnovej sovietskej zóne (1947)

28. septembra

– deväťdesiat rokov, čo v Modre vznikol spolok evanjelických farárov, predsedníčkou sa stala manželka biskupa Samuela Zocha; pracoval v oblasti vzdelávania a charity (1927)

29. septembra

– stodevädšiatpäť rokov od narodenia vynikajúceho štúrovského maliara a litografa Petra Michala Bohúňa (1822 – 1879)

(jč)